

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETO
VADYBOS INSTITUTAS**

ZITA KOLOŠEVSKA

**ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ PANAUDOJIMAS
NERIES REGIONINIO PARKO TURIZMO IR
POILSIO INFRASTRUKTŪROS PLĖTRAI**

Magistro baigiamasis darbas

**Darbo vadovas –
dr. Rima Jakytė**

Vilnius, 2014

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETO
VADYBOS INSTITUTAS**

**ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ LĖŠŲ PANAUDOJIMAS
NERIES REGIONINIO PARKO TURIZMO IR
POILSIO INFRASTRUKTŪROS PLĖTRAI**

Tarptautinio turizmo magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621N7100

Konsultantas

Vadovė

dr. Rima Jakytė

Recenzentas

Atliko

TTUmis2-01 gr. stud.

Z. Kološevska

2014 03 28d.

Vilnius, 2014

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	4
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
PRIEDŲ SĄRAŠAS	7
ĮVADAS	8
1. SAUGOMOS TERITORIJOS IR TURIZMAS	10
1.1. Saugomų teritorijų samprata ir klasifikavimas, jų valdymas.....	10
1.2. Paveldo vertybės bei turizmo ir poilsio infrastruktūra saugomose teritorijos.....	13
1.3. Turizmo plėtros saugomose teritorijose finansavimas.....	15
1.4. Neries regioninis parkas.....	18
1.4.1. Paveldo objektai pritaikyti lankytojams Neries regioniniame parke.....	19
1.4.2. Neries regioniniame parke atlikti darbai iš ES struktūrinių fondų lėšų.....	25
2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMO YPATUMAI	28
3. NERIES REGIONINIO PARKO LANKYTOJŲ IR EKSPERTŲ NUOMONĖS TYRIMAS	32
3.1. Lankytojų nuomonės apie ES struktūrinių fondų panaudojimą NRP turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumą analizė.....	32
3.1.1. Infrastruktūros pritaikymas lankymui.....	32
3.1.2. Turizmo plėtotė NRP.....	38
3.1.3. Lankytojų centras.....	47
3.1.4. Transportas.....	56
3.1.5. Pastabos, pasiūlymai.....	60
3.2. Ekspertų nuomonės apie ES struktūrinių fondų panaudojimą NRP turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumą analizė.....	62
IŠVADOS	67
SIŪLYMAI	68
LITERATŪROS SĄRAŠAS	70
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	72
SANTRAUKA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	73
PRIEDAI	76

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Saugomų teritorijų sistema Lietuvoje.....	12
2 lentelė. Turizmo paslaugos Lietuvos saugomose teritorijose.....	14
3 lentelė. ES struktūrinių fondų tipai.....	15
4 lentelė. Neries regioninio parko geologinė vertybė.....	20
5 lentelė. Neries regioninio parko gamtinis paveldas.....	20
6 lentelė. Neries regioninio parko hidrografinė vertybė.....	21
7 lentelė. Neries regioninio parko pažintiniai takai ir trasos.....	22
8 lentelė. Poilsiavietė, stovyklavietė, laužavietė Neries regioniniame parke.....	24
9 lentelė. Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos Neries regioniniame parke.....	25
10 lentelė. Darbai, atlikti projekto „Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra“ metu.....	26
11 lentelė. Empirinių duomenų rinkimas.....	29
12 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal demografinius rodiklius.....	30
13 lentelė. Ekspertus charakterizuojantys duomenys.....	31
14 lentelė. Skalių lentelė su Cronbach alfa koeficientais.....	35
15 lentelė. Koreliacinė duomenų analizė.....	36
16 lentelė. Respondentų požiūris į veiklą, kuri turėtų būti plėtojama parke, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti turistų lūkesčiai.....	45
17 lentelė. Respondentus nustebinusi aplinka ir objektai Neries regioniniame parke.....	59
18 lentelė. Veikla ir paslaugos, kurios pasigendama Neries regioniniame parke.....	60
19 lentelė. Respondentų siūlymai ir pageidavimai.....	61
20 lentelė. Veikla, kuri turėtų būti plėtojama parke, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti turistų lūkesčiai.....	62
21 lentelė. Neries regioninio parko objektų pritaikomumo neįgaliųjų lankymui vertinimas.....	63
22 lentelė. Biudžetinio finansavimo Neries regioninio parko nuostatuose numatytoms funkcijoms vykdyti pakankamumas.....	63
23 lentelė. Parko lankymo mokesčio už naudojimąsi turizmo ir poilsio infrastruktūra įvedimo tikslingumas.....	64
24 lentelė. ES struktūrinių fondų lėšomis finansuotų Neries regioninio parko projektų naudingumo vertinimas.....	65
25 lentelė. Ekspertų siūlymai Neries regioninio parko plėtrai.....	66

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Saugomų teritorijų kategorijos ir jų steigimo tikslai.....	10
2 pav. Saugomų teritorijų plotas, ha.....	11
3 pav. Paveldo objektai saugomose teritorijose, vnt. skaičius.....	13
4 pav. ES struktūrinių fondų lėšos 2004-2013 m.....	18
5 pav. Neries regioninio parko vertybės ir paveldo objektai.....	19
6 pav. Lankytojų skaičius NRP 2010 – 2012m.....	23
7 pav. ES struktūriniai fondai Neries regioniniame parke.....	25
8 pav. Empirinio tyrimo etapai.....	28
9 pav. NRP infrastruktūros pritaikymas turizmui.....	32
10 pav. Turistinių trasų lankomumas.....	32
11 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir NRP lankymo dažnis.....	33
12 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir lankytojų lytis.....	33
13 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir respondentų amžius.....	34
14 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir atvykimo transportas.....	34
15 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir neįgaliųjų lankymas.....	35
16 pav. Infrastruktūros įrengimas ir informavimas apie ES struktūrinių fondų panaudotas lėšas.....	37
17 pav. Informacijos apie ES lėšų panaudojimą vertinimas, priklausomai nuo lankytojų grupių.....	37
18 pav. Turizmo plėtotė saugomose teritorijose.....	38
19 pav. Turizmo plėtotė pagal NRP lankymo skaičių.....	38
20 pav. Turizmo plėtotė ir respondentų draugija.....	39
21 pav. Respondentų draugija ir apsilankymas NRP.....	39
22 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir respondentų amžiaus grupės.....	40
23 pav. Turizmo plėtotė saugomose teritorijose pagal respondentų atvykimo vietą.....	40
24 pav. Turizmo plėtotė saugomose teritorijose ir praleistas laikas NRP.....	41
25 pav. Turizmo plėtra ir infrastruktūros pritaikymas neįgaliesiems.....	41
26 pav. Turizmo plėtra saugomose teritorijose ir atokvėpio aikštelės.....	42
27 pav. Saugomų teritorijų plėtra ir apžvalgos bokštų įrengimas.....	42
28 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir pastogių įrengimas.....	43
29 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir informacija dėl ES lėšų panaudojimo.....	43
30 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir Lankytojų centras.....	44
31 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir lankytojų centro turinys.....	44
32 pav. Lankytojų centro poreikis.....	46
33 pav. Lankytojų centro poreikis pagal NRP lankymo dažnį.....	47

34 pav. Lankytojų centro poreikis pagal lytį.....	47
35 pav. Lankytojų centro poreikis pagal atvykimo transportą.....	47
36 pav. Lankytojų centro poreikis ir NRP infrastruktūros pritaikymas lankymui.....	48
37 pav. Lankytojų centro poreikis pagal lankymąsi su gidu arba savarankiškai.....	48
38 pav. Lankytojų centras ir praleistas laikas NRP.....	49
39 pav. Lankytojų centro ekspozicijų turinio vertinimas.....	49
40 pav. Lankytojų centro poreikis pagal ekspozicijų turinio vertinimą.....	50
41 pav. Lankytojų centro turinys ir NRP lankymo draugija.....	50
42 pav. Lankytojų centro turinys ir lankytojų amžius.....	51
43 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal respondentų atvykimo miestą.....	51
44 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal respondentų atvykimo transportą.....	52
45 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal lankymąsi su gidu arba savarankiškai.....	52
46 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal parko lankomumo dažnį.....	53
47 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal parko lankymo laiką.....	53
48 pav. Lankytojų centro ir infrastruktūros pritaikymo neįgaliųjų lankymui vertinimas.....	54
49 pav. Lankytojų centro turinys ir informacija apie ES struktūrinių fondų panaudojimą.....	54
50 pav. Atvykimo transportas ir infrastruktūros pritaikymas neįgaliesiems.....	55
51 pav. Atvykimo transportas pagal parko lankymo dažnį.....	55
52 pav. Atvykimo transportas pagal parko lankymo draugiją.....	56
53 pav. Respondentų transportas pagal amžių.....	56
54 pav. Transporto ir parke praleisto laiko ryšys.....	56
55 pav. Transportas ir atokvėpio aikštelių vertinimas.....	57
56 pav. Transportas ir laiptelių vertinimas.....	57
57 pav. Transportas ir tiltukų vertinimas.....	58
58 pav. Transportas ir apžvalgos bokštų vertinimas.....	58
59 pav. Transportas ir pastogių vertinimas.....	58
60 pav. Transportas ir informacijos apie lėšas pakankamumas.....	59

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1 priedas. Draustiniai Neries regioniniame parke
- 2 priedas. Preliminarios Natura 2000 buveinės Neries regioniniame parke
- 3 priedas. Neries regioninio parko biologinė įvairovė
- 4 priedas. Preliminarios Natura 2000 buveinės Neries regioniniame parke
- 5 priedas. Apžvalginės ekskursijos
- 6 priedas. Saugomi gamtos paveldo objektai
- 7 priedas. ES struktūrinių fondų panaudojimo konkreitiems objektams įrengti vertinimas
8. priedas. Anketos lankytojams pavyzdys
9. priedas. Anketos ekspertams pavyzdys

IVADAS

Temos aktualumas. Saugomose teritorijose yra didžiausias šalies ekologinio (pažintinio) turizmo potencialas ir jam panaudoti dar yra daug galimybių. Kadangi turizmas turi įtakos socialinės sistemos ir gamtinės aplinkos pokyčiams, rekreacinės infrastruktūros sukūrimas buvo paskelbtas kaip vienas iš būdų sureguliuoti lankytojų srautus. Turizmo infrastruktūros plėtra vyksta laikantis LR įstatymų, todėl ir kyla klausimas kaip suderinti įstatymus ir lankytojų lūkesčius, kad nenukentėtų gamta bei mažesnę žalą gamtai darytų neorganizuotas turizmas. Kuriant rekreacinę infrastruktūrą, siekiama orientuotis į labiausiai pamėgtas ir lankomas teritorijas, sureguliuoti lankytojų srautus įrengiant lauko informacines sistemas (stendus, nuorodas, rodykles ir pan.), apsaugoti gamtos ir kultūros paveldo vertybes. Lietuvos saugomose teritorijose gerokai daugiau dėmesio skiriama gamtinių teritorijų pritaikymui turizmui, skatinama geriau pažinti ir suprasti gamtą, šiems tikslams plėtojama viešoji turizmo infrastruktūra. Nuo jos išvystymo priklauso vieno ar kito regiono patrauklumas turistams, jame esančių gamtos vertybių apsauga. Taip pat yra labai svarbus švietėjiškas, estetinis ir pan. vaidmuo.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą atsirado galimybė gauti papildomą finansavimą iš Europos struktūrinių fondų infrastruktūros plėtrai saugomose teritorijose. Neries regioninis parkas yra vienas iš tų objektų, kurių turizmo infrastruktūros pritaikymui buvo panaudoti ES struktūriniai fondai.

Temos iširtumas. Europos Sąjungos struktūrinių fondų panaudojimas Lietuvos saugomose teritorijose mokslininkų yra mažai tyrinėtas. Saugomų teritorijų steigimą, veiklą nagrinėjo P. Mierauskas, J. Bučas, Lietuvos saugomų teritorijų reglamentavimą - G. Ivavičiūtė, V. Gurskienė. Ūkinę veiklą Lietuvos valstybiniuose parkuose, veiklos sąlygas bei problemas, nagrinėjo Jurgita Raudonytė. Nėra tyrimų, kurie atskleistų ar ES struktūrinių fondų lėšos šalies saugomose teritorijose panaudojamos tinkamai.

Temos naujumas. Pagal Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos pateiktus duomenis, nuo 2005 metų Lietuvos saugomas teritorijas pasiekia milijoninė ES struktūrinių fondų parama. 2005-2007 m. vykdytam projektui „Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra“ skirta per 11 mln. Lt, nuo 2008 iki šių metų vykdomo projekto „Saugomų teritorijų tvarkymas“ trims etapams numatyta per 190 mln. Lt finansavimas. Aplinkosaugai finansuoti iš ES struktūrinės paramos lėšų pagal 2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ priemonę „Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga“, įskaitant saugomas teritorijas, skiriama 264,08 mln. Lt. Neries regioniniame parke jau yra investuota 3 mln. 522 tūkst. Lt ES struktūrinių fondų lėšų. Bet iki šiol nebuvo daromi tyrimai ar lėšos, skirtos infrastruktūros gerinimui, yra panaudotos tinkamai.

Darbo problema: Ar Neries regioninio parko ES struktūrinių fondų lėšos buvo panaudotos tinkamai?

Tyrimo objektas: Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtros projektai, finansuoti iš ES struktūrinių fondų lėšų.

Tyrimo tikslas: Ištirti ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumą.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti saugomų teritorijų sampratą ir jų klasifikavimą.
2. Išanalizuoti saugomų teritorijų veiklos finansavimo šaltinius.
3. Apžvelgti Neries regioninio parko esamą būklę.
4. Atlikti ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumo tyrimą.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir teisės aktų, projektų analizė; anketinė apklausa; interviu; statistinė tyrimo duomenų analizė; kontent (turinio) analizė; interpretavimas.

Keliama **tyrimo hipotezė:** ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas Neries regioniniame parke yra tinkamas.

Tyrimo etapai:

1. Mokslinės literatūros ir teisės aktų, projektų saugomų teritorijų veiklos bei ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo temomis analizė.
2. Tyrimo instrumentų (anketos ir interviu klausimyno) sudarymas.
3. Tyrimo vykdymas.
4. Gautų duomenų analizė ir išvadų, siūlymų formulavimas.

Praktinė reikšmė. Tyrimo rezultatai atskleis lankytojų ir ekspertų požiūrį į esamą Neries regioninio parko būklę, leis įvertinti, kokią naudą parkui davė ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai, ar šios lėšos buvo panaudotos tinkamai. Tyrimo rezultatai bus naudingi tiek Neries regioninio parko direkcijai, numatant kitus turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtros projektus pasinaudojant ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo galimybėmis, tiek ir kitiems parkams, planuojantiems turizmo plėtrą iš ES fondų lėšų. Tyrimo rezultatai bus pateikti Neries regioninio parko direkcijai, Elektrėnų, Trakų ir Vilniaus rajono savivaldybių administracijoms.

Darbo struktūra. Darbas yra sudarytas iš įvado, trijų pagrindinių dalių, išvadų bei rekomendacijų. Darbo apimtis – 75 puslapiai. Darbe pateikiama 60 paveikslų, 25 lentelės ir 9 priedai.

Padėka. Norėčiau išreikšti padėką dr. Rimai Jakytei ir Neries regioninio parko vyr. specialistui Sauliui Pupininkui, konsultavusiems ruošiant magistro darbą ir suteikusiems reikalingos informacijos, padėjusios atskleisti analizuojamą temą.

1.SAUGOMOS TERITORIJOS IR TURIZMAS

1.1.Saugomų teritorijų samprata ir klasifikavimas, jų valdymas

Saugomos teritorijos buvo steigiamos tam, kad išsaugoti biologinę įvairovę, kultūrinį ir istorinį paveldą. Šiuo metu pasaulyje saugomų teritorijų pavadinimų įvairovė, vienu autorių teigimu, siekia apie 800 (Gillespie, 2009), kitų – 140 (Lockwood, 2006).

Suskirstyti saugomas teritorijas į kategorijas pirmą kartą pasaulyje buvo pabandyta 1933 metais, keletui šalių Faunos ir floros apsaugos tarptautinėje konferencijoje Londone pasirašius *Afrikos konvenciją dėl faunos ir floros apsaugos* (Gillespie, 2007). Šiuo metu yra du saugomų teritorijų modeliai: pirmas – vadinamas Jeloustono modelis, kai saugomoje teritorijoje nėra gyvenviečių ir žmonių veiklos, antras – saugomose teritorijose yra gyvenvietės ir nuolatinis antropogeninis poveikis (Mierauskas, 2012).

Kaip pabrėžia P. Mierauskas (2012), siekiant vieningo požiūrio į saugomų teritorijų suskirstymą, buvo bandoma susisteminti saugomas teritorijas į atskirus tipus ar kategorijas. 1994 metais Tarptautinė gamtos apsaugos sąjunga savo generalinėje asamblėjoje patvirtino saugomų teritorijų tvarkymo kategorijas, jų pavadinimus pagal tvarkymo principus, steigimo tikslus ir apibrėžimą (ICUN, 1994a). Saugomų teritorijų kategorijos yra pateiktos 1 paveiksle.

Gamtiniai rezervatai	•Steigiami vystyti mokslą ir apsaugoti gyvąją gamtą
Nacionaliniai parkai	•Steigiami apsaugoti ir tvarkyti ekosistemas ir plėtoti rekreacines zonas. Šiai kategorijai priskiriami ir regioniniai, gamtos ar valstijų/ žemių parkai.
Gamtos paminklai	•Steigiami apsaugoti ir tvarkyti tam tikrus vertingus gamtos bruožus, objektus ar elementus.
Gamtiniai draustiniai arba buveinių ir rūšių tvarkymo teritorijos	•Steigiamos išsaugoti nykstančias ir retas rūšis bei buveines.
Saugomos kraštovaizdžio ar jūrų akvatorijos teritorijos	•Steigiamos saugoti ir racionaliai naudoti gamtos išteklius.
Tvarkomos gamtos išteklių vietovės	•Skirtos saugoti ir subalansuotai naudoti gamtinius išteklius.

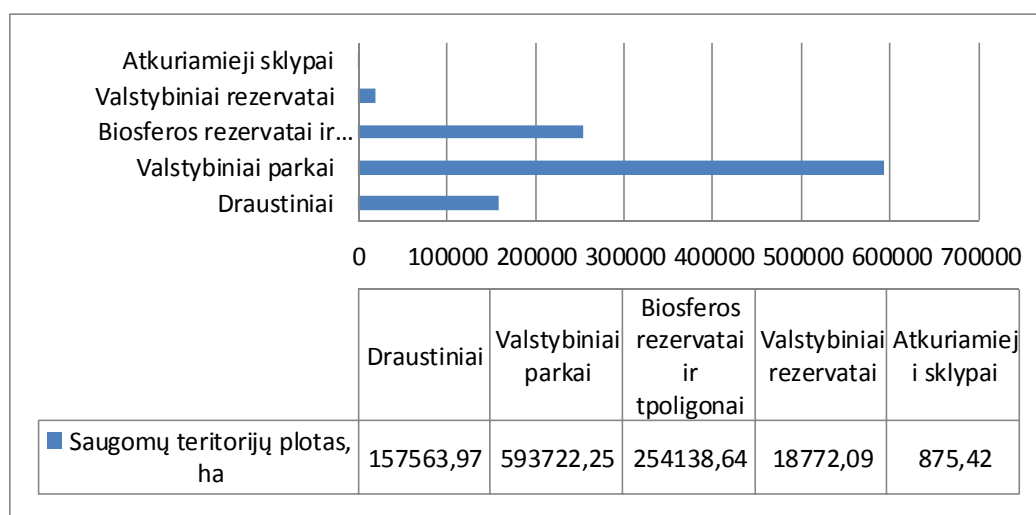
1 pav. Saugomų teritorijų kategorijos ir jų steigimo tikslai

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Mierauskas, 2012.

Nacionalinės saugomos teritorijos yra steigiamos pagal nacionalinius teisės aktus (Mierauskas, 2012). Pagal Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymą (1993) saugomos teritorijos – tai „sausumos ir/ar vandens plotai nustatytais aiškiais ribomis, turintys pripažintą mokslinę, ekologinę, kultūrinę ir kitokią vertę ir kuriems teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas (tvarka)“.

Remiantis R. Baškyte (2006), Lietuvos saugomos teritorijos kuriamos siekiant išsaugoti gamtos bei kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes), kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę, genetinį fondą. Taip pat siekiant užtikrinti kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, gamtos išteklių subalansuotą naudojimą ir atkūrimą bei sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui, moksliniams tyrimams ir aplinkos būklės stebėjimams. Taip pat siekiama propaguoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes), kraštovaizdžio apsaugos idėjas bei tradicinį gyvenimo būdą, etnokultūros papročius.

LR Konstitucijos (1992) 53 str. nustato, kad „valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių“. Konstitucijos 54 str. reglamentuojama, kaip tai turi būti daroma: „valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai. Įstatymų draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją“. Tam įgyvendinti buvo įsteigtos saugomos teritorijos: parkai, rezervatai, biosferos poligonai ir pan. Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos 2013 m. statistiniais duomenimis, Lietuvoje saugomos teritorijos užima 1 025 072,4 ha plotą (15,71 % visos šalies teritorijos). Saugomų teritorijų plotas ha yra pateiktas 2 pav.

2 pav. Saugomų teritorijų plotas, ha

Šaltinis: sudaryta autorės pagal <http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/188>[žiūrėta 2014 01 10]

Didžiausius plotus užima valstybiniai parkai: nacionaliniai ir regioniniai, mažiausi ploto užima valstybiniai rezervatai. Didžiausią Lietuvos saugomų teritorijų dalį sudaro valstybės saugomi gamtos paveldo objektai (564) ir draustiniai (396). Lietuvoje yra 35 valstybiniai parkai ir 6 valstybiniai rezervatai, 3 atkuriamieji sklypai ir 31 biosferos rezervatai ir poligonai. Pagal steigimo prioritetus Lietuvos saugomos teritorijos gali būti konservacinio, ekologinės apsaugos ir kompleksinio prioriteto. Jų steigimo tikslai ir galima turistinė veikla yra 1 lentelėje.

1 lentelė. Saugomų teritorijų sistema Lietuvoje

Saugomų teritorijų sistemos	Steigimo tikslas	Kas priklauso ir kokia gali būti vykdoma turistinė veikla
Konservacinio prioriteto	Saugomi unikalūs arba tipiški gamtinio bei kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai ir objektai.	Rezervatai – nėra skatinama jokia ūkinė ir turistinė veikla.
		Draustiniai - skatinama veikla, puoselėjanti, išryškinanti ir propaguojanti saugomus kompleksus ar objektus, atkuriant tradicinius gamtinės ar kultūrinės aplinkos elementus, taip pat pažintinis turizmas.
		Gamtos ir kultūros paveldo objektai
Ekologinės apsaugos prioriteto	Steigiamos išvengti neigiamo poveikio saugomiems gamtos ir kultūros paveldo kompleksams bei objektams arba neigiamo antropogeninių objektų poveikio aplinkai.	Ekologinės apsaugos zonos
Atkuriamosios apsaugos	Skiriamos ištekliams atsistatyti, pagausinti bei apsaugoti.	Atkuriamieji sklypai
		Genetiniai sklypai
Kompleksinės	Sujungiamos išsaugančios, apsaugančios, rekreacinės ir ūkinės zonos pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą.	Valstybiniai (nacionaliniai ir regioniniai) parkai - skatinama veikla, puoselėjanti, išryškinanti ir propaguojanti saugomus kompleksus ar objektus, atkuriant tradicinius gamtinės ar kultūrinės aplinkos elementus, taip pat pažintinis turizmas biosferos monitoringo teritorijos (biosferos rezervatai ir biosferos poligonai).

Šaltinis: sudaryta autorės remiantys Saugomų teritorijų įstatymas, 1993

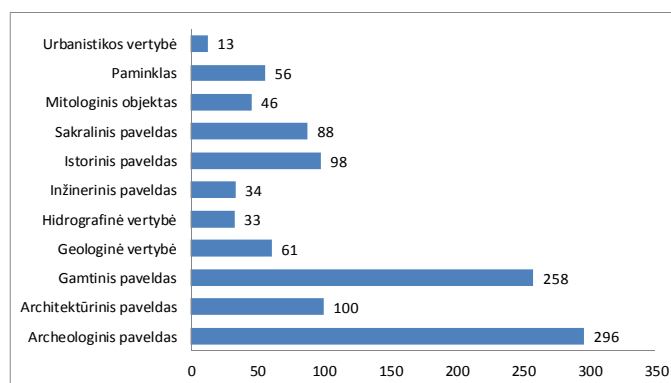
Valstybinių parkų ir draustinių teritorijose yra skatinamas pažintinis turizmas, rezervatuose uždrausta. Saugomose teritorijose susikerta kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo bei ūkinio naudojimo interesai. Jų reguliavimas vyksta remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais, teisės aktais, planavimo dokumentais, nuostatais, reglamentais. Rengiant planavimo dokumentus yra atsižvelgiama į Europos Sąjungos direktyvuose – Paukščių ir Buveinių – išdėstytus reikalavimus bei Pasaulio paveldo teritorijų (UNESCO) ir Ramsaro saugomų teritorijų įstatymus (Klimavičius, 2006). Direktyva „Dėl laukinių paukščių apsaugos“ numato visų Bendrijos teritorijoje gyvenančių laukinių paukščių rūšių bei jų buveinių apsaugą. Buveinių direktyvos tikslas yra sustiprinti ES biologinės įvairovės apsaugą. Pagal direktyvą yra numatoma beveik 200 retų ir sparčiai nykstančių paukščių ir jų

buveinių Europoje apsaugą bei įtraukimą į ES saugomų teritorijų tinklą, vadinama NATURA 2000 (Mierauskas, 2009). Lietuvoje yra 82 paukščių apsaugai svarbios teritorijos, kuriu plotas 590 338 ha ir 406 buveinių apsaugai svarbios teritorijos, jų bendras plotas 660 580 ha.

Svarbiausias teisės aktas nustatantis visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, saugomų teritorijų sistemą, jų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės, teisinius pagrindus bei reglamentuojantis veiklą jose yra Saugomų teritorijų įstatymas (Baškytė, 2006). Už veiklos organizavimą saugomose teritorijose yra atsakingos įvairios valstybinės institucijos, pvz. Aplinkos ministerijai pavaldžios Kernavės ir Vilniaus valstybinių kultūrinių rezervatų direkcijos bei Trakų istorinio nacionalinio parko direkcija; Vilniaus miesto savivaldybei - Pavilnio ir Verkių regioninių parkų direkcijos. Tiesiogiai už vertybių išsaugojimą yra atsakinga Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Jos misija – įgyvendinti valstybės politiką saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo srityje (Baškytė, 2006).

1.2. Paveldo vertybės bei turizmo ir poilsio infrastruktūra saugomose teritorijose

Turizmo ir poilsio infrastruktūra – tai nuosavybės teise valstybei ar savivaldybei priklausantys stacionarūs ar laikini statiniai ir įrenginiai, kiti objektai (turizmo trasos, pėsčiųjų (dviračių) takai, poilsio, apžvalgos ar stovėjimo aikštelės, stovyklavietės ir jų įrenginiai, informacijos, higienos ir atliekų surinkimo, kiti įrenginių, lankytojų aptarnavimo ir poilsio objektai) skirti rekreacinių teritorijų ir turistinių objektų lankymui ir poilsio organizavimui (Turizmo įstatymas, 2002, 2011). Tarp saugomų teritorijų išsaugojimo ir naudojimo kyla daug problemų, todėl svarbu sureguliuoti lankytojų srautus. Šiam tikslui įgyvendinti yra steigama viešoji turizmo ir poilsio infrastruktūra. Suprantama, kad traukos objektas saugomose teritorijose yra ne tik gamta, bet juose saugomos paveldo vertybės. Lietuvos saugomose teritorijose yra saugoma virš 1 000 įvairių vertybių (žr. 1 priedą.). Jie yra susisteminti į 11 paveldo tipų.

3 pav.. Paveldo objektai saugomose teritorijose, vnt. skaičius

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis interneto prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1> [žiūrėta 2014 01 10]

Iš 3 pav. pateiktų duomenų matyti, kad Lietuvos saugomose teritorijose dominuoja archeologinio ir gamtinio paveldo objektai.

Kalbant apie turizmo infrastruktūrą pastebėtina, jog šiuo metu Lietuvos saugomose teritorijose daugiausiai yra įrengta poilsiaviečių ir stovyklaviečių – 214 vienetų (žr. 2 lentelė).

2 lentelė. Turizmo paslaugos Lietuvos saugomose teritorijose

Objektai	Paslaugos tipas	Paslaugų skaičius
Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų	Kaimo turizmo sodyba	25
	Kempingas	Nėra
	Poilsiavietė, stovyklavietė	214
	Kavinė, baras, restoranas	1
	Viešbučiai	4
Informacinių paslaugų	Apžvalgos aikštelės	65
	Autobusų stotelė	5
	Dailės galerija	2
	Geležinkelio stotis	3
	Girininkija	14
	Informacinis stendas	82
	Lankytojų centras	30
	Kūrėjų darbai, amatininkai	Nėra
	Muziejus, ekspozicija	70
	Parko administracija	8
	Turizmo informacijos centras	3
	Turizmo paslaugos	2
	Laisvalaikio paslaugų	Dviračių nuoma
Jachtklubas		1
Nardymo centras		Nėra
Paukščių stebėjimo vieta		5
Paplūdimys		23
Parkas		10
Pramogų parkas		Nėra
Sporto centras		Nėra
Stovėjimo aikštelė		92
Vandens transporto nuoma		1
Žirgynas		Nėra

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis interneto prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1> [žiūrėta 2014 01 10]

Matyti, kad pagal statistiką, laisvalaikio ir maitinimo paslaugų infrastruktūra yra silpnai išvystyta. Pastebėtina, kad saugomos teritorijos negali tapti poilsio ir kurorto zonomis, bet minimalios maitinimo ir laisvalaikio paslaugos turėtų būti teikiamos, kad nenukentėtų gamta nuo lankytojų savivalės.

Remiantis R. Baškyte (2006), svarbu, kad lankytojams būtų pritaikytos tam tikros teritorijos: turizmo informacijos ar parkų centrai, stovyklavietės, poilsiavietės, atokvėpio vietos, regyklos, įrengti miško parkai, masinių renginių vietos, įrengti pažintiniai takai arba trasos, tinkamai eksponuojami kraštovaizdžio kompleksai ir objektai.

1.3. Turizmo plėtros saugomose teritorijose finansavimas

Turizmo plėtros saugomose teritorijose finansavimas vykdomas įgyvendinant specialius projektus. Didžiausias finansavimas skiriamas iš ES struktūrinių fondų paramos, taip pat finansuojama iš valstybės biudžeto.

Kaip teigiama Saugomų teritorijų įstatyme (1993), „valstybės saugomų teritorijų steigimas, valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir biosferos rezervatų direkcijų veikla finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų“. Šiame Įstatyme taip pat reglamentuota, kad savivaldybių tarybų įsteigtų regioninių parkų direkcijų veikla finansuojama iš savivaldybių biudžeto lėšų. Tuo tarpu valstybinių parkų direkcijų vykdomos programos finansuojamos iš valstybės arba savivaldybių biudžetų lėšų, kitų finansavimo šaltinių ir tarptautinių programų. Savivaldybių draustinių bei paveldo objektų apsauga ir tvarkymas finansuojami iš savivaldybių biudžetų lėšų. Saugomoms teritorijoms tvarkyti ir prižiūrėti, pažintiniam turizmui plėtoti, švietėjiškai, kultūrinei ir kitai veiklai taip pat gali būti naudojamos specialiųjų programų lėšos, tikslinės juridinių ir fizinių asmenų įmokos bei lėšos, kitos teisėtai įgytos lėšos. Už valstybinių parkų lankymą įstatymų nustatyta tvarka surinktos lėšos naudojamos šioms teritorijoms tvarkyti, saugomų kompleksų bei objektų (vertybių) apsaugai ir lankymui propaguoti, be to, pažintiniam turizmui organizuoti (LR saugomų teritorijų įstatymas, 1993).

Lietuvos pasirengimas narystei ir narystė ES suteikė daug galimybių pasinaudoti specialiųjų Europos Sąjungos programų ir struktūrinių fondų parama (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. ES struktūrinių fondų tipai

Eil. Nr.	Struktūrinio fondo tipas	Finansavimo tikslas	Lėšos skirtos Lietuvos saugomoms teritorijoms
1.	Europos regioninės plėtros fondas	Teikia regionams įvairią finansinę paramą: investicijas į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas, investicijas į infrastruktūrą (kelius, telekomunikacijas, energetiką) siekiant sujungti centrinis ES regionus su periferiniais, darbo vietų kūrimą bei paramą smulkiam ir vidutiniam verslui (įmonių konsultavimas, rinkos tyrimai, mokslo tyrimai), technologijų plėtrą.	21 986 978,77 Lt
2.	Europos socialinis fondas	Remia projektus, sprendžiančius socialines (pirmiausia užimtumo) problemas ir finansuoja švietimą ir profesinį mokymą, įsidarbinimo galimybių plėtrą, mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, švietimo ir profesinio mokymo sistemų tobulinimą.	
3.	Sanglaudos fondas	Parama skiriama dideliems transporto ir aplinkos apsaugos projektams.	99 294 939,45 Lt

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis <http://www.esparama.lt/kas-yra-strukturine-parama> [žiūrėta 2014 01 09]

2007–2013 m. ES struktūrinė parama Lietuvai buvo skiriama pagal Konvergencijos prioritetą, t.y. skirta silpniau išsivysčiusiems šalims narėms ir regionams bei Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetą, kuris yra skirtas bendradarbiavimui abipus ES vidaus sienų ir tarp šalių narių tam tikrose teritorinėse zonose.

Bendra Europos Sąjungos parama turizmo plėtrai 2004–2006 metais buvo beveik 520 mln. Litų. Pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrąjį programavimo dokumentą, turizmo plėtrai skirta 410 mln. Lt.: 332 mln. Lt parama skirta 45 viešosios turizmo infrastruktūros projektams, 78 mln. litų – 14 turizmo infrastruktūros projektų. Be to, buvo pateikta 15 kultūros paveldo objektų pritaikymo viešiesiems turizmo poreikiams projektų, tam skirta daugiau kaip 80 mln. litų paramos. 2007–2013 metais Sanglaudos skatinimo veiksmų programoje numatyta skirti beveik 828 mln. litų turizmui plėtoti: infrastruktūros plėtrai kuriant aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo, kultūrinio turizmo produktus, taip pat renginių (sporto ir konferencijų) infrastruktūrai įgyvendinant nacionalinės svarbos turizmo infrastruktūros projektus (Nacionalinė turizmo plėtros programa).

Reikšmingas 2005-2007 m. vykdytas projektas „Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra“. Juo siekta:

- 1) pagerinti kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės bei paveldo vertybių apsaugą;
- 2) pritaikyti saugomus objektus lankymui, švietėjiškai veiklai ir krašto pažinimui, nežalojant jų bei jų aplinkos;
- 3) tinkamai sureguliuoti lankytojų srautus labiausiai lankomuose dviejuose nacionaliniuose ir penkiuose regioniniuose parkuose, suteikti galimybę keliauti savarankiškai, sudarant prielaidas pažintinio ir kaimo turizmo, paslaugų sferos plėtrai;
- 4) sudaryti prielaidas Natura 2000 tinklo teritorijų būklės gerinimui bei biologiniu požiūriu vertingoms teritorijoms išsaugoti;
- 5) užtikrinti ES Paukščių (79/409/EEC) ir Buveinių (92/43/EEC) direktyvų apsaugos reikalavimų įgyvendinimą.

Pastarojo projekto vertė: 11.265.971,72 Lt. (75 proc. iš Specialiosios Europos regioninės plėtros fondo programos (ES lėšos) ir 25 proc. iš valstybės biudžeto lėšų (bendrojo finansavimo lėšos) (Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra, 2008).

2008 m. birželio 22 d. buvo pasirašyta projekto „Saugomų teritorijų tvarkymas (I etapas)“, projekto kodas VP3-1.4-AM-02-V-01-001, finansavimo ir administravimo sutartis. Tuo tarpu 2010 m. gruodžio 27 d. buvo pasirašytos projekto „Saugomų teritorijų tvarkymas (II etapas)“ (projekto kodas Nr. VP3-1.4-AM-02-V-01-008), o 2012 m. spalio 18 d. - „Saugomų teritorijų tvarkymas (III etapas)“ (projekto kodas Nr. VP3-1.4-AM-02-V-01-014) finansavimo ir administravimo sutartis.

Šio projekto vykdymo etapais siekiama sudaryti prielaidas saugomų teritorijų būklei gerinti, įgyvendinant planavimo dokumentuose numatytas apsaugos ir tvarkymo priemonės pasirinktose saugomose teritorijose, taip pat pasirengti analogiškų priemonių įgyvendinimui ES struktūrinių fondų ir valstybės biudžeto lėšomis ateityje.

Projekte „Saugomų teritorijų tvarkymas“ buvo keliami šie uždaviniai:

- 1) pirmiausia įrengti saugomų teritorijų lankytojų centrus ir vidaus ekspozicijas juose;
- 2) rengti projektus ir pasiruošti lankytojų centrų bei ekspozicijų įrengimui;
- 3) sukurti lauko informacinę sistemą ir infrastruktūros elementus lankytojams, įrengti apžvalgos bokštą;
- 4) sutvarkyti paveldo objektus bei „Natura 2000“ tinklo teritorijas;
- 5) pasirengti „Natura 2000“ tinklo teritorijų tvarkymui pagal hidrologinio režimo atstatymo projektus.

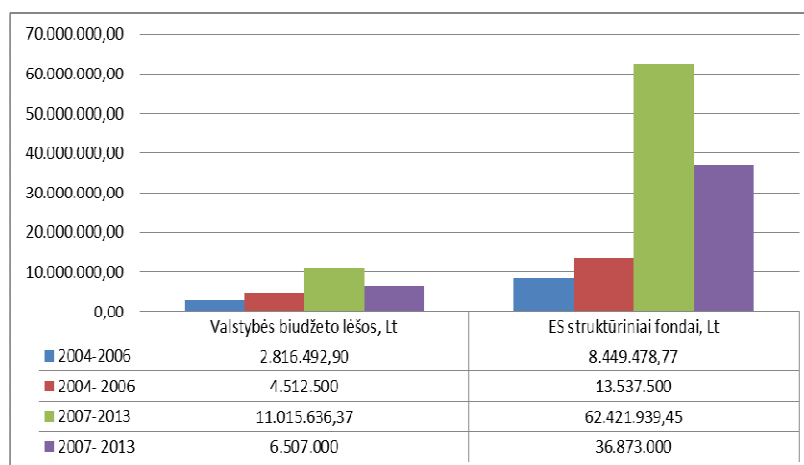
Projekto metu buvo tvarkomi piliakalniai, įrengiami informaciniai stendai, nuorodos į lankytinus objektus, statomas apžvalgos bokštas, įrengiami lankytojų centrai (Saugomų teritorijų tvarkymas (I etapas), 2012).

2007-2013 m. skirta 264,08 ml. Lt ES struktūrinių fondų parama biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos srityje, įskaitant ir saugomas teritorijas. Kaip teigiama Biologinės įvairovės išsaugojimo ir saugomų teritorijų planavimo bei tvarkymo 2007-2013 m. programoje (2007), skirtoje ES struktūrinės paramos strategijos prioritetams įgyvendinti, saugomose teritorijose įgyvendinamos priemonės tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su biologinės įvairovės išsaugojimu. Akcentuojama, jog kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės būklę, įskaitant ir saugomas teritorijas, išsaugojimo veiksmų poreikį ir specifiką šiuo metu įtakoja baigiamas žemės ir miškų privačios nuosavybės atkūrimas ir su juo susiję procesai, kintantis (dažnai mažėjantis) žemės ūkio intensyvumas, didėjantis privačių miškų naudojimas, statybų, pramonės ir infrastruktūros plėtra, kuri tapo ypač sparti Lietuvai tapus ES nare ir naudojant jos finansinių instrumentų teikiamą paramą.

Projektai, įgyvendinami 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis, yra vykdomi siekiant padidinti nacionalinių ir regioninių parkų patrauklumą, skatinti lankytis jose. Be to, siekiama išsaugoti biologinę šalies įvairovę ir sudaryti sąlygas gyventojams pažinti saugomas teritorijas, sudaryti sąlygas jose poilsiauti, nekenkiant aplinkai (Lietuvos saugomos teritorijos tampa patrauklesnės, 2010).

Pastebėtina, kad įgyvendinant projektus, ES struktūrinių fondų finansavimas sudaro 85 procentus projekto vertės, likusi dalis yra iš valstybės biudžeto. 2004-2006 m. struktūrinių fondų lėšos saugomoms teritorijoms iš Specialiosios Europos regioninės plėtros fondo programos sudarė 8 449 478,77 Lt. Projektas buvo įgyvendintas 2005-01-01 – 2007-12-31 laikotarpyje. Buvo parengti 8 lankytojų centrų (Aukštaitijos nacionalinio parko, Aukštadvario, Nemuno kilpų, Neries, Anykščių,

Biržų, Sartų ir Varnių regioninių parkų) techniniai projektai; įrengti 4 lankytojų centrai (Aukštaitijos nacionalinio parko, Aukštadvario, Nemuno kilpų ir Neries regioninių parkų). Kaip matyti iš 4 paveikslo, Lietuvos saugomas teritorijas nuo 2004 m. iš ES struktūrinių fondų pasiekė beveik 100 mln. Lt finansavimas.

4 pav. ES struktūrinių fondų lėšos 2004-2013 m.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis <http://www.esparama.lt/> [žiūrėta 2014 01 09]

Iš Europos regioninės plėtros fondo specialiosios programos buvo skirtas 13 537 500 Lt finansavimas įrengti lankytojų centrus Asvėjos, Biržų, Kauno marių regioniniuose parkuose bei Kamanų gamtiniame ir Žuvinto biosferos rezervate. Buvo sukurta informacinė sistema Anykščių, Asvėjos, Biržų, Gražutės, Kauno marių, Kurtuvėnų, Nemuno deltos, Neries, Vystyčio regioniniuose parkuose. Šis projektas vykdytas 2006-06-30 – 2008-09-01 d.

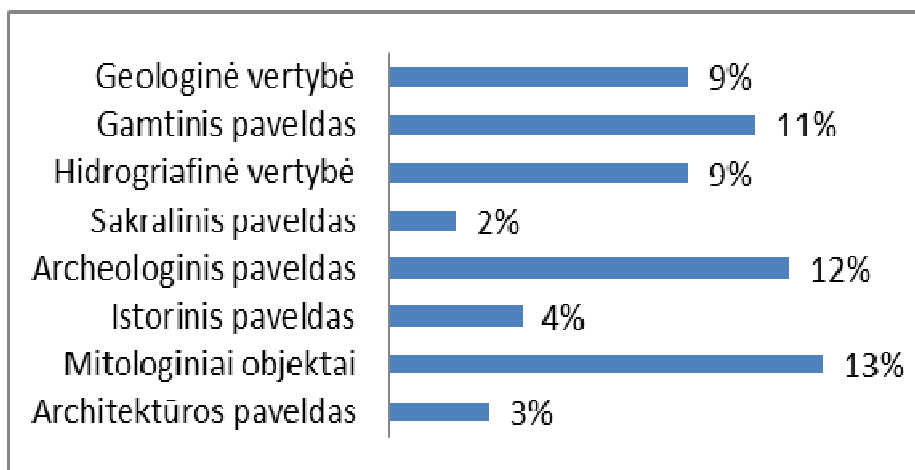
1.4. Neries regioninis parkas

Neries regioninis parkas buvo įsteigtas 1992 metais tam, kad būtų išsaugotas Neries vidurupio kraštovaizdis, jo gamtinė ekosistema bei kultūros paveldo vertybės. Parko teritorija priklauso Vilniaus ir Trakų rajonų bei Elektrėnų savivaldybėms. Bendras parko plotas yra 10 524 ha. Parke yra 4 kraštovaizdžio draustiniai, 3 hidrografiniai, 2 botaniniai, 1 zoologinis, 1 etnokultūrinis draustinis (žr. 2 priedą), 1 gamtinis rezervatas, virš 30 valstybės saugomų gamtos ir kultūros paveldo objektų. Neris regioniniame parke yra didžiausias ažuolynas Lietuvoje. Jis sudaro Dūkštų gamtinį rezervatą. Jo plotas: 37 ha. Čia draudžiama bet kokia ūkinė veikla.

Neries regioniniame parke yra septynių tipų gamtinės buveinės, kurios yra pasiūlytos įtraukti į Natura 2000 tinklą (žr. 4 priedą). Buveinėse yra saugomos rūšys, kurios laikomos nykstančiomis Europoje. Jų įtraukimas į Natura 2000 tinklą leistų sukurti apsaugines zonas ir pritaikyti šias teritorijas pažintiniam turizmui.

1.4.1. Paveldo objektai pritaikyti lankytojams Neries regioniniame parke

Neries regioninis parkas pasižymi biologine įvairove, daug augalų yra įtraukta į Lietuvos Raudonąją knygą, gyvena keletas paukščių rūšių saugomų Europos Bendrijoje (žr. 3 priedą). Iš kitos pusės, kaip rodo 5 pav. pateikti duomenys, Neries regioniniame parke dominuoja mitologinis paveldas, tai, pvz., akmenys. Mažiausiai objektų priklauso sakraliniam ir architektūros paveldui.

5 pav. Neries regioninio parko vertybės ir paveldo objektai

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis interneto prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1> [žiūrėta 2014 01 10]

Archeologinio paveldo objektai Neries regioniniame parke yra aštuoni, tarp kurių daugiausiai piliakalniai: Bradeliškių, Buivydų, Elniakampio, Velniakampio, Karmazinų, Naujosios Rėvos bei Strinių. Karmazinų, Bradeliškių ar Buivydų piliakalniai yra pažintinių takų trasose.

Taip pat archeologinio paveldo objektams priskiriami Karmazinų ir Padūkštų pilkapynai, kurie parko lankytojams įdomūs kaip megalitinės architektūros statiniai.

Galima teigti, kad archeologinio paveldo objektai – vieni iš tų NRP objektų, kurie labiausiai domina ir pritraukia parko lankytojus. Graži gamta ir archeologinis palikimas – vienos iš svarbiausių priežasčių aplankyti NRP. Šių objektų lankymą galima derinti su pasivaikščiojimu, rekreacija, vaišėmis ir pokalbiais gamtoje su šeima, draugais. Tuo tikslu parko teritorijoje galima rasti atokvėpio aikštelės, pastogės, suoliukus, šiukšliadėžes.

Istorinio paveldo objektai pasakoja apie dvarviečių gyvenimą Neries regioniniame parke. Čia išliko Velniakampio koplyčios ir balyklos liekanos, akmeninis grindinys „Brukas“ buvo įrengtas 1932 m., tiesiant kelią iš Vilniaus per Šilėnus iki Legotiškių dvaro. Senosios Geležių-Antakalnių kaimo kapinaitės yra Vilniaus rajone.

Neries regioninis parkas gali pasigirti geologinių vertybių įvairove (žr. 4 lentelę). Čia yra atodangos, konglomeratai, griovos, skardžiai. Daugiausia jų yra Vilniaus rajone.

4 lentelė. Neries regioninio parko geologinė vertybė

Eil. Nr.	Geologinė vertybė	
1.	Airėnų konglomeratas, sakoma, kad čia gyveno atgailaujantys atsiskyrėliai – „pūstelninkai“.	
2.	Ausiutiškių konglomeratas – gamtos sukurta moderniojo meno skulptūra, aukštis – 2 m, apimtis - 12 m	
3.	Dūkštų atodanga yra vienas įdomiausių Dūkštos pažintinio tako objektų.	
4.	Gilioji griova susidarė po 2010 m. liūties. Yra Vilniaus rajone.	
5.	Grabijolų atodanga yra Elektrėnų. Atodangos ilgis apie 100 m, aukštis – apie 6 m.	
6.	Karmazinių atodanga. Jos aukštis 35-36m, ilgis palei upės vagą – 40 m.	
7.	Pabarai yra Vilniaus rajone, sakoma, kad Kipšiuko buveinė.	
8.	Pylimų įgriuva yra Vilniaus rajone.	
9.	Velniakampio skardis, jo aukštis 80 m. yra Vilniaus rajone.	
10.	Vilkų duobė yra Vilniaus raj. Gylis 8-10m, ilgis 75 m, plotis – 40 m, plotas 0,21 ha.	

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis interneto prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1> [žiūrėta 2014 01 10]

Gamtinio paveldo vertybės (žr. 5 lentelę) daugiausiai išdėsčiusios Vilniaus rajono teritorijoje. Pažymėtina, kad pažintiniai takai parke suprojektuoti taip, kad lankytojai galėtų pamatyti visus parko gamtinio paveldo objektus. Prie takų yra galimybė privažiuoti, yra stovėjimo aikštelės.

5 lentelė. Neries regioninio parko gamtinis paveldas

Eil. Nr.	Gamtinis paveldas	
1.	Ažuolų karalienė yra Vilniaus raj. Jos skersmuo 1,40m, apimtis – 4,40 m.	
2.	Pušis Raganos šluota taip vadinamas medžio viršūnės šakų sutankėjimas. Šios pušies plotis – 7,45 m., aukštis – 3,50 m.	
3.	Trikamienė pušis yra Vilniaus rajone.	
4.	Vaigeliškių ažuolas yra Vilniaus raj. Jo skersmuo 1,56 m, apimtis – 4,90 m.	

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis interneto prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1> [žiūrėta 2014 01 10]

Kaip jau buvo minėta, didžiausią paveldo dalį Neries regioniniame parke sudaro mitologiniai objektai, kurių dauguma išsidėstę Vilniaus rajone, ypač Neries upėje. Tai dažniausia akmenys: Airėnų, Bobų, Martyno, „Trys broliai“, Užkeiktų vestuvių, Balnas, Bulius, Karvutė, Elka, Lučiūnas, Tilvikas (Gaidelis), Platusis. Taip pat prie mitologinių objektų priskiriamas Peklynės kalnas, esantis Elektrėnų rajone ir žinomas dėl įvairiausių legendų.

NRP stūksantys akmenys ir kalnai turi savo legendas. Pavyzdžiui, lankytojams įdomu pamatyti Bobų akmenį, nes teigiama, kad ant jo Verkšionių kaimo gyventojos kultūvėmis velėdavo skalbinius, o šio kaimo Užkeiktų vestuvių akmenys patraukia pirmiausia savo pavadinimu ir yra

vadinami Molynės rėvos pažiba. Įdomu ir tai, kad du NRP akmenys – Tilvikas (Gaidelis) ir Balnas – minimi Nerimi 1875-aisiais plaukusio grafo K. Tiškevičiaus knygoje „Neris ir jos krantai“.

Visus mitologinius objektus galima apžiūrėti vaikščiojant ar važiuojant dviračiais parko trasomis. Parko maršrutuose yra informacinės nuorodos ir stendai, nukreipiantys į mitologinius objektus. Todėl juos apžiūrėti poilsiautojai gali ir savarankiškai, be gido pagalbos.

Ekskursijos po parką apžiūrint mitologinius objektus įdomios tiek moksleivių grupėms, tiek ir suaugusiųjų. Lankant mitologinius objektus ir keliaujant pėsčiomis ar važiuojant dviračiu trasomis, pakeliui galima apžiūrėti ir kitus lankytinus objektus, sustoti ir pailsėti, užkąsti, atsipūsti ir pasėdėti gamtoje.

Architektūrinio paveldo objektų Neries regioninio parko teritorijoje nėra daug. Yra išlikęs gatvinis – režinis kaimas su medine architektūra Grabijolų kaime. Gaila, bet Panerių dvaras ir Bradėliškių malūnas nėra pritaikyti lankymui (internetu prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1> [žiūrėta 2014 01 10]).

Neries regioninis parkas gali pasigirti 8 Hidrografinėmis vertybėmis (žr. 6 lentelę). Pažymėtina, kad dažniausiai parke yra aptinkami šaltiniai.

6 lentelė. Neries regioninio parko hidrografinė vertybė

Eil.Nr.	Hidrografinė vertybė	
1.	Koplyčninkų šaltinis yra Vilniaus raj.	
2.	Purvės rėva tai sekus, akmeningas upės ruožas su greitesne srove (upės slenkstis).	
3.	Pinyklos mitologinis šaltinis yra Vilniaus rajone. Jo vandeniu gydydavo skaudančias akis, merginos prausdavo veidus, kad ilgiau išliktų jaunystės grožis.	
4.	Rastinėnų šaltinis yra Vilniaus rajone.	
5.	Saidės ir Neries santaka yra Trakų rajone, ypatingai graži vieta.	
6.	Saidės rėva yra Trakų rajone.	
7.	Saidžiukų šaltinis yra Vilniaus rajone.	
8.	Šaltinis "Akis" yra Vilniaus rajone.	
9.	Šilėnų mitologinis šaltinis yra Vilniaus rajone.	

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis internetu prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1> [žiūrėta 2014 01 10]

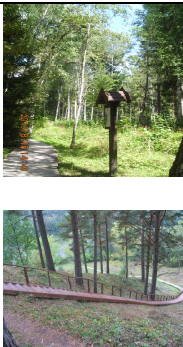
Neries regioniniame parke yra du sakralinio paveldo objektai. Mūrinė Dūkštų bažnyčia yra minima grafo Konstantino Tiškevičiaus knygoje „Neris ir jos krantai“. Medinė Šilėnų bažnyčia žinoma yra dėl šv. Trejybės paveikslo.

Vertybės ir paveldo objektai kelia didelę lankytojų susidomėjimą. Jų išsaugojimui ir lankymui yra kuriama infrastruktūra, kad sureguliuoti lankytojų srautus.

1.4.2. Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūra bei paslaugos

Tvarkant saugomas teritorijas išsaugomos gamtos ir kultūros paveldo vertybės, atgaivinamas gyvenimas Lietuvos miestuose ir miesteliuose. Lankytojams vietos gyventojai gali teikti įvairias paslaugas, pvz. apgyvendinimo, maitinimo. Aikštelių, takų, poilsiaviečių įrengimas sudaro sąlygas pažintiniam, kaimo turizmui plėtoti. Neries regioniniame parke yra 7 pažintiniai takai (žr. 7 lentelę).

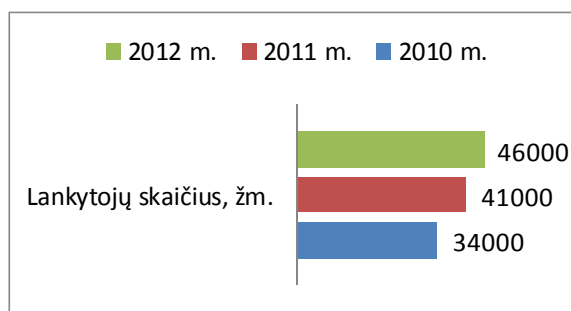
7 lentelė. Neries regioninio parko pažintiniai takai ir trasos

Eil. Nr.	Pažintiniai takai ir trasos	
1.	Dūkštų ąžuolyno pažintinis takas, jo ilgis apie 2.30 km.	
2.	Dūkštų pažintinis pėsčiųjų takas, jo ilgis apie 5 km. Takas yra Vilniaus rajone.	
3.	Kairiojo Neries kranto turizmo trasa tęsiasi apie 23 km. Ją galima keliauti pėsčiomis, dviračiu arba automobiliu.	
4.	Karmazinių pėsčiųjų pažintinis takas yra Vilniaus rajone, jo ilgis apie 6 km.	
5.	Saidės pažintinis pėsčiųjų takas yra įrengtas palei Saidės upelį Vilniaus rajone. Jo ilgis – apie 0.75 km.	
6.	Šilėnai – Naujosios Rėvos piliakalnis, galima aplankyti etnokultūrinį draustinį.	
7.	Velniakampio ežero orientacinė trasa supažindins su ežero apylinkėmis.	

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis interneto prieiga <http://www.neriesparkas.lt/> [žiūrėta 2014 02 07]

Dūkštų ąžuolyno pažintinis takas visas yra pritaikytas neįgaliesiems. Tai ilgiausias Lietuvoje takas su tokiomis galimybėmis. Neries regioniniame parke taip pat neįgaliesiems yra pritaikytas Lankytojų centras. Jis yra įrengtas naudojant modernias technines priemones. Lankytojų centre yra pristatomos Lietuvos saugomos teritorijos, Neries regioninio parko gamtos ir kultūros paveldo vertybės, pateikiama išsami informacija keliaujantiems: žemėlapyje pažymėtos įrengtų pažintinių ir kitų siūlomų maršrutų trasos, pavieniai lankytini objektai, atokviepio vietos ir apžvalgos aikštelės. Lankytojų centras yra Vilniaus rajone, Dūkštų kaime, Vilniaus gatvėje 3.

Lankytojų centro darbo laikas yra nuo pirmadienio iki penktadienio 8-16 val., savaitgaliais nuo gegužės 1d. iki spalio 1d. 10-14 val. Švenčių dienomis nedirba. 2012 metais Neries regioninio parko lankytojų centre apsilankė 3175 lankytojų. Daugiausia gegužės mėn.- 620, birželį –421, rugsėjį – 427, liepą – 312, rugpjūtį – 334 lankytojai. Lankytojų centre nemokamai galima gauti lankstuką „8 objektai, kuriuos rekomenduoja aplankyti parko gidas Saulius Pupininkas“. Kiti lankstukai „Karmazinių pažintinis takas“, „Saidės pažintinis takas“. „Dūkštos pažintinis takas“ yra mokami (internetu prieiga <http://www.neriesparkas.lt> [žiūrėta 2014 01 10]).

6 pav. Lankytojų skaičius NRP 2010 – 2012m.

Neries regioniniame parke kasmet didėja lankytojų skaičius (žr. 6 pav.). Tam įtakos turi ne tik įrengti pažintiniai takai ir trasos, bet ir organizuojamos šventės. Kiekvienais metais Karmazinių pilkapyne minimos Vėlinės, Dūkštų ąžuolyne organizuojamos Plukių žydėjimo ir Inkilų kėlimo dienos kartu su Lietuvos gamtos fondu. Šilėnų bažnyčioje iškilmingai švenčiami Švenčiausios Trejybės atlydai, į kuriuos renkasi stebuklinga Šilėnuose esančio paveikslo galia tikintys žmonės. Regioninio parko kaimuose iki šiol išliko paprotys per Sekmines puošti namus berželiais, Didįjį Ketvirtadienį prieš tekant saulei praustis šventų šaltinių vandeniu (Baškytė, 2006). Kaip pabrėžia Neries regioninio parko administracija, pastaraisiais metais vis daugėja iniciatyvų (ir visuomeninių organizacijų, ir firmų ir pan.) kai kreipiasi į direkciją norėdami ką nors naudingo nuveikti. Pvz. *Wester Union* savo iniciatyva tvarkė Naujosios Rėvos piliakalnį. Direkcija stengiasi visas tokias iniciatyvas palaikyti ir kiek įmanoma jose sudalyvauti. Tai didina parko žinomumą bei prisideda prie teritorijos tvarkymo ir priežiūros. 2013 m. vykdydama įvairias veiklas parko direkcija bendradarbiavo su 32 organizacijomis.

Su verbų pynimo tradicijomis galima susipažinti Čekoniškų verbų ir buitės seklyčioje. Aktyvaus sporto mėgėjai gali išbandyti teniso kortus, futbolo ir tinklinio aikšteles „Elniakampio“ ir „Tarp pušų“ kaimo sodybose (žr. 9 lentelė). „Elniakampio slėnis“ siūlo šaudymą iš arbaletos ir lanko, kirvio mėtymą į taikinius, miško gerybių rinkimą. Sodyboje „Nuotykių akademija“ galima pasivažinėti haskių kinkiniais, išmėginti gyvenimą indėnų kaime, sudalyvauti komandos formavimo mokymuose, leisti į ekspedicijas ir vasaros stovyklas su haskais ir indėnais. Ievos Šidlaitės sodyboje siūlomos netradicinės paslaugos: šeiminkavimo mokykla, vaistažolių ir naudingų augalų pažinimo kursai, žvejyba pradedantiesiems bei profesionalams ir kitoks šeimų laisvalaikio leidimas gamtoje.

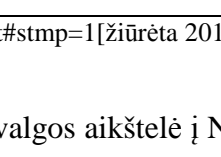
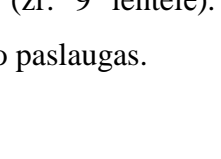
Gražiausiose Neries regioninio parko vietose yra įrengtos apžvalgos aikštelės ir regyklos su nuostabiu vaizdu į Nerį ir gamtos peizažus. Apžvalgos bokštas yra Elektrėnų rajone, matosi Verkšionių ir Kulio kilpos miškai, dalis Zabarijos kalvų, o giedrą dieną – ir už 14 km esančios Kernavės bažnyčios bokštai. Ausiutiškių regykla yra Elektrėnų rajone. Neries slėnio panorama atsiveria tiek Ausiutiškėmis. Sviliškių kraštovaizdžio draustinio regykla yra Vilniaus rajone, atsiveria plati Neries slėnio panorama. Galima pamatyti kitame Neries krante stūksančią Rykantų bažnyčią bei

Stirnių piliakalnį. Velniakampio regykla yra Vilniaus rajone. Nuo skardžio viršaus atsiveria viena iš pačių įspūdingiausių panoramų NRP. Verkšionių regykla yra Vilnius rajone, ties kavine „Pušynėlis“ (interneto prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1>[žiūrėta 2014 01 10])

Matomus vaizdus papildo informaciniai stendai, kuriuose daugiau galima sužinoti apie supančią aplinką: nuostabų Dūkštos pievų drugelį – gencijoninį melsvį -, kuris gyvena Dūkštos pažintinio tako atkarpoje, paslaptiniausius Dūkštos slėnio gyventojus: retą ir saugomą žvėrelį – didžiąją miegapelę, nuostabaus grožio paukštį – tulžį. Žiemą galima pamatyti vandeninį strazdą (interneto prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1>[žiūrėta 2014 01 10]).

Didžiausią poilsio paslaugų dalį Neries regioniniame parke sudaro poilsiavietės, stovyklavietės ir laužavietė (žr. 8 lentelė). Jie dominuoja Vilniaus ir Elektrėnų rajone. Dažniausiai yra skirti nedideliems grupėms iki 10 žmonių, yra geras privažiavimas, šalia dažnai būna įrengtos laužavietės.

8 lentelė. Poilsiavietė, stovyklavietė, laužavietė Neries regioniniame parke

Eil. Nr.	Poilsiavietė, stovyklavietė, laužavietė	
1.	Ažuolų kalno poilsiavietė ir regykla yra Vilniaus rajone.	
2.	Bražuolės stovyklavietė yra Elektrėnų rajone.	
3.	Poilsiavietė "Panerių miško regykla" yra Elektrėnų rajone. Telpa 15 žmonių, yra laužavietė, netoli regykla.	
4.	Poilsiavietė "Prie Grybo" yra Elektrėnų rajone. Telpa 15 žmonių, šalia laužavietė.	
5.	Poilsiavietė "Purvės rėva" yra Elektrėnų rajone. Telpa 15 žmonių.	
6.	Poilsiavietė "Raguvos" yra Elektrėnų rajone. Telpa 8 žmonės.	
7.	Poilsiavietė Dūkštų ažuolyne, yra laužavietė, telpa 10 žmonių.	
8.	Poilsiavietė Karmazinių take, šalia laužavietė, telpa 8 žmonės.	
10.	Poilsiavietė Karmazinių take prie kelio, telpa 8 žmonės.	
11.	Poilsiavietė prie Karmazinių pilkapyno turi 2 pavėsines, telpa 16 žmonių.	
12.	Poilsiavietė prie Neries Karmazinių take, telpa 20 žmonių.	
13.	Poilsiavietė prie Padūkštų pilkapyno, telpa 15 žmonių.	
14.	Poilsiavietė prie Saidės upelio yra Vilniaus rajone, telpa 15 žmonių.	
15.	Poilsiavietė priešais Dūkštos ir Neries santaką, telpa 8 žmonės.	
16.	Stovyklavietė prie (V) Elniakampio ežero, yra įrengtos 2 pavėsinės, kuriose telpa 20 žmonių (visoje stovyklavietėje – 100).	

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis interneto prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1>[žiūrėta 2014 01 10]

Ištisus metus parko teritorijoje veikia kavinė, prie kurios taip pat yra apžvalgos aikštelė į Nerį. Sezono metu daug svečių grožisi neįprasta parko gamta kaimo sodybose (žr. 9 lentelė). Be apgyvendinimo paslaugų kaimo sodybos teikia papildomas laisvalaikio praleidimo paslaugas.

9 lentelė. Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugos Neries regioniniame parke

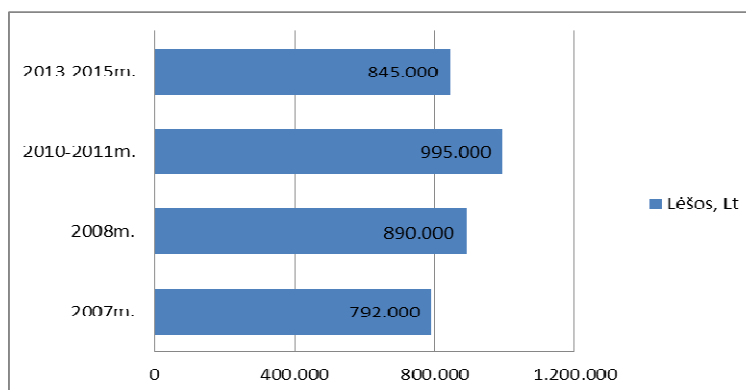
Eil. Nr.	Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugos	
1.	Kavinė „Pušynėlis“ yra Vilniaus rajone, gali aptarnauti iki 70 žmonių, salė „Pastogė“ iki 200. Iš čia atsiveria nuostabus vaizdas į Nerį.	
2.	Kaimo turizmo sodybą „Tarp pušų“ yra Vilniaus rajone, siūlo nakvynę 38-62 žmonėms.	
3.	Kaimo turizmo sodyba „Elniakampis“ yra Vilniaus rajone, teikia nakvynę iki 90 žmonių.	
4.	Sodyba „Elniakampio slėnis“ siūlo nakvynę 45-120 žmonių.	
5.	Sodyba „Nuotykių akademija“ yra autentiškame 1923 m. name. Iki šiol čia vanduo yra nešiojamas iš šulinio ir kūrenama malkomis.	

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis interneto prieiga <http://www.maps.lt/map/default.aspx?lang=lt#stmp=1> [žiūrėta 2014 01 10]

Pasiekti Neries regioninį parką galima viešuoju transportu: autobusu arba traukiniu. Esminis susisiekimas yra dešiniajame Neries krante autobusu iš Vilniaus iki Dūkštų. Čia pasiekiamas Dūkštų ažuolyno pažintinis takas, Dūkštos pažintinis takas, Karmazinių pažintinis takas, o į kairįjį krantą, Kairiojo Neries kranto turizmo trasą, galima atvykti traukiniu, išlipant Lazdėnuose. Iki Saidės pažintinio tako iš Vilniaus galima atvykti mikroautobusu. Neries regioninis parkas yra trijų rajonų teritorijoje ir ne visada yra viešasis transportas iš vien rajono į kito.

1.4.3. Neries regioniniame parke atlikti darbai iš ES struktūrinių fondų

Parke yra investuota 3 mln. 522 tūkst. Lt ES struktūrinių fondų lėšų (žr. 7 pav.).

7 pav. ES struktūriniai fondai Neries regioniniame parke

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis <http://www.esparama.lt/kas-yra-strukturine-parama> [žiūrėta 2014 01 09]

Neries regioninio parko teritorijoje 2007 metų liepos 16 d. – 2008 m. liepos 1 d. įgyvendintas projektas „Informacinės sistemos ir minimalios infrastruktūros lankytojams įrengimas Neries regioniniame parke“. Projekto metu 2007 metais buvo įgyvendinti šie darbai:

1. Įrengtos 2 atokvėpio aikštelės (prie Naujosios Rėvos piliakalnio ir Velniakampio ežero);

2. Pastatytos 8 naujos pastogės (2 atokvėpio aikštelėje prie Karmazinių pilkapyno, 2 – Ažuolų kalne prie Karmazinių piliakalnio, 1 atokvėpio aikštelėje prie Grabijolų pilkapyno, 1 atokvėpio aikštelėje „Raguvos“ (Kairiojo Neries kranto turistinėje trasoje), 2 prie Karmazinių pažintinio tako įrengtose aikštelėse);
3. Įrengti 5 tiltai (2 Karmazinių pažintiniame take, 2 Karmazinių pilkapyno atokvėpio aikštelėje, 1 per Dūkštos upelį prie Bradeliškių piliakalnio);
4. Pastatyti 25 informaciniai standai bei 43 informacinės rodyklės;
5. Pastatyti 2 apžvalgos bokštai (ties Ausiutiškėmis ir Šilėnų kaime);
6. Įrengti laiptai į Bradeliškių, Buivyduų, Stirnių ir Naujosios Rėvos piliakalnius bei atlikti kiti darbai (Įpusėjo struktūrinių fondų finansuojamas projektas, 2007).

2007 m. ES struktūrinių fondų ir Lietuvos biudžeto lėšomis buvo finansuojamas projektas „Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra“ (Nr. BPD2004-ERPF-1.3.3-01-04/0005-04). Projekto metu įrengtas Neries regioninio parko lankytojų centras Dūkštose.

Lankytojų centro pastato plotas – 190 m². Vienoje pastato dalyje – Neries regioninio parko direkcija, kitoje – ekspozicija. Ši centro ekspozicija įrengta 2008 m. ir pirmą kartą visuomenei pristatyta 2009 m. sausio mėn. Ekspozicija įkurta panaudojus modernias technines priemones. Joje pristatomos Lietuvos saugomos teritorijos, NRP gamtos ir kultūros paveldo vertybės, pateikiama išsami informacija poilsiautojams: žemėlapyje pažymėtos įrengtų pažintinių ir kitų siūlomų maršrutų trasos, pavieniai lankytini objektai, atokvėpio vietos ir apžvalgos aikštelės.

Lankytojų centre svarbiausia informacija pateikiama stenduose, papildoma, detalesnė – kompiuteriniuose terminaluose. Jų ekspozicijoje yra keturi: gamtos, kultūros paveldo, informacijos keliaujantiesiems, videofilmų apie parką (Neries regioninio parko lankytojų centras, 2014).

2008 m. ES struktūrinių fondų ir Lietuvos biudžeto lėšomis buvo finansuojamas projektas „Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra“ (Nr. BPD2004-ERPF-1.3.0-04-05/003) ir įrengtos informacinės sistemos ir minimali infrastruktūra lankytojams (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Darbai, atlikti projekto „Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra“ metu

Eil.Nr.	Darbų pavadinimas ir vietovės
1.	Įrengtos 9 atokvėpio aikštelės: Šilėnų kaime, prie Šilėnų šaltinio, prie Naujosios Rėvos piliakalnio, prie Rastinėnų šaltinio, Šiurmonių kaime, prie Velniakampio ežero, Karmazinių pilkapyne, prie Karmazinių ir Bradeliškių piliakalnių
2.	Pastatyti 5 tiltukai: 2 Karmazinių pažintiniame take, 2 Karmazinių pilkapyno atokvėpio aikštelėje, 1 per Dūkštos upelį prie Bradeliškių piliakalnio;
3.	Nutiesti laiptai į Bradeliškių, Buivyduų, Stirnių ir Naujosios Rėvos piliakalnius;
4.	Pastatyti 2 apžvalgos bokštai ties Ausiutiškėmis ir Šilėnų kaime;
5.	Pastatyta 10 naujų pastogių, 36 informaciniai standai, 63 informacinės rodyklės, 26 informaciniai ženklai (nuorodos link lankytinų objektų bei objektų pavadinimai), 82 suoliukai.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis <http://www.esparama.lt/> [žiūrėta 2014 01 09]

2010-2011 m. tęstinių projektų metu buvo įrengti Bradeliškių ir Buivydų piliakalnių kompleksai. Už 27 km nuo Vilniaus esančių Buivydų ir Bradeliškių piliakalnių sutvarkymas - bendras Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos ir Neries regioninio parko direkcijos darbo rezultatas. Piliakalnių tvarkymo darbai buvo atlikti siekiant sustabdyti ilgametę šlaitų eroziją ir pritaikyti senovės lietuvių kovos vietas turistų lankymui. Jų metu sutvirtinti šlaitai, įrengti specialieji vaikščiojimo takeliai, terasos ir laiptai, atlikti kraštovaizdiniai kirtimai bei kiti rekonstrukciniai darbai atvėrė visai naują, daug išpūdingesnę Buivydų ir Bradeliškių piliakalnių komplekso veidą. Projekto tvarkymui pasitelktos ES struktūrinių fondų programos „Saugomų teritorijų tvarkymas“ lėšos. Pastebėtina, kad Archeologijos paveldo išsaugojimo konkurse šių piliakalnių komplekso pritaikymas pažintinei rekreacijai įvertintas Didžiuoju prizu (Neries regioninio parko piliakalnių tvarkytojams - Didysis prizas, 2012).

2013-2015 m. yra įgyvendinami tęstiniai projektai Dūkštų ąžuolyno ir Dūkštos upelio slėnio bei Bražuolės gamtotvarkos planai.

Apie atliktus darbus už ES struktūrinių fondų lėšas Neries regioniniame parke yra numatyta pastatyti 34 informacinius standus. Šiuo metu jie yra prie sutvarkytų arba tvarkomų objektų: Bradeliškio piliakalnio, Buivydo piliakalnio, Dūkštų ąžuolyne, kur vykdoma gamtotvarka, parko lankytojų centre Dūkštose. Tačiau parko direkcija susidūrė su informacinių standų niokojimu. Standai gadinami, išpjaunant tekstinės informacijos santrauką anglų kalba ir Europos vėliavą. Parko direkcija kreipėsi savo interneto puslapyje su prašymu negadinti informacinių ženklų (Laiškas informacinių standų niokotojui, 2013).

Taigi Neries regioniniame parke atlikta nemažai darbų, pasinaudojus ES struktūrinių fondų parama. Sutvarkyti saugomų teritorijų objektai, įrengtos poilsiavietės, priėjimai prie piliakalnių bei įrengti informaciniai ženklai, standai, įrengtas Lankytojų centras prisideda prie parko patrauklumo, patogumo poilsiautojams, skatina atvykti bei ilsėtis gamtoje, domėtis saugomomis teritorijomis, nepamiršti kultūros paveldo, vietos tradicijų. Tačiau natūraliai kyla klausimai: Ar Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtros projektai, finansuoti iš ES struktūrinių fondų lėšų, buvo tikslingi? Ar gautos lėšos buvo panaudotos tinkamai? Kaip patys poilsiautojai vertina parko pritaikymą lankymui ir ko pasigenda? Į šiuos klausimus siekiama atsakyti atlikus kiekybinį ir kokybinį tyrimus.

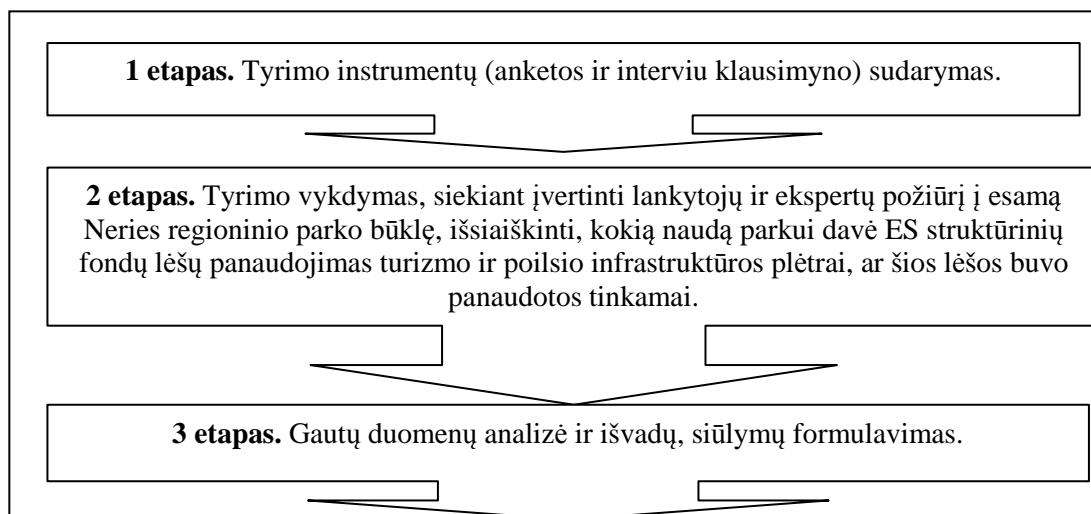
2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMO YPATUMAI

Tyrimo tikslas – ištirti ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Sudaryti tyrimo instrumentą – anketą poilsiautojams ir interviu klausimyną ekspertams.
2. Atlikti ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumo tyrimą.
3. Išanalizuoti gautus rezultatus ir pateikti siūlymus tolesnei Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai.

Tyrimas vyko 3 etapais (žr. 8 pav.).

8 pav. Empirinio tyrimo etapai

Tyrimo metodai. Tikslui ir uždaviniams įgyvendinti buvo pasirinktas empirinis duomenų rinkimas bei kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai. *Kiekybiniu tyrimu* galima pavadinti tokį empirinį tyrimą, kurio metu gauti duomenys yra pateikiami skaičiais bei apdorojami pasinaudojus statistiniais metodais (Valackienė, Mikėnė, 2004). Pasak V. Pruskaus (2004), kiekybinio tyrimo metu gautus duomenis galima pateikti skaičiais. Kiekybiniam požiūriui į socialinės realybės reiškinį svarbu aprašyti išoriškai stebimą reiškinį surinkus apie jį duomenis, jį užfiksuoti (kaip tai atrodo iš šalies, pvz., tiriamas gyventojų požiūris į institucijas, jų veiklos efektyvumą).

Naudotas anketinės apklausos metodas. Šis metodas yra patogus apklausti didelį skaičių respondentų.

Be to, siekiant išsiaiškinti ES struktūrinių fondų efektyvų panaudojimą turizmo ir poilsio reikmėms saugomose teritorijose, buvo atliktas *kokybinis tyrimas* (interviu), kuris papildė anketinės

apklausos rezultatus ir leido plačiau išanalizuoti tiriamą problemą. V. Pranulio (2007) teigimu, kokybinių tyrimų metodus naudoti verta todėl, kad jų pagalba galima gauti originalią, naujausią ir naudingiausią informaciją.

Tyrimo metu buvo atliktas interviu su ekspertais (Neries regioninio parko specialistais, atsakingais savivaldybių atstovais). Pasak K. Kardelio (2007), interviu, tai yra tiesioginė ir pagrindinė priemonė reikiamai informacijai gauti. Pavyzdžiui, sužinoti, ką mano respondentas, išsiaiškinti, ką asmuo žino (žinių informaciją), ką jis mėgsta ir ko nemėgsta (vertybes), ką galvoja (požiūrius). Be to, interviu gali būti panaudotas kartu su kitais tyrimo metodais ir renkant informaciją, ir įvertinant kitus metodus, pavyzdžiui, anketinę apklausą – visa tai būdinga ir mūsų tyrimui, kuriame buvo tirtas ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumas.

Kiekybinio tyrimo duomenys apdoroti naudojantis SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) programine įranga. Duomenų statistiniam interpretavimui naudota aprašomoji (*descriptives*) statistika, o rezultatų patikimumo nustatymui *chi kvadrato* kriterijus. *Faktorinė analizė* buvo taikoma nustatant įrengtų objektų tarpusavio ryšius ir, remiantis tais ryšiais, klasifikuojant požymius. Kokybinio tyrimo metu surinktos informacijos analizei taikomas Kontent (turinio) analizės ir interpretavimo metodai.

Tyrimo instrumentas. Anketa Neries regioninio parko lankytojams susideda iš 24 klausimų. Klausimai yra sudaryti taip, kad galima būtų išsiaiškinti pasirinktos temos tikslą. Anketoje visus tiriamus duomenis galima suskirstyti į keturias grupes (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Empirinių duomenų rinkimas

Eil. Nr.	Duomenų požymiai (duomenys)	Klausimo Nr anketoje (žr. Priedą Nr...)	Klausimo skalės rūšys
1.	kiekybiniai požymiai visa tai, ką galima išmatuoti	Nr 1; Nr 8; Nr 9; Nr 11; Nr 19; Nr 20;	Nominalinė skalė Uždari klausimai
2.	kokybiniai požymiai	Nr 12; Nr 22; Nr 23; Nr 24;	Atviri klausimai
3.	klasifikaciniai arba nominaliniai požymiai	Nr 2; Nr 3; Nr 4; Nr 5, Nr 6; Nr 7;	Nominalinė skalė Uždari klausimai
4.	reiškinio eiliškumo požymiai arba požymiai pagal reiškinio pasireiškimo laipsnį	Nr 10; Nr 13; Nr 14; Nr 15; Nr 16; Nr 17; nr 18; Nr 21;	Ranginė skalė Uždari klausimai

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Kardelis, 2007, 123 psl., 191 p.

Kaip matome iš 11 lentelės, kiekybinių duomenų klausimai tinka matematinei analizei, juos galima išmatuoti. Tuo tarpu klausimai su kokybiniais požymiais yra atviri ir sunkiai įvertinami. Trečios grupės klausimai yra patogūs darant tiriamųjų atranką ir analizes, ketvirtos - padeda įvertinti Neries regioniniame parke atliktus darbus, t.y. įrengtas atokvėpio aikšteles, apžvalgos bokštelių,

laiptus, tiltukus, pastoges. Ketvirtos grupės atsakymai priklauso ranginei skalei ir yra griežtai mažėjančios tvarkos. Nominalinė skalė dominuoja anketoje, kur yra demografiniai respondentų duomenys.

Ekspertų apklausai skirtu interviu klausimyną sudarė 18 klausimų, iš kurių du – demografiniai, o likusieji – skirti analizuojamai problemai tirti.

Tyrimo imtis. Kiekybinis tyrimas buvo atliktas imties ir Neries regioninio parko lankytojų atžvilgiu. Statistiškai patikima imtis yra apskaičiuojama pagal tyrimo imties formulę:

$$n = 1 / (\Delta^2 + 1/N); \quad (1)$$

čia: Δ - paklaida 5%(0,05);

N – Neries regioninio parko lankytojų skaičius per metus.

Remdamiesi 2012 m. NRP lankytojų skaičiumi (žr. 5 pav.), apskaičiavome, kad būtina imtis yra 397 respondentai. Tyrimo metu buvo gautos iš viso 499 anketos, kurios 2013 m liepos – rugsėjo mėnesiais surinktos Neries regioninio parko teritorijoje.

Interviu su ekspertais vyko 2014 m. sausio-vasario mėnesiais. Iš viso buvo apklausti 7 ekspertai.

Respondentų charakteristika. Remiantis anketose pateikta informacija, buvo paskaičiuoti Neries regioninio parko respondentų demografiniai rodikliai (žr. 12 lentelė).

12 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal demografinius rodiklius

Eil. Nr.	Respondentų demografiniai rodikliai	Absoliutus skaičius	Procentai (%)	
1.	Lytis	Moteris	365	73.1%
		Vyras	144	26.9%
2.	Amžius	Iki 19 m.	41	8.2%
		20-30 m.	228	45.7%
		31-45 m.	101	20.2%
		Virš 45 m.	129	29.5%
3.	Su kuo atvyko	Šeima	227	45.5%
		Draugais	228	45.7%
		Individualiai	44	8.8%
4.	Kaip atvyko	Automobiliu	406	81.4%
		Viešuoju transportu	93	17.6%
5.	Kiek laiko praleis NRP	Iki 3 val.	223	44.7%
		Virš 3 val.	190	38.1%
		Visą dieną	86	17.2%
6.	Kaip lankote	Savarankiškai	466	93.4%
		Su gidu	33	6.6%

Kaip matyti iš 14 lentelės, tyrimo respondentų daugumą sudaro moterys (73.1%). Parke daugiausia lankosi 20-30 m. asmenys(45.7%). Minimalus skaičius respondentų lanko NRP su gidu (6.6%). Lankytojai atvykimui į parką teikia prioritetą automobiliui ir praleidžia parko teritorijoje iki 3 valandų (44.7%).

Ekspertus charakterizuojantys duomenys pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė. Ekspertus charakterizuojantys duomenys

Eil. Nr.	Lytis	Darbo turizmo srityje patirtis	Darbo saugomų teritorijų srityje patirtis
1	Moteris	41 m.	15 metų su lietuvių arba vokiečių (retai) grupėmis
2	Vyras	3 m.	Neturi patirties
3	Vyras	7 m.	7 m.
4	Moteris	8 m.	Neturi patirties
5	Moteris	35 m.	Neturi patirties
6	Moteris	3 m.	2 m.
7	Vyras	6 m.	12 m.

Iš lentelėje apibendrintų duomenų matyti, kad du iš ekspertų turizmo srityje dirba gana ilgai – 35-41 metus. Kitų darbo patirtis šioje srityje mažesnė – nuo 3 iki 8 m. Matyti, kad ne visi ekspertai turi darbo saugomų teritorijų srityje patirties. Keturi ekspertai čia dirba (yra dirbę) nuo 2 iki 15 metų. Taigi interviu metu surinkti duomenys atspindės įvairią darbo patirtį turizmo ir saugomų teritorijų srityje turinčių ekspertų nuomonę.

Tyrimo etika. Tyrimas buvo atliktas nepažeidžiant mokslinio tyrimo etikos. Respondentai atsakė į anketos klausimus anonimiškai ir savanoriškai. Anketose nėra klausimų, kurstančių tautinę, rasinę ar religinę nesantaiką. Neries regioninio parko direkcijai buvo pranešta, kad parko teritorijoje bus renkamos anketos. Ekspertai tyrime taip pat dalyvavo anonimiškai, savanoriškai. Visi tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslu, jo rezultatų panaudojimu.

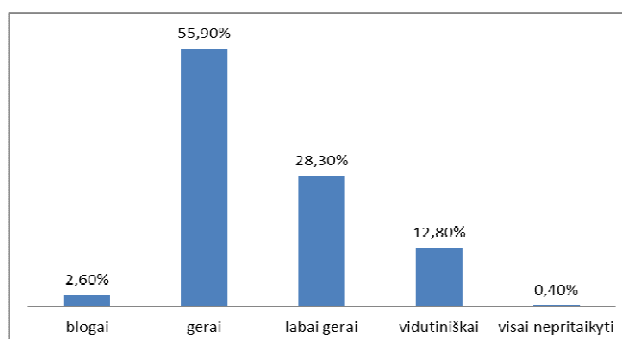
Tyrimo rezultatai bus pateikti Neries regioninio parko direkcijai, Elektrėnų, Trakų ir Vilniaus rajono savivaldybių administracijoms.

3. NERIES REGIONINIO PARKO LANKYTOJŲ IR EKSPERTŲ NUOMONĖS TYRIMAS

3.1. Lankytojų nuomonės apie ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumą analizė

3.1.1. Infrastruktūros pritaikymas lankymui

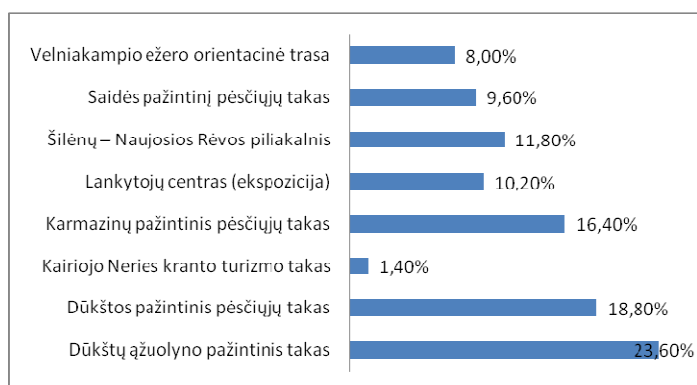
Tyrimo metu siekta išaiškinti ES struktūrinių fondų panaudojimą Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros įrengimui efektyvumą. Respondentų prašyta įvertinti infrastruktūros (atokvėpio aikštelės, tiltukai, laiptai į piliakalnius, informaciniai stendai ir pan.) pritaikymą lankymui. Apibendrintus respondentų atsakymus iliustruoja 9 pav.

9 pav. NRP infrastruktūros pritaikymas turizmui

Matyti, kad daugiau pusė respondentų (55,90%) šios infrastruktūros pritaikymą lankymui vertina labai gerai, beveik trečdalis (28,3%) – gerai. Tačiau buvo tokių, kurie už ES struktūrinius fondus įrengtą infrastruktūrą įvertino vidutiniškai (12,80%) arba nurodė, kad ji nepritaikyta lankymui (0,4%). Taigi ne visi respondentai palankiai vertina NRP infrastruktūros (atokvėpio aikštelės, tiltukai, laiptai į piliakalnius, informaciniai stendai ir pan.) pritaikymą lankymui.

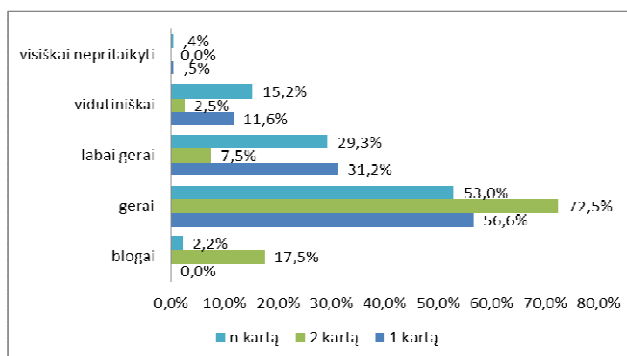
Tyrimo metu išsiaiškinta, kokius takus ir trasas lankymui dažniausiai pasirenka respondentai (10 pav.)

10 pav. Turistinių trasų lankomumas

Gauti rezultatai rodo, kad daugelis respondentų parke lanko Dūkštų ąžuolino (23,60%), Dūkštos (18,80%) bei Karmazinių (16,40%) pažintinius pėsčiųjų takus. Vadinasi, pastarąsias trasas galima laikyti populiariausiomis tarp poilsiautojų. Mažiau populiariu tarp respondentų – Kairiojo Neries kranto turizmo takas (1,40%), Velniakampio ežero orientacinė trasa (8%), Saidės pažintinis pėsčiųjų takas (9,60%). Siekiant pritraukti daugiau poilsiautojų į pastarąsias trasas reikėtų pastatyti daugiau suoliukų, atokvėpio aikštelių, informacinių rodyklių ir stendų. Lietuvoje populiarėja iš Suomijos kilęs šiaurietiškas ėjimas pasiremiant lazdomis, kuris yra ne tik kaip laisvalaikio praleidimo būdas, bet ir sveikatos stiprinimo, bendravimo priemonė. Šiuo atžvilgiu NRP trasos puikiai tinka šio sporto mėgėjams.

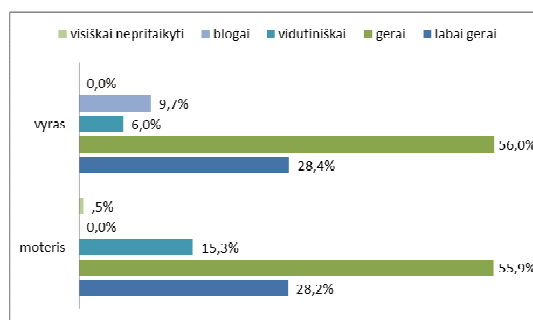
Palyginus, kaip respondentai vertina infrastruktūrą, priklausomai nuo jų lankymosi parke dažnio, rasta skirtumų (žr. 11 pav.).

11 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir NRP lankymo dažnis

Remiantis 11 pav. duomenimis ir nagrinėjant respondentų infrastruktūros vertinimo ir lankymosi parke dažnio santykį, darytina prielaida, kad besilankantieji parke pirmą kartą, infrastruktūrą vertina labai gerai (31,2%), 2 kartą (72,5%) arba daugiau nei 2 kartus (53%) – gerai. Taigi statistiškai patikimai dažniausiai besilankančių parke respondentų dalis pritaria teiginiui, kad už ES struktūrinius fondus įrengta infrastruktūra yra įrengta gerai ir labai gerai ($\chi^2=53,274$; $df=8$; $p<0.000$).

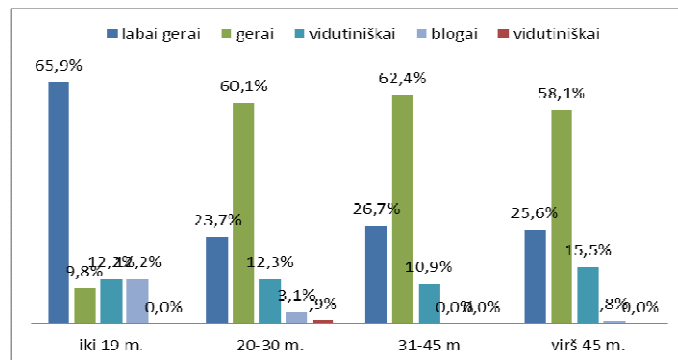
Be to, nustatyta, kad minėtu klausimu išsiskyrė skirtingos lyties respondentų pasisakymai (žr. 12 pav.).

12 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir lankytojų lytis

Išaiškėjo, kad daugiau kaip pusė moterų (55,9%) ir tokia pat dalis vyrų (56%) infrastruktūros pritaikymą lankymui vertina gerai. Beveik trečdalis moterų (28,2%) ir tokia pat dalis vyrų (28,4%) vertina labai gerai. Tik nedidelis skaičius moterų (0,5%) ir 6% vyrų, mano, kad infrastruktūra yra visai nepritaikyta. Vyrų dažniau (9,7%) nurodė, kad infrastruktūra yra pritaikyta blogai. Šiuo atveju rastas statistiškai reikšmingas koreliacinis ryšys: ($\chi^2=42,858$; $df=4$; $p<0.000$).

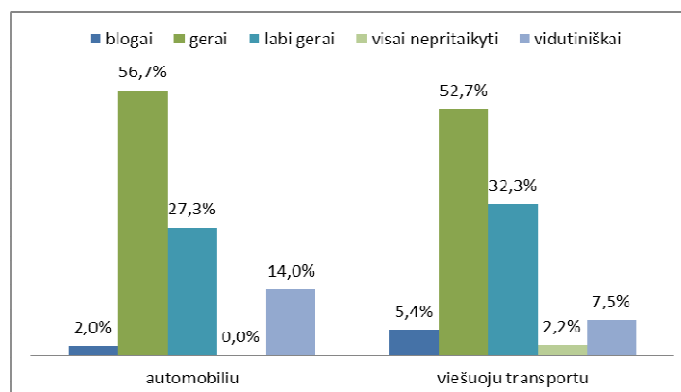
Tirta, kaip infrastruktūrą vertina skirtingo amžiaus respondentai (žr. 13 pav.).

13 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir respondentų amžius

Nagrinėjant skirtingo amžiaus respondentų nuomonę apie ES struktūrinių fondų panaudojimo infrastruktūros pritaikymui Neries regioniniame parke tinkamumą, išaiškėjo, kad infrastruktūrą palankiausiai vertina jauniausi respondentai – iki 19 metų (65,9%). Likusiųjų respondentų – 20-45 m. ir daugiau sulaukusių nuomonės buvo panašios ($\chi^2=62,22$; $df=12$; $p<0.000$).

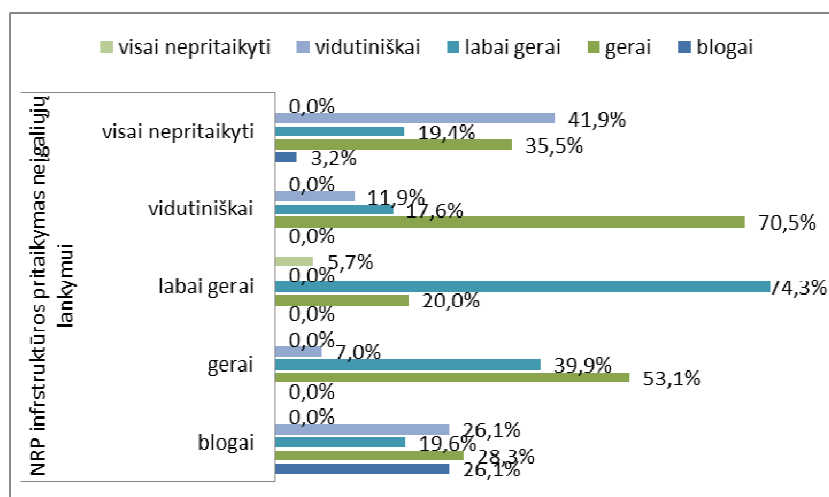
Tyrimo metu išsiaiškinta, kaip skirtingomis transporto priemonėmis į NRP atvykę respondentai vertina už ES struktūrinių fondų lėšas įrengtus objektus (14 pav.).

14 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir atvykimo transportas

14 pav. rezultatai parodė, kad daugiau negu pusė atvykusiųjų į Neries regioninį parką tiek automobiliu (56,7%), tiek viešuoju transportu (52,7%) infrastruktūros pritaikymą lankymui vertina gerai ($\chi^2=15,463$; $df=4$; $p<0.004$). Taigi parko infrastruktūra yra gerai pritaikyta tiek automobiliu, tiek ir viešuoju transportu atvykstantiems lankytojams.

Tyrimo metu buvo siekta sužinoti koks yra santykis tarp infrastruktūros, įrengtos už ES struktūrinius fondus, ir objektų pritaikymo neįgalųjų lankymui (15 pav.).

15 pav. Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir neįgalųjų lankymas

Tyrimo rezultatai parodė, kad respondentai, kurie gerai vertina infrastruktūros už ES lėšas įrengimą (70,5 proc.), vidutiniškai vertina jų pritaikymą neįgaliesiems. Labai gerai vertinantys infrastruktūros įrengimą (74,3 proc.) taip pat gerai vertina ir jų pritaikymą neįgaliesiems ($\chi^2=241,222$; $df=16$; $p<0.000$).

14 lentelėje pateiktas faktorinės analizės būdu gautas faktorius, apibendrinantis respondentų atsakymus į klausimus, susijusius su ES lėšų panaudojimu. Matome, kad skalės patikimumas pakankamai aukštas, Cronbach alfa yra 0,865.

14 lentelė. Skalių lentelė su Cronbach alfa koeficientais

Atlikti darbai už ES struktūrinių fondų lėšas	Komponentų svoris	Cronbach alfa
Ar ES struktūriniai fondai nutiesti laiptams į Bradeliškių, Buivydu, Stirnių ir Naujosios Rėvos piliakalnius buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,874	0,865
Ar ES struktūriniai fondai 5 tiltukams įrengti buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,812	
Ar ES struktūriniai fondai 2 apžvalgos bokštams pastatyti jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,809	
Ar ES struktūriniai fondai atokvėpio aikštelėms įrengti buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,779	
Ar ES struktūriniai fondai 10 naujų pastogių, 36 informaciniams stendams, 63 informaciniams rodyklėms, 26 informaciniams ženklams, 82 suoliukai, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,757	

15 lentelėje pateiktoje koreliacinėje analizėje matome, kad tarp atsakymų į vertinamuosius klausimus, susijusius su ES struktūrinių lėšų panaudojimu, egzistuoja teigiamas vidutinio stiprumo

koreliacinis ryšys. Statistiškai reikšmingas Pearsono koreliacijos koeficientas svyruoja intervale nuo silpno ryšio - 0,197 iki stipraus 0,721.

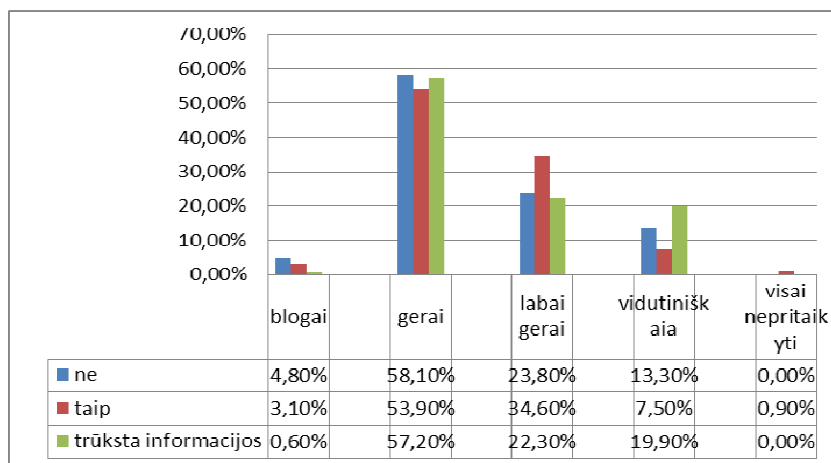
15 lentelė. Koreliacinė duomenų analizė

	Jūsų nuomone, ar Neries regioninio parko objektai yra pritaikyti neįgaliųjų lankymui?	Ar ES struktūriniai fondai atokvėpio aikštelėms įrengti buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti NRP?	Ar ES struktūriniai fondai 5 tiltukams įrengti buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti NRP?	Ar ES struktūriniai fondai nutiesti laiptams į Bradeliškių, Buivydų, Stimų ir Naujosios Rėvos piliakalnius buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti NRP?	Ar ES struktūriniai fondai 2 apžvalgos bokštams pastatyti jūsų nuomone, tinkamai panaudoti NRP?	Ar ES struktūriniai fondai 10 naujų pastogių, 36 informaciniams stendams, 63 informaciniams rodyklėms, 26 informaciniams ženklams, 82 suoliukai, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti NRP?
Jūsų nuomone, ar Neries regioninio parko objektai yra pritaikyti neįgaliųjų lankymui?	1					
Ar ES struktūriniai fondai atokvėpio aikštelėms įrengti buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,219*	1				
Ar ES struktūriniai fondai 5 tiltukams įrengti buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,231**	,606*	1			
Ar ES struktūriniai fondai nutiesti laiptams į Bradeliškių, Buivydų, Stimų ir Naujosios Rėvos piliakalnius buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,234*	,538*	,648*	1		
Ar ES struktūriniai fondai 2 apžvalgos bokštams pastatyti jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,197*	,496*	,560*	,721*	1	
Ar ES struktūriniai fondai 10 naujų pastogių, 36 informaciniams stendams, 63 informaciniams rodyklėms, 26 informaciniams ženklams, 82 suoliukai, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?	,008	,533*	,459*	,594*	,480*	1

Taigi galime teigti, kad respondentai, pritariantys vienam teiginiui, dažniausiai išreiškia pritarimą ir kitiems teiginiams, susijusiems su ES lėšų panaudojimu įvairiems infrastruktūriniais projektams.

Atliekant tyrimą buvo svarbu išaiškinti, ar ES struktūriniai fondai konkreitiems objektams, t.y. laiptams į piliakalnius, tiltukams, apžvalgos bokštams, pastogiams, informaciniams stendams, ženklams, rodyklėms, suoliukams, buvo tinkamai panaudoti. Išaiškėjo, kad gerai vertinantieji infrastruktūros pritaikymą dažniau vidutiniškai arba prastai vertino įrengtas atokvėpio aikšteles ($\chi^2=246,044$; $df=16$; $p<0.000$), tiltelius ($\chi^2=637,595$; $df=16$; $p<0.000$), pastoges ($\chi^2=197,793$; $df=16$; $p<0.000$). Tuo tarpu vidutiniškai vertinusieji infrastruktūros pritaikymą dažniau blogai vertino laiptus ($\chi^2=402,307$; $df=16$; $p<0.000$), apžvalgos bokštus ($\chi^2=229,553$; $df=16$; $p<0.000$). Gauti rezultatai pateikti lentelėse 7 priede.

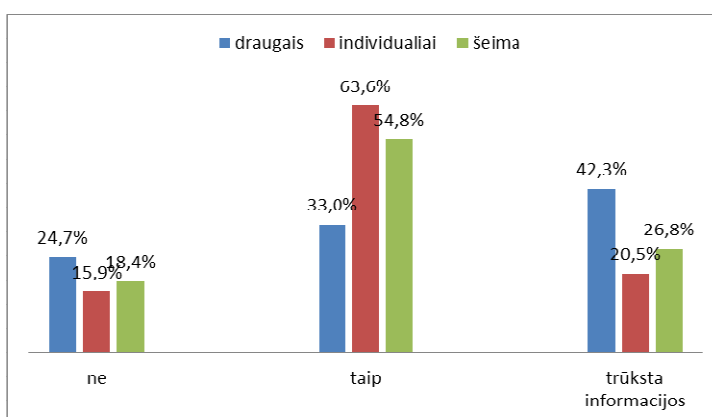
Tyrimo duomenys atskleidė, kaip respondentai vertina informavimą apie ES struktūrinių fondų panaudotas lėšas (16 pav.).

16 pav. Infrastruktūros įrengimas ir informavimas apie ES struktūrinių fondų panaudotas lėšas

Vertinant gautus duomenis pastebėta, kad daugiau negu pusė respondentų, kurie gerai vertina ES struktūrinių fondų panaudojimą turizmo objektų įrengimui, tvirtina, kad informacijos apie ES struktūrinių fondų panaudotas lėšas pakanka (53,90%), arba, priešingai – trūksta (57,20%), nepakanka (58,10%). Vidutiniškai infrastruktūros pritaikymą lankymui vertinantys respondentai dažniau (19,90%), nei kiti, nurodė, kad šios informacijos trūksta ($\chi^2=25,006$; $df=8$; $p<0.002$).

Palyginus skirtingų respondentų grupių pasisakymus apie ES struktūrinių fondų panaudotas lėšas taip pat rasta statistiškai reikšmingų skirtumų (17 pav.).

17 pav. Informacijos apie ES lėšų panaudojimą vertinimas, priklausomai nuo lankytojų grupių

Matyti, kad su draugais parką lankantys respondentai dažniau (42,3%) pasigenda informacijos apie ES struktūrinių fondų panaudotas lėšas. Tuo tarpu parką lankantys individualiai (63,6%) ar su šeima (54,8%) dažniau teigia, kad informacijos pakanka ($\chi^2=28,565$; $df=4$; $p<0.000$).

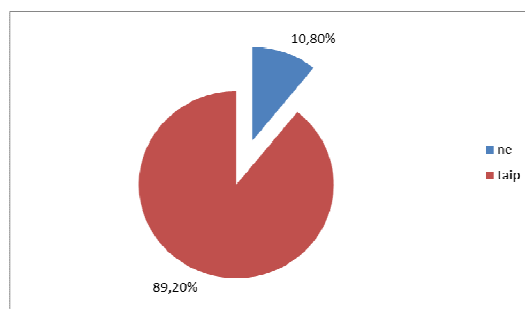
Apibendrinant galima teigti, kad NRP infrastruktūra yra gerai pritaikyta tiek automobiliu, tiek ir viešuoju transportu atvykstantiems lankytojams. Tačiau šiai dienai ne visi respondentai itin palankiai vertina NRP infrastruktūros pritaikymą lankymui. Respondentai iki 19 metų bei parke besilankantieji pirmą kartą jo infrastruktūrą vertina geriau, nei kiti. Be to, išaiškėjo, kad gerai vertinantieji

infrastruktūrą respondentai vidutiniškai vertina jos pritaikymą neįgaliesiems. Taigi parko vadovybė turėtų ieškoti galimybių ir būdų labiau pritaikyti parką neįgaliųjų lankymui.

Be to, yra ir kitų trūkumų. Nustatyta, kad ne visiems respondentams pakanka informacijos apie tai, kur ir kokiems tikslams buvo panaudotos ES struktūrinių fondų lėšos, gerinant turizmo infrastruktūrą NRP. Todėl parko direkcijai reikėtų tobulinti lankytojų informavimo sistemą ne tik pateikiant informaciją apie lankytinus objektus, bet ir apie panaudotas ES struktūrinių fondų lėšas. Visuomenei prieinama tiksli informacija svarbi ir siekiant pritraukti kuo daugiau lankytojų. Žinia, kad pasinaudojus ES parama buvo sutvarkyta infrastruktūra, lankytini objektai, gali sudominti poilsiautojus, paskatinti atvyti apžiūrėti, pasivaikščioti po parką, pailsėti.

3.1.2. Turizmo plėtotė Neris regioniniame parke

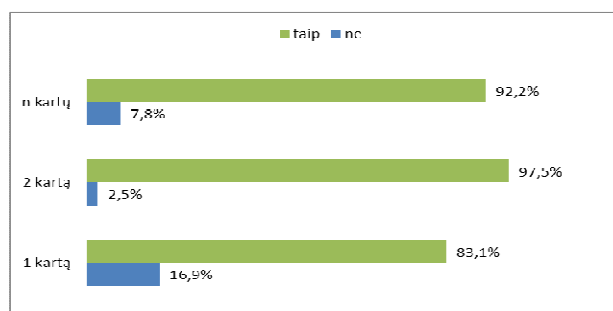
Apibendrinti tyrimo duomenys atskleidė, ar reikia plėtoti turizmą saugomose teritorijose, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti lankytojų lūkesčiai. Respondentų pasisakymus šiuo klausimu iliustruoja 18 pav.

18 pav. Turizmo plėtotė saugomose teritorijose

Didžioji dalis respondentų (89,20%) šiuo klausimu pasisakė teigiamai. Likusieji 10,8% pasisakė prieš turizmo plėtojimą saugomose teritorijose. Vadinasi, NRP lankytojų požiūriu, svarbu plėtoti turizmą saugomose teritorijose, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti lankytojų lūkesčiai.

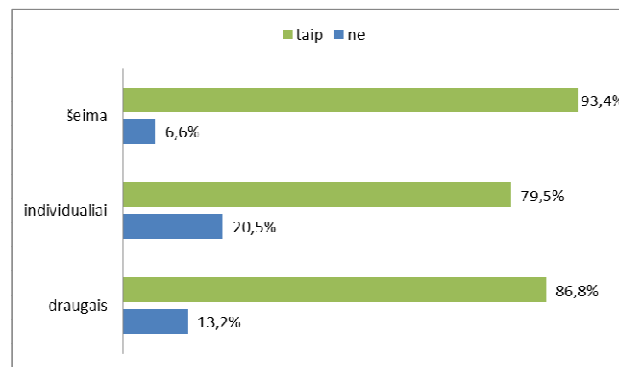
Palyginus skirtingų respondentų grupių pasisakymus minėtu klausimu rasta skirtumų. Pastebėta, kad nebe pirmą kartą besilankantieji parke dažniau sutinka su turizmo plėtojimu saugomose teritorijose (19 pav.).

19 pav. Turizmo plėtotė pagal NRP lankymo skaičių

Matyti, kad į Neries regioninį parką atvykusieji pirmą kartą dažniau nesutiko (16,9%) su turizmo plėtote saugomose teritorijose. Tuo tarpu atvykusieji 2 kartą (97,5%) ar daugiau (92,2%) dažniau nurodė, kad plėtoti turizmą saugomose teritorijose reikia ($\chi^2=12,773$; $df=2$; $p<0.002$).

Be to, išaiškėjo, kad su turizmo plėtote saugomose teritorijose dažniau sutinka su šeima (93,4%) arba draugais (86,8%) į NRP atvykstantys respondentai ($\chi^2=9,832$; $df=2$; $p<0.007$) (20 pav.).

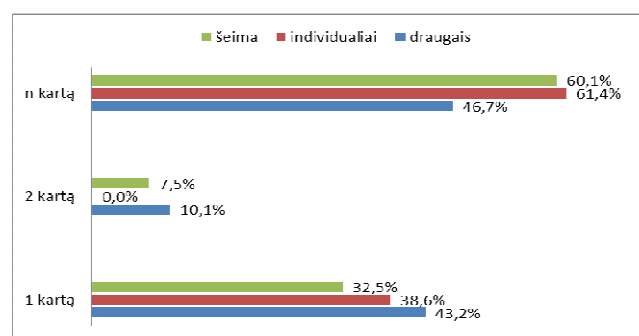

20 pav. Turizmo plėtotė ir respondentų draugija

Vadinasi, NRP svarbu plėtoti turizmą ir pasiūlyti daugiau paslaugų su šeimomis ar draugais poilsiaujantiems respondentams. Šeimoms orientuotos paslaugos turėtų atitikti ne tik tėvų, bet ir vaikų poreikius. Todėl svarbu pritaikyti aplinką ir infrastruktūrą šeimoms su mažais vaikais, galima įrengti saugias žaidimų aikšteles, pastatyti pavienių supynių, įrenkti daugiau žaismingų poilsio aikštelių ir suoliukų ne tik suaugusiesiems, bet ir vaikams. Taip pat poilsiautojus sudomintų šventiniai renginiai šeimai, koncertai, sporto varžybos.

Poilsiaujantieji su draugais paprastai renkasi aktyvesnį poilsį, todėl svarbu pasirūpinti tinkamai įrengtais dviračių takais, pasiūlyti pramogų. Turizmo plėtotė turėtų būti neatsiejama nuo maitinimo paslaugų bei įvairių nuomos punktų (dviračių, vandens turizmo priemonių) pasiūlos.

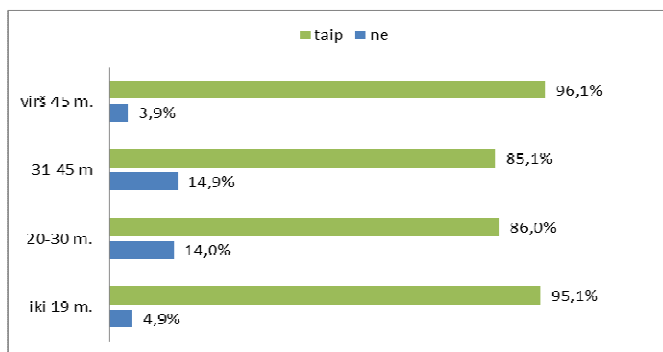
Tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugiau nei du kartus besilankantieji NRP dažniausiai čia atvyksta su šeima (60,1%) arba individualiai (61,4%), o pirmą kartą – dažniausiai su draugais (43,2%) (21 pav.)

21 pav. Respondentų draugija ir apsilankymas NRP

Taigi NRP parkas vilioja įvairias lankytojų grupes. Dažniausiai kartą pabuvojus parke į jį vėl sugrįžtama tiek šeimomis, tiek ir individualiai.

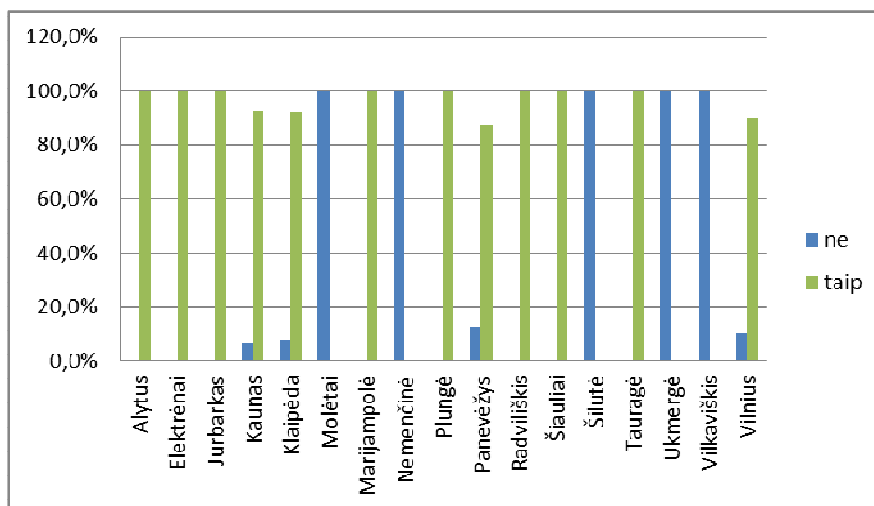
Palyginta, kaip už turizmo plėtrą pasisako skirtingo amžiaus respondentai (22 pav.).

22 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir respondentų amžiaus grupės

Matyti, kad daugiausiai respondentų, pasisakančių už turizmo plėtrą saugomose teritorijose, yra iki 19 metų (95,1%) arba sulaukusieji daugiau kaip 45 m. (96,1 %). Tuo tarpu skeptiškiau šiuo klausimu yra nusistatę 20-30 m. (14%) ir 31-45 m. (14,9%) respondentai ($\chi^2=12,089$; $df=3$; $p<0.007$).

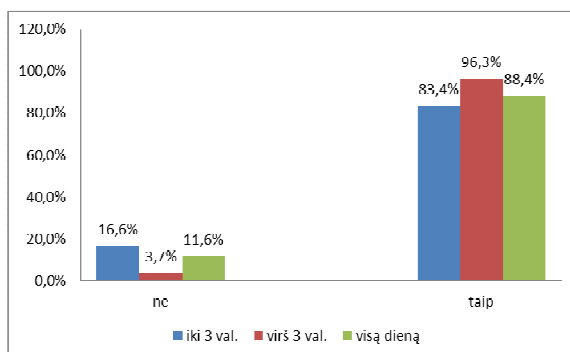
Palyginus skirtinguose miestuose gyvenančių respondentų pasisakymus išaiškėjo, kad už turizmo plėtrą saugomose teritorijose dažniau pasisako didmiesčių gyventojai: Vilniaus (89,9%), Kauno (93%), Klaipėdos (92,1%) ($\chi^2=142,897$; $df=17$; $p<0.000$) (23 pav.).

23 pav. Turizmo plėtotė saugomose teritorijose pagal respondentų atvykimo vietą

Minėtu klausimu dažniau neigiamai pasisakė Molėtų, Nemenčinės, Šilutės, Ukmergės bei Vilkaviškio gyventojai. Visgi turizmo plėtra ir pritaikymas lankytojų poreikiams NRP turėtų būti orientuotas ne tik į didmiesčių gyventojus. Reikėtų siekti, kad ir labiau nuo NRP nutolusių regionų gyventojus pasiektų informacija apie galimybes poilsiauti ir pramogauti parke.

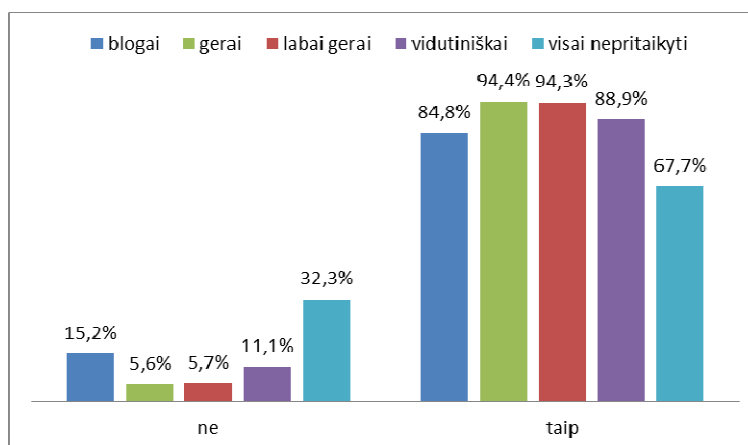
Nustatyta, kad Neries regioniniame parke praleidžiamas laikas turi įtakos respondentų nuomonei apie turizmo plėtrą saugomose teritorijose (24 pav.).

24 pav. Turizmo plėtotė saugomose teritorijose ir praleistas laikas NRP

Matyti, kad trumpiausiai parke laiko (iki 3 val.) praleidžiantys respondentai dažniau (16,6%) pasisako prieš turizmo plėtrą saugomose teritorijose. Tuo tarpu virš 3 valandų (96,3%) ir visą dieną (88,4%) parke praleidžiantys respondentai nurodo priešingai ($\chi^2=17,781$; $df=2$; $p<0.000$).

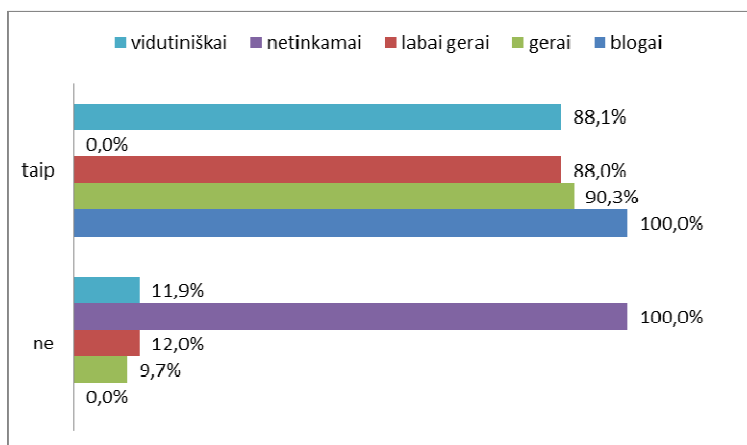
Išaiškėjo, koks yra ryšys tarp respondentų nuomonės apie infrastruktūros pritaikymą neįgaliesiems ir turizmo plėtos saugomose teritorijose būtinybę (25 pav.).

25 pav. Turizmo plėtra ir infrastruktūros pritaikymas neįgaliesiems

Matyti, kad dalis pasisakančiųjų prieš turizmo plėtrą saugomose teritorijose yra nuomonės, kad Neries regioninio parko infrastruktūra nėra pritaikyta neįgaliesiems (32,3%). Tuo tarpu pasisakantieji už turizmo plėtrą infrastruktūros pritaikymą neįgaliesiems dažniausiai vertina gerai (94,4%) arba labai gerai (94,3%) ($\chi^2=20,692$; $df=4$; $p<0.000$). Pastebėtina, kad turizmo plėtra saugomose teritorijose turėtų būti neatsiejama nuo infrastruktūros pritaikymo neįgaliesiems. Neįgalieji turėtų jaustis pilnaverčiais parko lankytojais, jiems turėtų būti patogų apžiūrėti visus lankytinus objektus, sukurtos specialios poilsiavietės, kuriose būtų patogų ilsėtis su neįgaliojo vežimėliu.

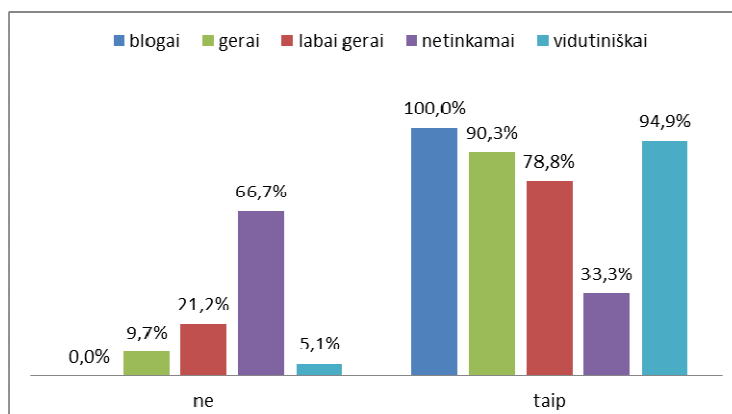
Tyrimo metu išsiaiškinta, kaip respondentai įvertino įvairius infrastruktūros elementus pagal tai, ką mano apie turizmo plėtros saugomose teritorijose plėtros būtinybę. 26 pav. iliustruoja respondentų pasisakymus apie atokvėpio aikšteles.

26 pav. Turizmo plėtra saugomose teritorijose ir atokvėpio aikštelės

Iš 26 pav. patektų duomenų matyti, kad esantys prieš turizmo plėtrą saugomose teritorijose, neigiamai (100%) vertina atokvėpio aikštelių įrengimą NRP, tuo tarpu esantys už turizmo plėtrą (90,3%) teigia, kad darbai buvo atlikti gerai ($\chi^2=9,832$; $df=2$; $p<0.007$).

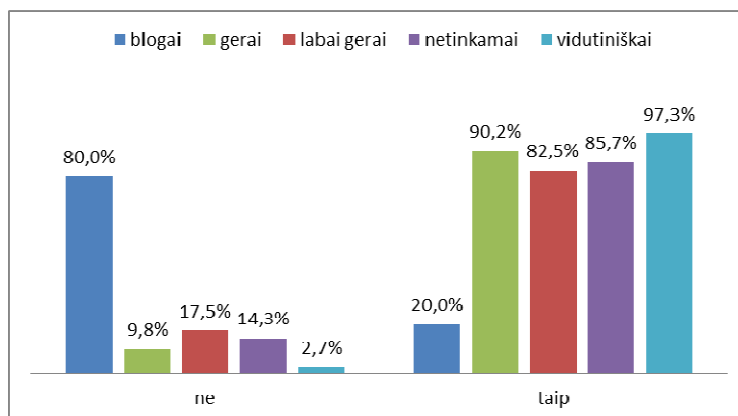
Statistikai reikšmingų skirtumų rasta ir vertinant apžvalgos bokštų įrengimą (27 pav.).

27 pav. Saugomų teritorijų plėtra ir apžvalgos bokštų įrengimas

Matyti, kad teigiamai vertinantys saugomų teritorijų plėtrą respondentai mano, jog bokštai buvo įrengti vidutiniškai (94,9%). Tuo tarpu neigiamai nusiteikusieji dėl turizmo plėtros saugomose teritorijose mano, kad jie įrengti netinkamai (66,7%) ($\chi^2=24,648$; $df=4$; $p<0.000$).

Pastogių įrengimo vertinimas taip pat skyrėsi, priklausomai nuo pasisakymų apie turizmo plėtros saugomose teritorijose būtinybę (28 pav.).

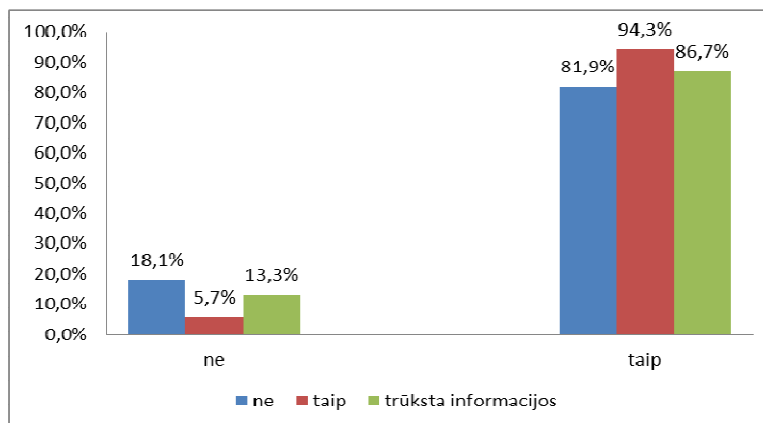

28 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir pastogių įrengimas

Matyti, kad daugelis teigiamai už turizmo plėtrą pasisakiusių respondentų pastogių įrengimą vertina vidutiniškai (97,3%). Tarp nesutikusių už turizmo plėtrą pastoges dažniausiai vertina blogai (80%) ($\chi^2=38,489$; $df=4$; $p<0.000$).

Taigi galima daryti prielaidą, kad respondentų nuomonę dėl turizmo plėtros būtinybės saugomose teritorijose ne visada įtakoja tam tikrų infrastruktūros elementų (atokvėpio aikštelių, apžvalgos bokštų, pastogių) įrengimo būklė. Manytina, kad tam tikrą nuomonę respondentai nurodo remdamiesi asmeniniais poreikiais ir požiūriu.

Be to, išsiaiškinta, ar respondentų nuomonę apie turizmo plėtrą saugomose teritorijose įtakoja jų turima informacija apie ES lėšų panaudojimą (29 pav.).

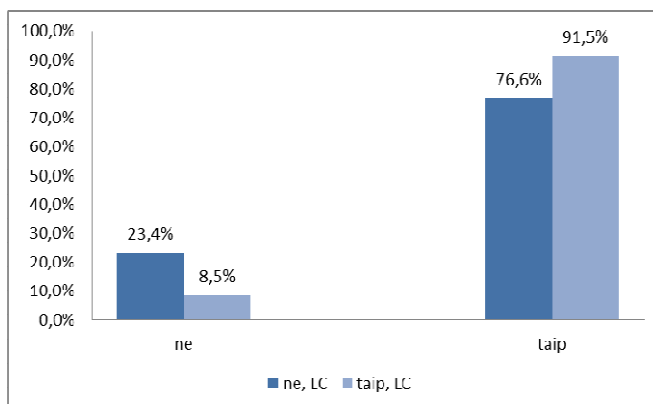
29 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir informacija dėl ES lėšų panaudojimo

Matyti, kad teigiamai už turizmo plėtrą pasisakantys respondentai dažniau nurodė, kad informacijos apie ES lėšų panaudojimą pakanka (94,3%). Tarp pasisakiusiųjų neigiamai dažniau yra tie, kuriems trūksta šios informacijos (18,1%) ($\chi^2=12,966$; $df=2$; $p<0.002$).

Taigi darytina prielaida, kad tie respondentai, kurie yra labiau informuoti apie ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimą, dažniau pasisako už turizmo plėtrą saugomose teritorijose. Šie rezultatai dar kartą patvirtina, jog reikia tobulinti NPR lankytojų informavimo sistemą ne tik pateikiant informaciją

apie lankytinus objektus, bet ir apie panaudotas ES struktūrinių fondų lėšas. Tokia informacija galėtų būti pateikiama tiek pačiame parke, Lankytojų centre, parko internetinėje svetainėje.

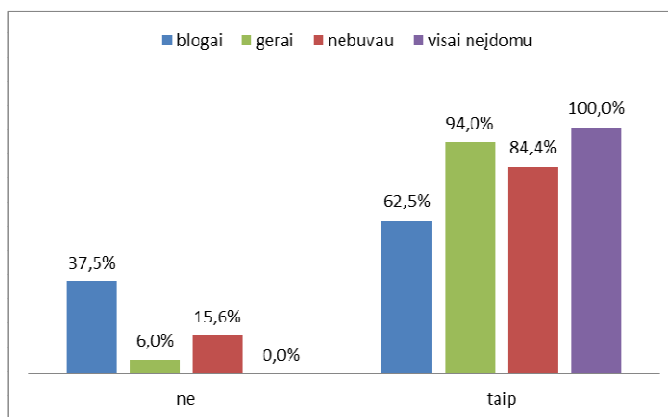
Tyrimo rezultatai parodė ir Lankytojų centro poreikį, priklausomai nuo respondentų pritarimo arba nepritarimo turizmo plėtrai saugomose teritorijose (30 pav.).

30 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir Lankytojų centras

Matyti, kad didžioji dalis teigiamai už turizmo plėtrą pasisakančių respondentų taip pat teigiamai pasisako ir apie Lankytojų centro reikalingumą (91,5%). Tuo tarpu tarp neigiamai už turizmo plėtrą pasisakančiųjų dažniau nežvelgia Lankytojų centro reikalingumo (23,4%) ($\chi^2=14,872$; $df=1$; $p<0.000$). Todėl galima daryti prielaidą, kad respondentai vertina Lankytojų centrą, kuris įrengtas už ES struktūrinių fondų lėšas. Ir tai yra pavyzdys, kodėl turizmo plėtra saugomose teritorijose yra reikalinga ir naudinga poilsiautojams.

Tačiau kaip paaiškėjo iš tyrimo rezultatų, Lankytojų centre dar nėra apsilankę visi respondentai (31 pav.).

31 pav. Saugomų teritorijų plėtotė ir lankytojų centro turinys

Matyti, kad daugelis respondentų, pritariančių turizmo plėtrai saugomose teritorijose, nėra buvę Lankytojų centre (84,4%), mano, kad jame neįdomu (100,0%). Nepritariantieji turizmo plėtrai dažniausiai neigiamai pasisakė apie Lankytojų centrą (37,5%) ($\chi^2=25,531$; $df=3$; $p<0.000$).

Taigi turizmo plėtra saugomose teritorijose turėtų būti neatsiejama ir nuo Lankytojų centro populiarinimo. Reikėtų siekti lankytojus labiau sudominti šiuo centru, daugiau jį reklamuoti, dažniau atnaujinti ekspozicijas, organizuoti renginius. Galbūt parko lankytojams nepakanka informacinių ženklų, vedančių į šį centrą, informacijos, kuo šis centras įdomus ir patrauklus. Lankytojų centro renginiai galėtų būti orientuoti ne tik į NRP veiklos pristatymą, istoriją, supažindinimą su parko teritorijoje esančiais objektais, bet ir susiję su šeimos šventėmis. Daugiau dėmesio reikėtų skirti mokinių sudominimui, įtraukimui.

Vienu iš atvirų klausimų siekta įvertinti respondentų nuomonę apie veiklą, kuri turėtų būti plėtojama, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti turistų lūkesčiai. Daugelis respondentų (79 proc.) šį klausimą anketose paliko neatsakytą arba nurodė, kad nežino. Likusieji (21 proc.) nurodė įvairią veiklą (žr. 16 lentelė).

16 lentelė. Respondentų požiūris į veiklą, kuri turėtų būti plėtojama parke, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti turistų lūkesčiai

Kategorija	Teiginių skaičius
Galimybė užsisakyti gidą	3
Naujos turizmo ir laisvalaikio praleidimo formos (siūlant dviračių, vandens turizmo inventoriaus nuomą, aktyvų laisvalaikį)	17
Apgyvendinimo paslaugų pasiūla	6
Maitinimo paslaugų pasiūla	15
Skatinamas ekologinis, edukacinis turizmas (vykdoma šviečiamoji veikla, ekskursijos)	13
Kaimo turizmas	2
Ekologinis ūkininkavimas, avininkystė	7
Puoselėjamos meninės, tautosakinės tradicijos (lietuvių liaudies dainos, tautiniai susibūrimai)	3
Sukurtos trumpalaikės poilsio zonos, pastatyti suoliukai, laužavietės	21
Sukurti pėsčiųjų takai	21
Sukurti dviračių takai	12
Sukurti įspėjamieji ženklai, informaciniai stendai	10
Įrengta tualetų	3
Patogios automobilių stovėjimo aikštelės	2
Pasodinta daugiau ažuolų	3
Gamtos apsauga	3
Vykdoma šiukšlinimo prevencija ir įrengta daugiau šiukšliadėžių	15
Vengti statyti parduotuves, plėsti ir kurti papildomas gatves	4

Remiantis lentelėje pateiktais duomenimis, daugelis respondentų pageidautų, kad būtų sukurtos trumpalaikės poilsio zonos, pastatyti suoliukai, laužavietės (21 teiginių), sukurti pėsčiųjų takai (21), be to, siūlomos naujos turizmo ir laisvalaikio praleidimo formos (siūlant dviračių, vandens turizmo inventoriaus nuomą, aktyvų laisvalaikį) (17), vykdoma šiukšlinimo prevencija ir įrengta

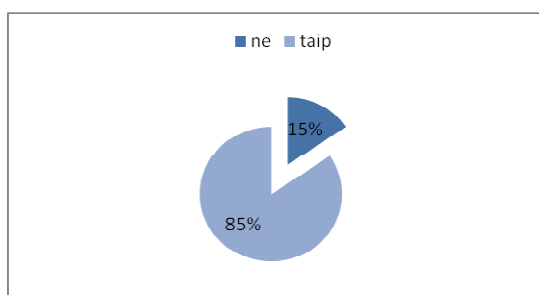
daugiau šiukšliadėžių (15), siūloma maitinimo paslaugų (15), skatinamas ekologinis, edukacinis turizmas (vykdoma šviečiamoji veikla, ekskursijos) (13), sukuriami dviračių takai (12).

Vadinasi, Neries regioninio parko lankytojai labiausiai pageidauja infrastruktūros gerinimo, maitinimo paslaugų bei naujų turizmo ir laisvalaikio praleidimo formų. Į šiuos respondentų pageidavimus svarbu atsižvelgti ir toliau plėtojant Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūrą, pasinaudojus ES struktūrinių fondų lėšomis.

Apibendrinant galima teigti, kad daugelis respondentų įžvelgia turizmo plėtros saugomose teritorijose svarbą, tačiau svarbu atsižvelgti, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti lankytojų lūkesčiai. Išaiškėjo, kad su turizmo plėtote saugomose teritorijose dažniau sutinka parką lankantieji nebe pirmą kartą ir atvykusieji su šeima arba draugais, didmiesčių gyventojai, be to, tie, kuriems yra iki 19 metų arba daugiau kaip 45 m. Paaiškėjo, kad tam tikrų infrastruktūros elementų (atokvėpio aikštelių, apžvalgos bokštų, pastogių) įrengimo būklė tik iš dalies lemia respondentų nuomonę dėl turizmo plėtros būtinybės saugomose teritorijose. Be to, nustatyta, kad respondentai, kurie yra labiau informuoti apie ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimą, įžvelgia Lankytojų centro reikalingumą, dažniau pasisako už turizmo plėtrą saugomose teritorijose.

3.1.3. Lankytojų centras

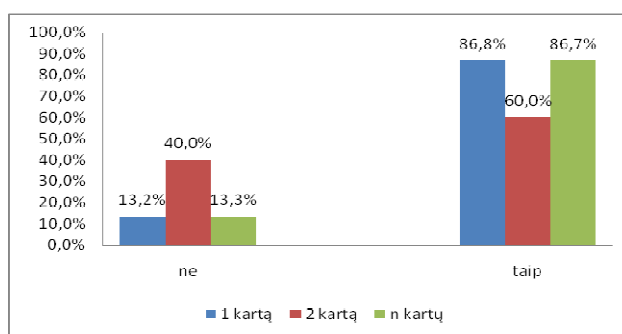
Tyrimo metu buvo siekta sužinoti, ar Neries regioniniame parke yra reikalingas Lankytojų centras (32 pav.). Darbe jau rašyta, kad šis centras buvo naujai pastatytas už ES struktūrinių fondų lėšas.

32 pav. Lankytojų centro poreikis

Daugelis respondentų (85%) mano, kad Lankytojų centras yra reikalingas, likusieji 15% pasisako priešingai. Tyrimo analizėje jau daryta prielaida, kad respondentai vertina Lankytojų centrą, kuris įrengtas už ES struktūrinių fondų lėšas. Ir tai yra pavyzdys, kodėl turizmo plėtra saugomose teritorijose yra reikalinga ir naudinga poilsiautojams. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad 15% respondentų neįžvelgia Lankytojų centro poreikio, galima manyti, kad šis centras nepakankamai reklamuojamas, siekiant labiau sudominti, informuoti poilsiautojus.

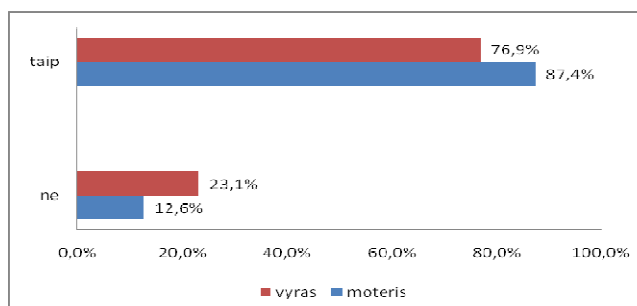
Palyginus skirtingų respondentų grupių pasisakymus minėtu klausimu rasta statistiškai reikšmingų skirtumų (33 pav.).

33 pav. Lankytojų centro poreikis pagal NRP lankymo dažnį

Rezultatai parodė, kad beveik vienodai už Lankytojų centro svarbą pasisako atvykstantys į parką pirmą kartą (86,8%) ir daugiau kartų (86,7%). Prieš lankytojų centro egzistavimą dažniausiai pasisako 40% atvykusiųjų antrą kartą ($\chi^2=20,116$; $df=20$; $p<0.000$).

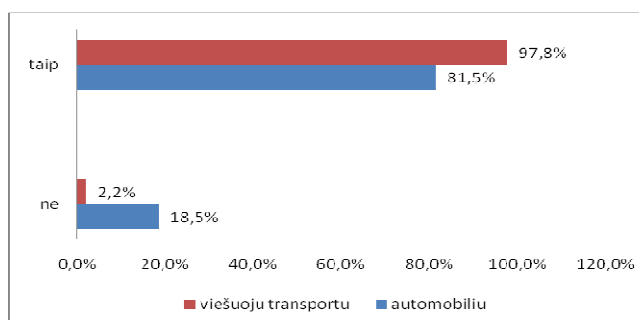
Palyginta, kaip Lankytojų centro poreikį vertina skirtingos lyties respondentai (34 pav.).

34 pav. Lankytojų centro poreikis pagal lytį

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad už Lankytojų centro svarbą dažniau pasisako moterys (87,4%). Tuo tarpu tarp neigiamai pasisakančiųjų dažniausiai yra vyrai (23,1%) ($\chi^2=8,331$; $df=1$; $p<0.004$). Lankytojų centras turėtų siekti pritraukti įvairios lyties ir pomėgių lankytojus. Siekiant labiau sudominti vyrus būtų galima pasiūlyti jiems aktualios informacijos, renginių, kurie, pavyzdžiui, susiję su žvejyba, aktyvia sportine veikla parko teritorijoje ir panašiai.

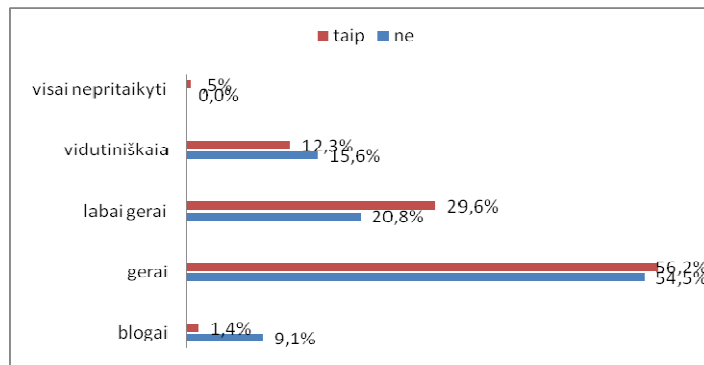
Išsiaiškinta, kaip Lankytojų centro poreikį vertina skirtingu transportu į NRP atvykstantys respondentai (35 pav.).

35 pav. Lankytojų centro poreikis pagal atvykimo transportą

Matyti, kad beveik visi (97,8%) respondentai, atvykstantys viešuoju transportu, pritaria Lankytojų centro įkūrimui. Tuo tarpu beveik penktadalis (18,5%) atvykstančiųjų automobiliu yra prieš ($\chi^2=15,448$; $df=1$; $p<0.000$). Lankytojų centras turėtų būti patogiai pasiekiamas tiek viešuoju, tiek ir nuosavu transportu atvykstantiems poilsiautojams. Šiuo atveju svarbūs informaciniai ženklai keliuose, pačiame parke, patogios automobilių stovėjimo aikštelės.

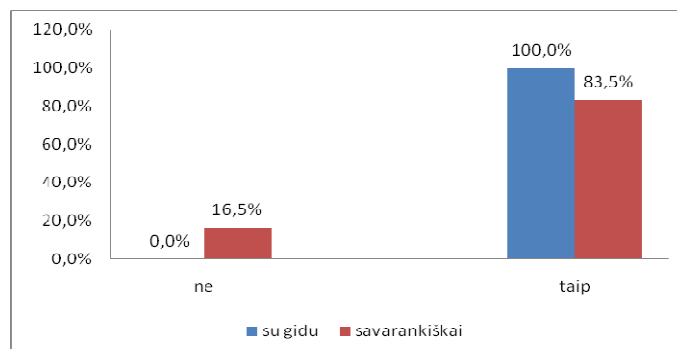
Išsiaiškinta, koks yra ryšys tarp Lankytojų centro poreikio ir infrastruktūros pritaikymo lankymui vertinimo (36 pav.).

36 pav. Lankytojų centro poreikis ir NRP infrastruktūros pritaikymas lankymui

Iš gautų rezultatų matyti, kad didžiausia dalis respondentų tiek pritariančių (56,2%), tiek nepritariančių (54,5%) Lankytojų centro įkūrimui parko infrastruktūros pritaikymą lankymui vertina gerai. Nepritariančiai Lankytojų centrui dažniau infrastruktūros pritaikymą lankymui įvertino blogai (9,1%), o pritariančiai šiam centrui dažniau įvertino labai gerai (29,6%) ($\chi^2=17,438$; $df=4$; $p<0.002$). Pastebėtina, kad Lankytojų centras – turėtų būti NRP traukos objektas ir sudarytos visos galimybės, kad būtų kuo patogiau jie atrasti, pasiekti. Tik geras infrastruktūros pritaikymas parko lankymui Lankytojų centrą gali padaryti patrauklesniu ir populiareniu tarp lankytojų.

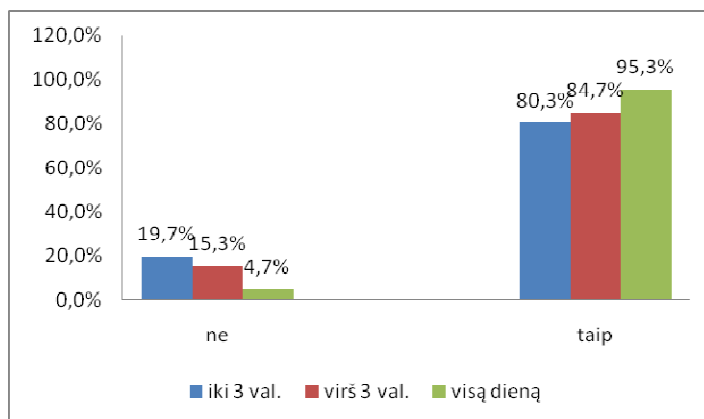
Tyrimo metu taip pat išsiaiškinta, ar respondentų sprendimui dėl Lankytojų centro turi parko lankymas su gidu arba savarankiškai (37 pav.).

37 pav. Lankytojų centro poreikis pagal lankymąsi su gidu arba savarankiškai

Iš gautų rezultatų matyti, kad visi (100%) respondentai, lankantys Neries regioninį parką su gidu, pritaria Lankytojų centro veikimui ($\chi^2=6,448$; $df=1$; $p<0.001$). Pastebėtina, kad informaciniai ženklai parke turėtų būti pastatyti taip, kad lankytojai patogiai rastų Lankytojų centrą ir be gido pagalbos.

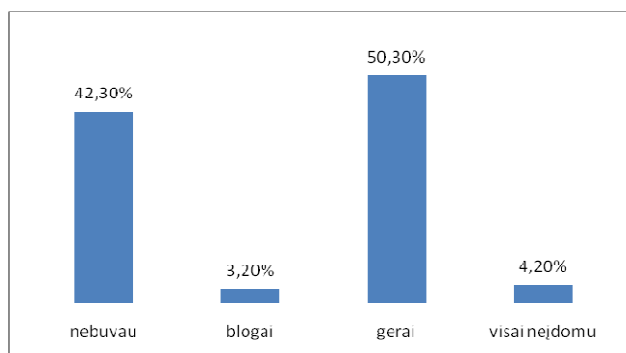
Be to, tyrimo metu išaiškėjo, kad Lankytojų centro poreikis priklauso nuo respondentų parke praleidžiamo laiko (38 pav.).

38 pav. Lankytojų centras ir praleistas laikas NRP

Matyti, kad NRP visą dieną praleidžiantys respondentai dažniau (95,3%) pritaria Lankytojų centro įkūrimui, nei kiti. Tarp neigiamai pasisakančiųjų respondentų dažniausiai tie, kurie parke praleidžia mažiausiai laiko – tik iki 3 val. ($\chi^2=10,822$; $df=2$; $p<0.004$). Taigi Lankytojų centras gali būti ta vieta, dėl kurios lankytojai parke praleistų daugiau ir turiningo, įdomaus laiko.

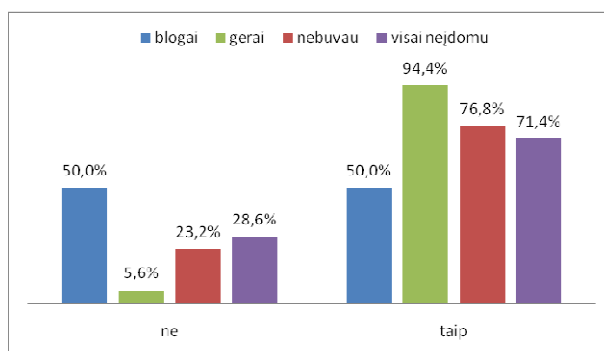
Tyrimo metu išsiaiškinta, kaip respondentai vertina Lankytojo centro ekspozicijų turinį (39 pav.).

39 pav. Lankytojų centro ekspozicijų turinio vertinimas

Pusė (50,30%) respondentų šį turinį vertina gerai. Tačiau paaiškėjo, kad beveik pusė (42,3%) respondentų visai nėra buvę Lankytojų centre. Šie rezultatai dar kartą parodo, kad per mažai dėmesio skiriama Lankytojų centro populiarinimui, siekui pritraukti kuo daugiau lankytojų. Be to, palyginus

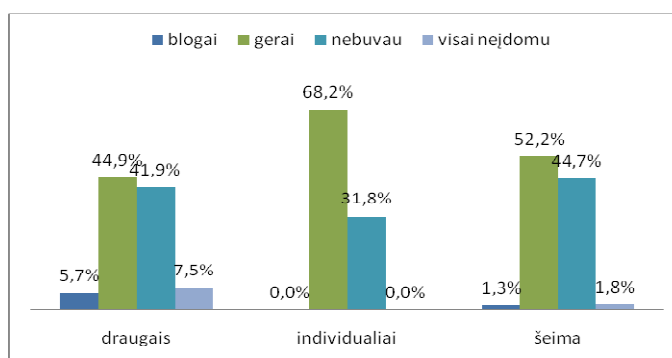
respondentų pasisakymus nustatyta, kad ekspozicijų turinys turi įtakos respondentų pritarimui / nepritarimui dėl Lankytojų centro egzistavimo (40 pav.).

40 pav. Lankytojų centro poreikis pagal ekspozicijų turinio vertinimą

Matyti, kad respondentai, kurie pasisako už Lankytojų centro funkcionavimą, dažniausiai gerai vertina ekspozicijų turinį (94,4%). Tuo tarpu tarp neigiamai pasisakančiųjų už centro reikalingumą ekspozicijų turinį vertina blogai (50%) ($\chi^2=45,921$; $df=3$; $p<0.000$). Vadinasi, ne visiems respondentams patinka Lankytojų centro ekspozicijų turinys ir tai gali būti viena iš priežasčių, dėl kurių nepritariama šio centro reikalingumui. Todėl Lankytojų centre reikėtų dažniau atnaujinti ekspozicijas, ieškoti įdomesnių sprendimų pateikiant informaciją apie lankytinus objektus, pristatant parko istoriją, reikšmingus gamtos išteklius.

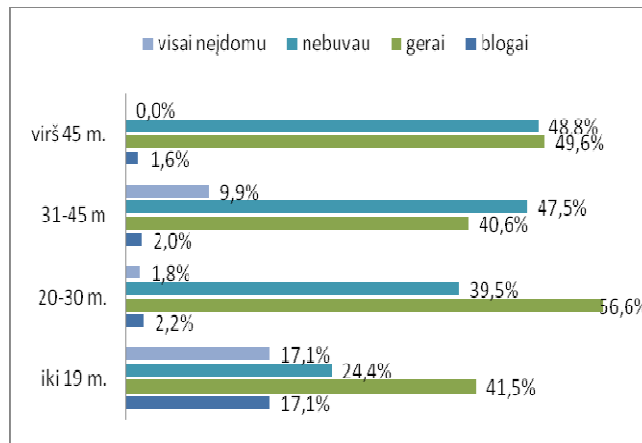
Taip pat rastas statistiškai reikšmingas ryšys tarp Lankytojų centro poreikio ir parko lankymo draugijos (41 pav.).

41 pav. Lankytojų centro turinys ir NRP lankymo draugija

Matyti, kad savarankiškai parką lankantys respondentai dažniau ekspozicijų turinį vertina gerai (68,2%), nei apsilankę su draugais ar šeima ($\chi^2=25,103$; $df=6$; $p<0.000$). Tačiau paaiškėjo, kad į parką atvykusieji su šeima dažniau (44,7%) nėra lankęsi Lankytojų centre. Taigi Lankytojų centras turėtų būtų patrauklus tiek savarankiškai, tiek su šeima ar draugais atvykusiems poilsiautojams. Galbūt šeimos labiau sudomintų centre rengiamos šventės, konkursai, pramogos mažiausiems parko lankytojams.

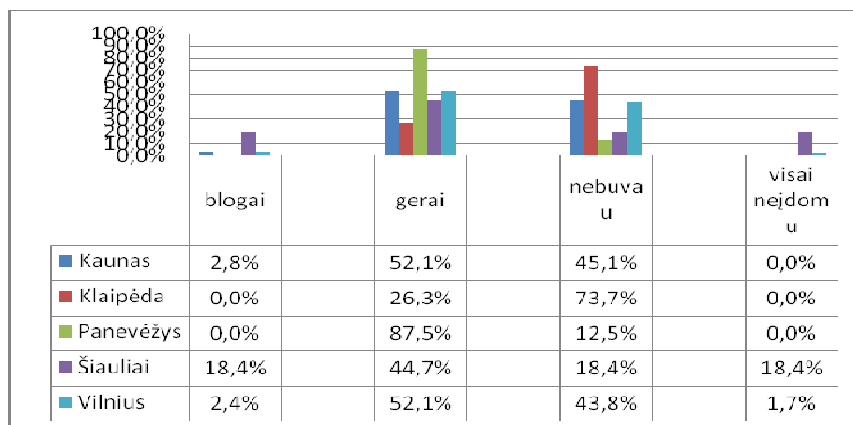
Išsiaiškinta, kaip ekspozicijų turinį vertina skirtingo amžiaus respondentai (42 pav.).

42 pav. Lankytojų centro turinys ir lankytojų amžius

Matyti, kad Lankytojų centro ekspozicijų turinį palankiausiai vertina 20-30 m. lankytojai (56,6%), o prasčiausiai iki 19 m. (17,1% teigė, kad vertina blogai, 17,1% mano, kad jame neįdomu). Tuo tarpu niekada šiame centre dažniausiai nėra buvę daugiau kaip 45 m. (48,8%) bei 31-45 m. (47,5%) respondentai ($\chi^2=69,311$; $df=9$; $p<0.000$). Vadinasi, galime pastebėti reikšmingus atsakymų skirtumus tarp skirtingų amžiaus grupių respondentų, vertinant Lankytojų centro ekspozicijos turinį. Šio centro ekspozicijas reikėtų orientuoti į įvairaus amžiaus lankytojus. Vyresni nei 31 m. respondentai dažniau, nei kiti, apskritai šiame centre nėra buvę, o jaunesni nei 19 m. dažniau nurodė, kad centre neįdomu. Taigi Lankytojų centre būtini pokyčiai pirmiausia keičiant ekspozicijų turinį ir tokiu būdu siekiant didesnio lankytojų susidomėjimo ir lankymo.

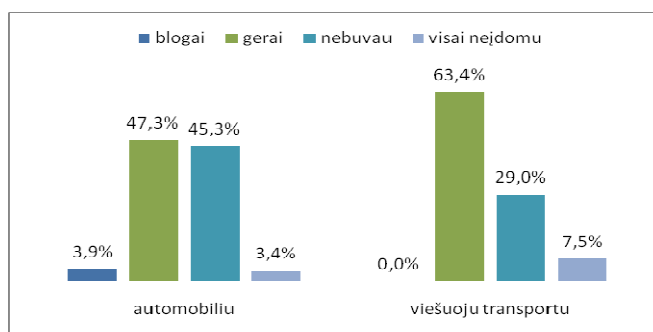
Gauti atsakymai rodo, kad Lankytojų centrą palankiausiai vertina panevėžiečiai (87,5%), o šiame centre dažniausiai nėra buvę klaipėdiečiai (73,7%) ($\chi^2=267,247$; $df=51$; $p<0.000$) (43 pav.).

43 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal respondentų atvykimo miestą

Taigi Lankytojų centras turėtų būti patrauklus iš įvairių Lietuvos miestų atvykstantiems lankytojams. Galima būti daugiau reklamuoti centrą skirtingose Lietuvos vietovėse, turizmo centruose, siekiant didesnio lankytojų susidomėjimo.

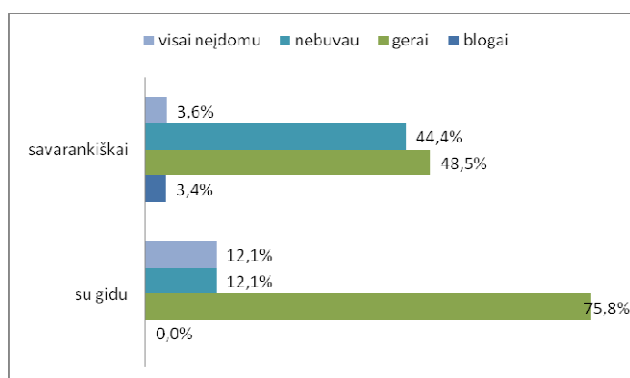
Be to, respondentai skirtingai įvertino Lankytojų centro ekspozicijų turinį priklausomai nuo to, koku transportu atvyko į parką (44 pav.).

44 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal respondentų atvykimo transportą

Matyti, kad respondentai, atvykstantys į Neries regioninį parką viešuoju transportu, dažniau gerai vertina Lankytojų centro ekspozicijų turinį (63,4%), nei kiti. Tuo tarpu atvykstantys automobiliu dažniau Lankytojų centre nėra buvę (45,3%) ($\chi^2=15,327$; $df=3$; $p<0.002$).

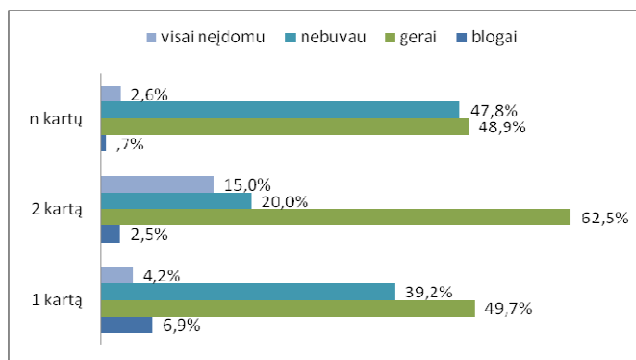
Rasta statistikai reikšmingų skirtumų ir vertinant ekspozicijų turinį pagal respondentų lankymąsi su gidu arba savarankiškai (45 pav.).

45 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal lankymąsi su gidu arba savarankiškai

Gauti rezultatai rodo, kad respondentai, lankantys Neries regioninį parką su gidu, palankiau (75,8%) vertina Lankytojų centro ekspozicijų turinį. Tuo tarpu lankantieji savarankiškai dažniau (44,4%) dažniau jame nėra buvę ($\chi^2=18,546$; $df=3$; $p<0.000$). Vadinasi, gido vaidmuo Lankytojų centro populiarinime yra labai didelis. Savarankiškai parką lankantieji turi mažiau informacijos apie šį centrą, mažiau domisi jo veikla. Taigi dar kartą darytina prielaida, jog NRP būtina sukurti daugiau informacinių ženklų, nukreipiančių į Lankytojų centrą, pristatančių šio centro veiklą, ekspozicijas.

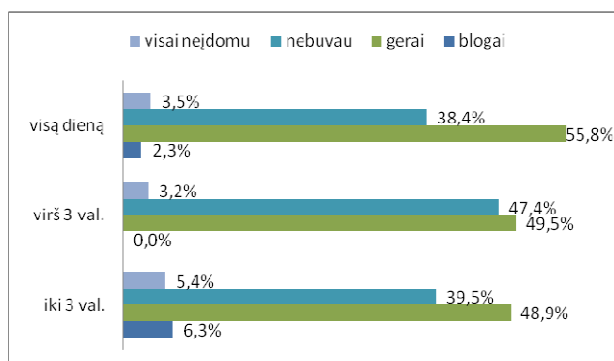
Taip pat rasta statistikai reikšmingų skirtumų vertinant ekspozicijų turinį pagal respondentų parko lankomumo dažnį (46 pav.).

46 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal parko lankomumo dažnį

Matyti, kad palankiausiai Lankytojų centro ekspozicijų turinį įvertino parke besilankantieji antrą kartą (62,5%), Tuo tarpu ekspozicijų niekada nėra matę daugiau nei du kartus parke apsilankę respondentai (47,8%) ($\chi^2=34,239$; $df=6$; $p<0.000$). Vadinasi, lankytojų centro ekspozicijų lankymui neturi įtakos lankymosi parke dažnis. Dalis lankytojų, kurie parką lanko daugiau kaip antrą kartą, nėra buvę Lankytojų centre ir apžiūrėję ekspozicijas. Taigi dar kartą darytina išvada, kad kol kas per mažai daroma, kad Lankytojų centro ekspozicijos pritrauktų kuo daugiau lankytojų.

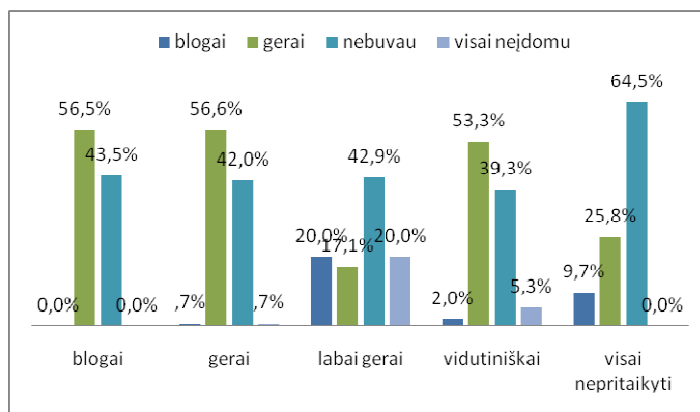
Išaiškėjo, kad skiriasi ekspozicijų turinio vertinimas, priklausomai nuo parke praleisto laiko (47 pav.).

47 pav. Lankytojų centro turinio vertinimas pagal parko lankymo laiką

Matyti, kad palankiausiai ekspozicijų turinį vertina respondentai, parke praleidžiantys visą dieną (55,8%). Ekspozicijų dažniausiai nėra lankę daugiau kaip 3 val. parke praleidžiantys respondentai (47,4%) ($\chi^2=16,723$; $df=6$; $p<0.01$). Įdomios Lankytojų centro ekspozicijos galėtų prailginti poilsiautojų buvimo NRP laiką.

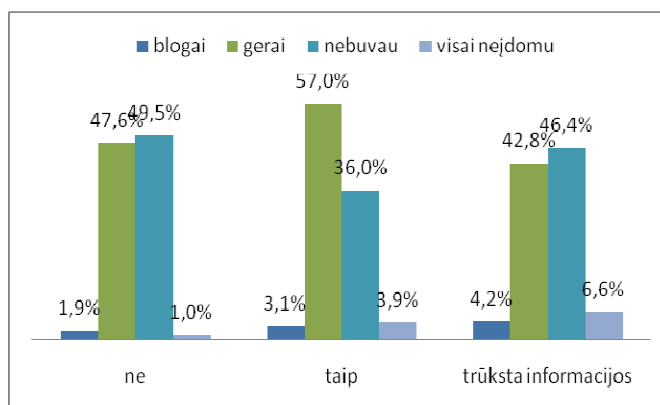
Išaiškėjo, kad Lankytojų centro patrauklumui turi įtakos ir NRP infrastruktūros pritaikymas neįgaliųjų lankymui (48 pav.).

48 pav. Lankytojų centro ir infrastruktūros pritaikymo neįgaliųjų lankymui vertinimas

Tie respondentai, kurie mano, kad parko infrastruktūra visai nepritaikyta neįgaliųjų lankymui dažniau (64,5%) nėra buvę Lankytojų centre ($\chi^2=86,441$; $df=12$; $p<0.000$). Taigi dar kartą darytina išvada, kad NRP vadovybė turėtų ieškoti galimybių ir būdų labiau pritaikyti parką neįgaliųjų lankymui.

Be to, svarbu daugiau dėmesio skirti informacijos apie ES struktūrinių fondų panaudojimą sklaidai, nes tie respondentai, kuriems pakanka šios informacijos, dažniau palankiai (57,0%) vertina ir Lankytojų centro ekspozicijų turinį ($\chi^2=14,266$; $df=6$; $p<0.027$) (49 pav.).

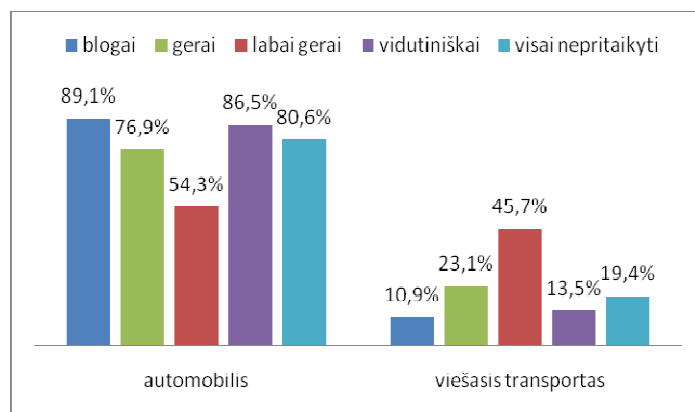

49 pav. Lankytojų centro turinys ir informacija apie ES struktūrinių fondų panaudojimą

Apibendrinant galima teigti, kad NRP direkcijai pirmiausia aktualu populiarinti Lankytojų centrą, jį daugiau reklamuojant per visuomenei prieinamas žiniasklaidos priemones (televizija, radijas, spauda, internetas) bei turizmo informacijos centruose. Taip pat svarbu sukurti daugiau informacinių ženklų keliuose, pačiame NRP, kad lankytojai lengviau rastų šį centrą. Lankytojų centro patrauklumui turi ir ekspozicijų turinys, kuris šiai dienai netenkina visų lankytojų. Todėl būtina ieškoti įdomesnių sprendimų pateikiant informaciją apie lankytinus objektus, pristatant parko istoriją, reikšmingus gamtos išteklius. Ekspozicijos turėtų būti patrauklios įvairios lyties, amžiaus, iš įvairių miestų atvykusiems lankytojams.

3.1.4. Transportas

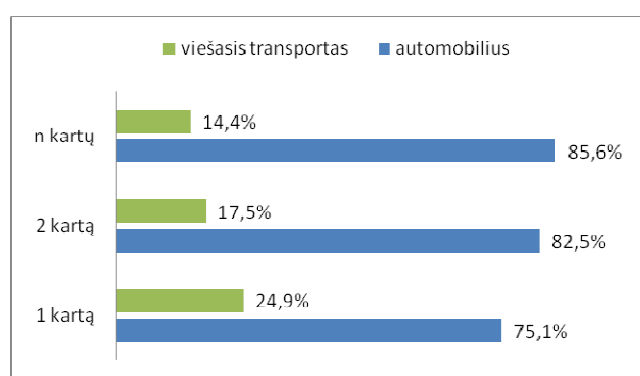
Tyrimo metu nustatyta, kaip parko infrastruktūros pritaikymą neįgaliesiems vertina skirtingu transportu į NRP atvykę respondentai (50 pav.).

50 pav. Atvykimo transportas ir infrastruktūros pritaikymas neįgaliesiems

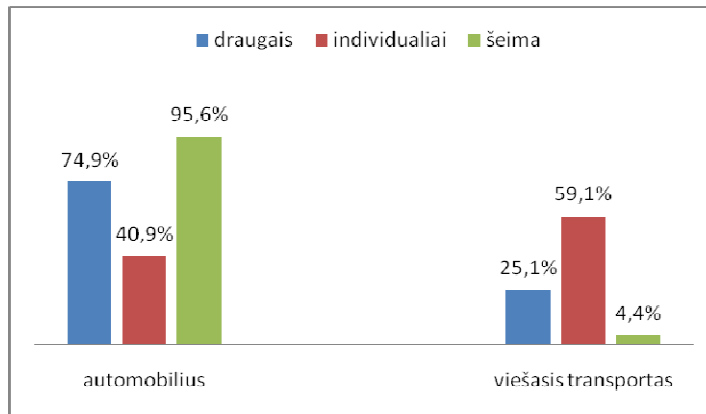
Kaip matome iš atsakymų, atvykstantys automobiliu respondentai prasčiau (89,1%) vertina infrastruktūros pritaikymą neįgaliesiems arba dažniau (80,6%) mano, kad infrastruktūra visai nepritaikyta, nei atvykstantieji viešuoju transportu. Tarp pastarųjų daugiau tų respondentų, kurie mano, kad infrastruktūra neįgaliesiems pritaikyta labai gerai (45,7%) ($\chi^2=24,828$; $df=4$; $p<0.000$). Taigi reikėtų daugiau dėmesio skirti privažiavimų prie lankytinų objektų automobiliu gerinimui, įrengti daugiau automobilių stovėjimo aikštelių, pažymint specialias automobilių stovėjimo vietas neįgaliesiems.

Automobilių stovėjimo aikštelių įrengimas ir privažiavimų gerinimas taip pat svarbus, nes atvykstantieji į parką daugiau nei du kartus, dažniau pasirenka automobilį (85,6%), nei viešąjį transportą ($\chi^2=8,003$; $df=2$; $p<0.018$) (51 pav.).

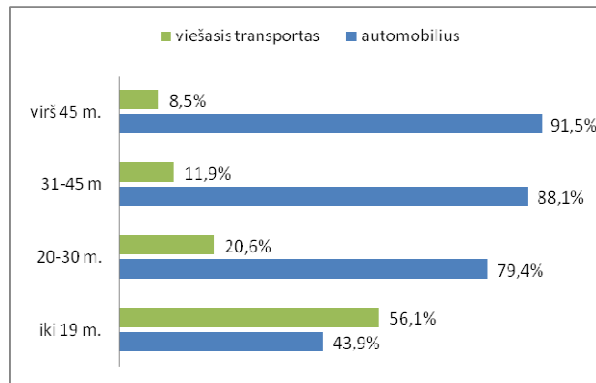
51 pav. Atvykimo transportas pagal parko lankymo dažnį

Be to, automobilis dažniau pasirenkamas NRP lankant su šeima (95,6%) ar draugais (74,9%). Tuo tarpu individualiai lankantys parką dažniau atvyksta viešuoju transportu (59,1%) ($\chi^2=24,828$; $df=4$; $p<0.000$) (52 pav.).

52 pav. Atvykimo transportas pagal parko lankymo draugiją

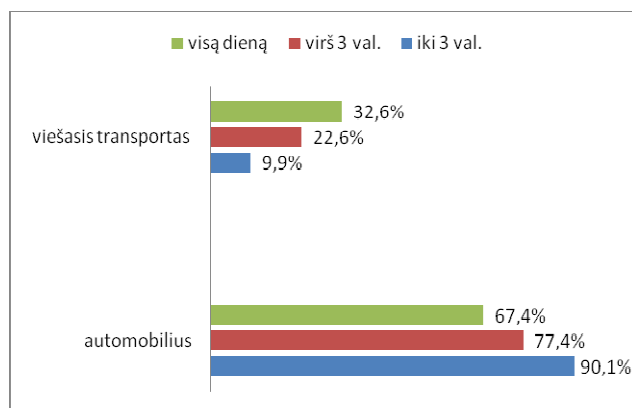
Išsiaiškinta, kokį transportą atvykimui į parką renka įvairaus amžiaus lankytojai (53 pav.).

53 pav. Respondentų transportas pagal amžių

Tyrimo rezultatai rodo, kad viešąjį transportą dažniau pasirenka respondentai iki 19 m. (56,1%). Tuo tarpu vyresni dažniau renka automobilį ($\chi^2=50,265$; $df=3$; $p<0.000$). Galima teigti, kad tarp jaunimo viešasis transportas populiariesnis, nes jie keliauja gaudami moksleivio ar studento nuolaidą, be to, jiems lengviau pėsčiomis įveikti didesnius atstumus iki lankytinų objektų, nei vyresniems poilsiautojams ar atvykusiems su mažais vaikais.

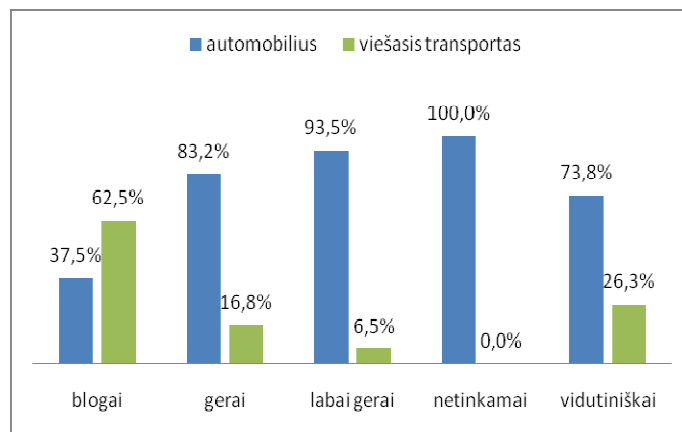
Gauti rezultatai parodė, kad nuo to, koku transportu atvykstama į NRP, priklauso jame praleistas laikas (54 pav.).

54 pav. Transporto ir parke praleisto laiko ryšys

Kaip matome iš atsakymų, respondentai, atvykstantys į parką automobiliu, dažniau jame praleidžia iki 3 val. (90,1%) arba daugiau kaip 3 val. (77,4%). Tarp atvykstančiųjų viešuoju transportu dažniausiai tie, kurie parke praleidžia visą dieną (32,6%) ($\chi^2=24,305$; $df=2$; $p<0.000$). Taigi automobilis sutrumpina buvimo parke laiką, tačiau poilsiautojai tuo pačiu mažiau pabūna gamtos apsuptyje, apžiūri ne visus lankytinus objektus arba juos apžiūri, tačiau mažiau pasivaikšto, važiuodami nuo vieno iki kito objekto.

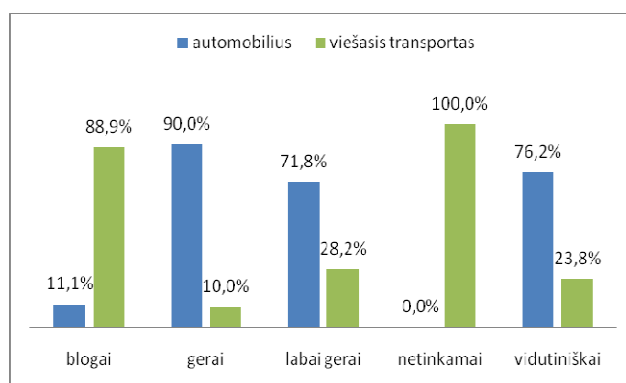
Be to, gauti rezultatai parodė, kad nuo to, koku transportu atvykstama į NRP, priklauso atokvėpio aikštelių vertinimas (55 pav.).

55 pav. Transportas ir atokvėpio aikštelių vertinimas

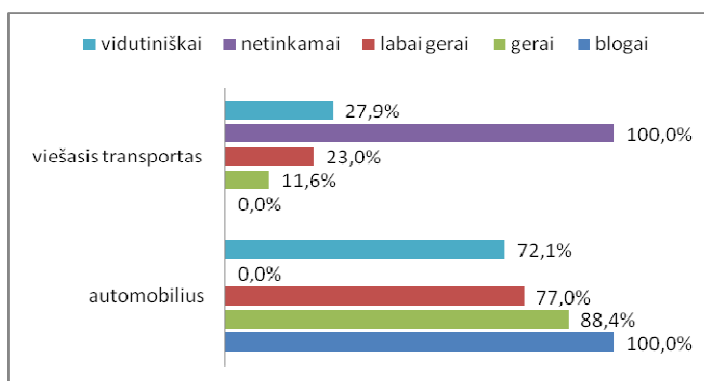
Matyti, kad atvykusieji viešuoju transportu prasčiau vertina atokvėpio aikšteles (62,5%), nei atvykusieji automobiliu (37,5%) ($\chi^2=25,926$; $df=4$; $p<0.000$). Tokius rezultatus galėjo lemti tai, kad atvykusieji viešuoju transportu daugiau laiko praleidžia parke ir gali įvertinti daugiau atokvėpio aikštelių.

Atvykusieji viešuoju transportu taip pat prasčiau įvertino laiptus (88,9%) ($\chi^2=54,267$; $df=4$; $p<0.000$) (56 pav.).

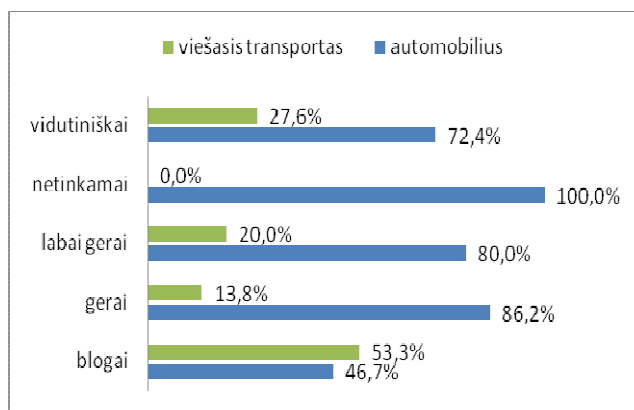
56 pav. Transportas ir laiptelių vertinimas

Tuo tarpu tiltukus geriau įvertino atvykusieji automobiliu (88,4%), nei viešuoju transportu (11,6%) ($\chi^2=27,535$; $df=4$; $p<0.000$) (57 pav.).

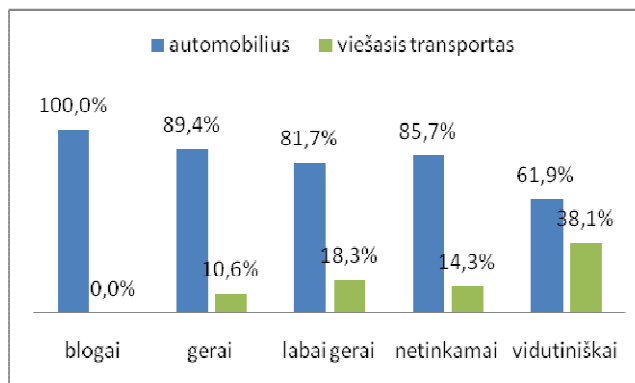
57 pav. Transportas ir tiltukų vertinimas

Be to, į NRP atvykę automobiliu respondentai palankiau vertino apžvalgos bokštų įrengimą (80,0% mano, kad labai gerai; 86,2% - gerai), nei atvykusieji viešuoju transportu (53,3% nurodė, kad vertina blogai) ($\chi^2=22,512$; $df=4$; $p<0.000$) (58 pav.).

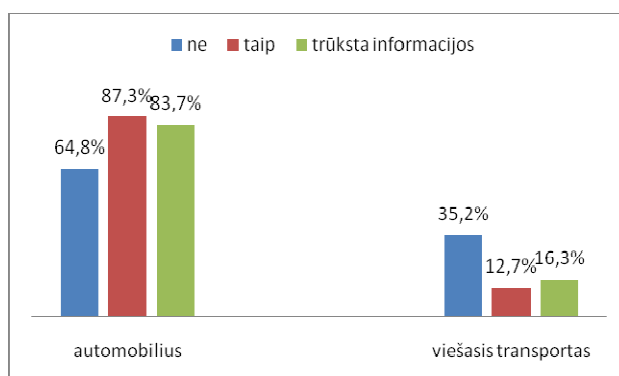
58 pav. Transportas ir apžvalgos bokštų vertinimas

Visi (100%) respondentai, į parką atvykę automobiliu, prastai įvertino pastoges. Atvykę viešuoju transportu dažniausiai (38,1%) mano, kad jos įrengtos vidutiniškai ($\chi^2=40,072$; $df=4$; $p<0.000$) (59 pav.).

59 pav. Transportas ir pastogių vertinimas

Atvykusieji automobiliu respondentai labiau informuoti (87,3%) apie ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimą Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai, nei atvykusieji viešuoju transportu (35,2% tokios informacijos trūksta) ($\chi^2=24,965$; $df=2$; $p<0.000$) (60 pav.).

60 pav. Transportas ir informacijos apie lėšas pakankamumas

Taigi apibedrinant galima teigti, kad NRP infrastruktūra turėtų būti pritaikyta įvairiu transportu atvykstantiems poilsiautojams, ypač neįgaliesiems. Būtina įrengti daugiau stovėjimo aikštelių, gerinti privažiavimus prie lankytinų objektų. Atvykusieji viešuoju transportu respondentai (dažniausiai iki 19 m.) parke daugiau praleidžia laiko, todėl turi daugiau laiko apžiūrėti atokvėpio aikšteles, apžvalgos bokštus, pastoges. Pastaruosius statinius jie įvertino prasčiau, nei atvykusieji automobiliu. Visgi tiek vieniems, tiek ir kitiems respondentams turi būti patogiu poilsiuoti parko teritorijoje, rasti lankytinus objektus tiek automobiliu, tiek pėsčiomis, be to, visiems lankytojams turi būti pasiekiamą informacija apie ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimą NRP turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai.

3.1.5. Pastabos, pasiūlymai

Anketinės apklausos metu taip pat išaiškėjo, kas respondentams labiausiai patiko, nustebino parko lankymo metu. Daugelis respondentų (70 proc.) klausimą paliko neatsakytą arba nurodė, kad niekas nenustebino. Apibendrinti 30 proc. respondentų atsakymai į atvirą klausimą matyti 17 lentelėje.

17 lentelė. Respondentus nustebinusi aplinka ir objektai Neries regioniniame parke

Kategorija	Teiginių skaičius
Graži gamta	89
Matomi teigiami pokyčiai	2
Tvarkinga aplinka	19
Skulptūros	10
Ažuolų grožis	3
Poilsiavietės	10
Informaciniai stendai	9
Įdomus gido pasakojimas	8
Patiko viskas	21

Daugelis respondentų (89 teiginiai) nurodė gražią gamtą, kuri patiko ir nustebino lankymosi Neries regioniniame parke metu. Kitiems patiko viskas (21), tvarkinga aplinka (19), poilsiavietės (10), skulptūros (10) ar kt. Vadinasi, gamtos patrauklumas yra vienas iš Neries regioninio parko privalumų, labiausiai patinkančių lankytojams. Tačiau kaip paaiškėjo tyrimo metu, parke yra trūkumų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti, siekiant labiau tenkinti poilsiautojų poreikius.

Tyrimo metu atviru klausimu išsiaiškinta, ko Neries regioniniame parke trūksta, kad poilsiautojai jame lankytųsi dažniau. Daugelis respondentų (85 proc.) šį klausimą paliko neatsakytą arba nurodė, kad nieko netrūksta. Likusiųjų 15 proc. respondentų išsakyti trūkumai pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė. Veikla ir paslaugos, kurios pasigendama Neries regioniniame parke

Kategorija	Teiginių skaičius
Dviračių takų ir maršrutų	8
Patogių pažintinių takų mamoms su mažais vaikais	3
Daugiau poilsio zonų, suoliukų	11
Gidų, ekskursijų vadovų	2
Pramogų, renginių (pvz., koncertų, teatralizuotų švenčių šeimai)	20
Skulptūrų	1
Žaidimų aikštelių	2
Tualetų	7
Maitinimo įstaigų	10
Įvairių ekspozicijų	2
Reklamos, informacijos apie parką	9
Patogesnio susisiekimo (visuomeninio transporto)	11
Patogesnio Lankytojų centro darbo laiko	1

Matyti, kad dažniausiai (20 teiginių) respondentai nurodė pramogų, renginių (pvz., koncertų, teatralizuotų švenčių šeimai) trūkumą. Taip pat išaiškėjo, kad Neries regioniniame parke pasigendama poilsio zonų ir suoliukų (11), patogesnio susisiekimo (visuomeninio transporto) (11). Kaip nurodė vienas š respondentų, reikėtų dažnesnio autobusų kursavimo keliu Vievis – Maišiagala. Be to, poilsiautojai pasigenda galimybės autobusu nuvažiuoti iš Vievio į Dūkštas. Šiuos trūkumus reikėtų įgyvendinti ir visiems poilsiautojams sudaryti galimybes apsilankyti parko teritorijoje. Be to, tyrimo duomenys dar kartą patvirtino, jog Neries regioniniame parke trūksta maitinimo paslaugas teikiančių įstaigų. Respondentai pageidautų parko teritorijoje papietauti su šeima ar tiesiog užkąsti, pasivaišinti leidais, atsigerti.

Išsakyti ir kiti trūkumai, kuriuos reikėtų įgyvendinti ateityje plėtojant Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūrą: trūksta reklamos, informacijos apie parką; dviračių takų ir maršrutų; tualetų, kt.

Anketinės apklausos metu 10 proc. respondentų atvirame klausime taip pat išsakė siūlymus ir pageidavimus, kurie susiję su anksčiau išsakytais trūkumais (žr. 19 lentelė).

19 lentelė. Respondentų siūlymai ir pageidavimai

Kategorija	Teiginių skaičius
Pateikti daugiau informacijos apie lankomas vietas, reklamos	11
Reikia daugiau priežiūros ir dėmesio parkui	2
Neuždrausti lankytis su augintiniais	1
Įrengti daugiau dviračių takų	3
Įrengti daugiau tualetų	3
Įrengti vaikų žaidimų aikštes	4
Palaikyti esamą tvarką	12
Dalintis patirtimi su kitais parkais	2
Pasiūlyti vandens pramogų	4
Pasiūlyti dviračių nuomos paslaugas	4
Pasiūlyti maitinimo paslaugas	3

Remiantis 19 lentele, dažniausiai pageidaujama palaikyti esamą parko tvarką (12 teiginių), suteikti daugiau informacijos apie lankomas vietas, reklamos (11). Kaip nurodė vienas iš respondentų, Lankytojų centre visada trūksta lankstinukų apie parką, be to, už pateikiamus lankstinukus imami pinigai, ko kituose regioniniuose parkuose nedaroma. Todėl Neries regioninio parko direkcija turėtų daugiau dėmesio skirti informacijos apie parką sklaidai, daugiau reklamuoti lankytinas vietas, galimybes pailsėti. Šiai dienai daug informacijos pateikiama parko interneto svetainėje, tačiau ne visi lankytojai patys domisi parkais ir ieško informacijos specialiose parkų interneto svetainėse. Todėl reikėtų paruošti daugiau nemokamų lankstinukų, brošiūrų, kurie galėtų būti platinami tiek Lankytojų centre, tiek ir turizmo informacijos centruose, kitose turistų lankomose vietose.

3.2. Ekspertų nuomonės apie ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumą analizė

Siekiant išaiškinti ES struktūrinių fondų efektyvų panaudojimą turizmo ir poilsio reikmėms saugomose teritorijose, buvo atliktas kokybinis tyrimas (interviu), kuris papildė anketinės apklausos rezultatus ir leido plačiau išanalizuoti tiriamą problemą.

Iš apibendrintų duomenų išaiškėjo, kad visi (7) ekspertai sutiko, jog saugomose teritorijose reikia plėtoti turizmą. Mūsų analizuojamame Neries regioniniame parke daugiau kaip 30 valstybės

saugomų gamtos ir kultūros paveldo objektų. Kaip minėta teorinėje darbo dalyje, saugomose teritorijose yra didžiausias ekologinio (pažintinio) turizmo potencialas ir jam panaudoti dar yra daug galimybių, o svarbiausi turistų (lankytojų) interesai paprastai yra susiję su saugomų teritorijų gamtos ir kultūros paveldu.

Ekspertai išsakė nuomonę apie veiklą, kuri turėtų būti plėtojama parke, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti turistų lūkesčiai. Gauti atsakymai apibendrinti ir pateikti 20 lentelėje.

20 lentelė. Veikla, kuri turėtų būti plėtojama parke, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti turistų lūkesčiai

Kategorija	Teiginių skaičius	Prasminių kontekstų – teiginių pavyzdžiai
Galimybė užsisakyti gidą	2	<Galbūt užsakomi gidai, pasakojantys apie parką, jo svarbą gamtai ir aplinkai>; <... ekskursijų vadovai>.
Naujos turizmo ir laisvalaikio praleidimo formos	4	<Veikla kuri susijusi su naujomis turizmo ir laisvalaikio praleidimo formomis>; <...nes keičiasi turistų tipai, naujųjų turistų požiūris į keliones, vietoves, kuriose jie lankosi, turizmo išteklius <...> subalansuotas, darnus turizmas, edukacija>; <Vis plačiau kalbama apie tausojantįjį turizmą arba įvairias jo dalis bei formas>; <...naujos formos>.
Ekologinis / pažintinis turizmas	3	<Pradėta naudoti nemažai naujų terminų <..> ekoturizmas>; <Pažintinis turizmas (ekologiškas turizmas)>; <...ekologinis/pažintinis turizmas>.
Ekologinė žemdirbystė	1	<Plėtojama ekologinė žemdirbystė>.
Infrastruktūros gerinimas	2	<Automobilių stovėjimo aikštelės, tualetai, žymėtos pasivaikščiojimo trasos>; <Turėtų būti vaikščiojimo zonos, įrengtos poilsiavietės>.

Remiantis daugelio ekspertų (4) gautais atsakymais galima teigti, kad parkuose svarbu pasiūlyti naujų turizmo ir laisvalaikio praleidimo formų, nes, kaip teigė vienas iš ekspertų, keičiasi turistų požiūris į keliones, vietoves, kuriose jie lankosi, turizmo išteklius. Viena iš galimybių galėtų būti ekologinis / pažintinis turizmas, kurį Aiškinamasis turizmo terminų žodynas (2009) apibrėžia kaip keliones į beveik nepažeistas ir neužterštas, dažniausiai saugomas gamtines teritorijas, norint jose apsistoti, studijuoti ir stebėti augalus ir gyvūnus bei vietines kultūrinės apraiškas, nedarant neigiamo poveikio aplinkai ir sudarant socialinės ekonominės veiklos galimybes vietiniams gyventojams.

Du iš ekspertų mano, kad parkuose tikslinga sudaryti galimybę lankytojams užsisakyti gidą, kuris papasakotų apie parką, jo svarbą gamtai ir aplinkai. Taip pat du iš ekspertų nurodė infrastruktūros gerinimo būtinybę: parkuose reikia pažymėti vaikščiojimo takus, įrengti automobilių

stovėjimo aikštelių, poilsiaviečių, tualetų. Vienas iš ekspertų mano, kad parkų gamta nenukentėtų ir būtų patenkinti lankytojų poreikiai, jei būtų plėtojama ekologinė žemdirbystė.

Tyrimo metu nustatyta, kaip ekspertai vertina turizmo ir poilsio infrastruktūros (atokvėpio aikštelės, tiltukai, laiptai į piliakalnius, informaciniai standai ir pan.) plėtrą Neries regioniniame parke. Visi ekspertai šiuo klausimu pasisakė teigiamai ir turizmo bei poilsio infrastruktūros plėtrą įvertino labai gerai arba gerai. Vadinasi, analizuojamame parke infrastruktūra yra gerinama ir tampa vis patogesnė poilsiautojams.

Vienu iš interviu klausimų aiškintasi, ar Neries regioninio parko objektai yra pritaikyti lankytis neįgaliesiems. Ekspertų nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė (žr. 21 lentelė).

21 lentelė. Neries regioninio parko objektų pritaikomumo neįgalųjų lankymui vertinimas

Kategorija	Teiginių skaičius
Pritaikyti	1
Vidutiniškai pritaikyti	4
Nepritaikyti	2

Dauguma ekspertų (4) mano, kad šie objektai tik vidutiniškai pritaikyti neįgalųjų lankymui. Tik vienas iš ekspertų mano, kad objektai pritaikyti, likusieji du pasisakė neigiamai. Taigi Neries regioninio parko vadovybė turėtų daugiau dėmesio skirti turizmo objektų pritaikomumui neįgaliesiems, įrengti patogius privažiavimus, priėjimus, poilsiavietes. Tam tikslui būtų galima ateityje panaudoti ir ES struktūrinių fondų lėšas.

Tiriant ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumą aiškintasi, ar šiam parkui užtenka biudžetinio finansavimo nuostatuose numatytoms funkcijoms vykdyti (žr. 22 lentelė).

22 lentelė. Biudžetinio finansavimo Neries regioninio parko nuostatuose numatytoms funkcijoms vykdyti pakankamumas

Kategorija	Teiginių skaičius
Finansavimo užtenka	3
Finansavimo neužtenka	2
Nežino, neturi nuomonės	2

Taigi ne visi ekspertai sutiko, kad esamo biudžetinio finansavimo pakanka. Tik trys iš jų pasisakė teigiamai, likusieji – neigiamai arba nežinojo, neturėjo nuomonės. Vadinasi, biudžetinis finansavimas pilnai neužtikrina Neries regioninio parko nuostatuose numatytų funkcijų vykdymo. Ekspertai nurodė, jog lėšų trūksta įvairiai veiklai.

Be to, nustatyta, kad šiai dienai Neries regioniniame parke yra per mažai darbuotojų (mano keturi iš ekspertų), todėl tampa vis sunkiau patenkinti šiuolaikinių turistų poreikius bei tinkamai prižiūrėti parką, atlikti kitas pavestas funkcijas. Taigi plėtojant Neries regioninio parko veiklą būtų tikslinga sukurti naujų darbo vietų. Nauji specialistai tuo pačiu prisidėtų prie turizmo bei poilsio infrastruktūros plėtros, tikslingo ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo.

Interviu metu aiškintasi, ar yra tikslinga įvesti parko lankymo mokestį už naudojamąsi turizmo ir poilsio infrastruktūra (žr. 23 lentelė).

23 lentelė. Parko lankymo mokesčio už naudojamąsi turizmo ir poilsio infrastruktūra įvedimo tikslingumas

Kategorija	Teiginių skaičius	Prasminių kontekstų – teiginių pavyzdžiai
Tikslinga	3	<Būtinai, toks mokestis labai įvairiai gali išplėsti parko veiklą>; <...svarstome apie savanoriško lankytojo bilieta sukūrimo ir platinimo galimybes <...> masiniams renginiams – taip. Nuo šių metų mes nustatėme tokiems renginiams nustatėme rekreacinės infrastruktūros nuomos mokestį (2–5 Lt asmeniui), kadangi biudžetinio finansavimo priežiūrai nepakanka>; <Papildomos lėšos nepakenktų, jei dėl to nesumažėtų lankytojų>.
Netikslinga	4	<Ne>; <Netikslinga>; <Pavieniams lankytojams – kol kas ne>; <Ne>.

Remiantis lentelėje apibendrintais duomenimis, ekspertų nuomonės išsiskyrė. Keturi iš jų mano, kad įvesti parko lankymo mokestį netikslinga. Likusieji (3) šiam mokesčiui pritaria, nes papildomos lėšos suteiktų galimybę plėtoti parko veiklą, tačiau svarsto, ar dėl to nesumažėtų parko lankytojų skaičius. Išsakyta nuomonė, jog toks mokestis turėtų būtų įvestas tik masiniams renginiams, o pavieniams asmenims tikslinga būtų sukurti ir pasiūlyti įsigyti savanoriško lankytojo bilieta.

Darbe jau buvo minėta, jog Neries regioniniame parke yra investuota 3 mln. 522 tūkst. Lt ES struktūrinių fondų lėšų. Todėl tyrimo metu ekspertų teirautasi, ar šių fondų lėšomis finansuoti projektai buvo naudingi parkui (žr. 24 lentelė).

24 lentelė. ES struktūrinių fondų lėšomis finansuotų Neries regioninio parko projektų naudingumo vertinimas

Kategorija	Teiginių skaičius	Prasminių kontekstų – teiginių pavyzdžiai
Naudingi	5	<Be ES fondų lėšų vargu ar būtų taip įrengtas lankytojų centras, ar sutvarkyta infrastruktūra>; <Naudingi>; <Tapo įdomesnis, panaudotos lėšos atskleidė parko reikšmę bei pritraukė daugiau lankytojų>; <Skatina naujų turistinių objektų atsiradimą ir vystymąsi>; <Parke įrengta lauko informacinė sistema, sutvarkyti pagrindiniai lankytini objektai, įrengtas Lankytojų centras bei vykdomi gamtos tvarkymo darbai svarbiose gamtinėse teritorijose>.
Iš dalies naudingi	1	<Buvo dalinai tvarkomi ir prižiūrimi>.
Neturi nuomonės	1	< Nesu taip smulkiai susipažinusi>.

Iš lentelėje apibendrintų duomenų matyti, kad daugelis ekspertų (5) išvelgė ES struktūrinių fondų lėšomis finansuotų Neries regioninio parko projektų naudingumą. Jų manymu, nauda yra akivaizdi, nes pasinaudojus šiomis lėšomis buvo įrengtas Lankytojų centras, sutvarkyta lauko informacinė sistema bei pagrindiniai lankytini objektai, vykdomi gamtos tvarkymo darbai svarbiose gamtinėse teritorijose.

Tačiau, kaip pastebėjo ekspertai, parkui nėra skiriama iš biudžeto papildomų lėšų projektų įgyvendinimo metu įrengtų objektų eksploatacijai privalomus 5 metus. Šie objektai nėra apdrausti nuo sugadinimo ir sunaikinimo. Vadinasi, ES struktūrinių fondų lėšomis Neries regioniniame parke įrengta naujų turistams patrauklių objektų ir sutvarkyti jau esami, kas aktualu, siekiant pritraukti daugiau poilsiautojų, tačiau jų draudimu nepasirūpinta, tam neskiriama papildomų lėšų, o, kaip buvo pastebėta darbe anksčiau, parkas susiduria su įrengtos infrastruktūros niokojimo problemomis.

Siekiant išaiškinti ES struktūrinių fondų lėšų efektyvų panaudojimą turizmo ir poilsio reikmėms saugomose teritorijose, interviu metu ekspertų teirautasi, ar pakankamai yra informuojama apie Neries regioniniame parke panaudotų ES struktūrinių fondų lėšas. Tik trys iš ekspertų mano, kad šios informacijos pakanka. Likusieji keturi nurodė, kad jos trūksta. Vadinasi, šiai dienai Neries regioninio parko direkcija per mažai informuoja apie gautas ES struktūrinių fondų lėšas, jų panaudojimą, nuveiktus darbus.

Panaudojus ES struktūrinių fondų lėšas analizuojamame parke buvo įrengtas Lankytojų centras. Interviu metu ekspertų buvo teirautasi, ar šis centras yra reikalingas, visi ekspertai atsakė teigiamai ir nurodė, kad jis turi tarnauti tiek lankytojams, tiek ir parko darbuotojams.

Interviu metu išsiaiškinta ekspertų nuomonė klausimu – ko Neries regioniniame parke trūksta, kad jame būtų daugiau lankytojų (žr. 25 lentelė).

25 lentelė. Ekspertų siūlymai Neries regioninio parko plėtrai

Kategorija	Teiginių skaičius	Prasminių kontekstų – teiginių pavyzdžiai
Gerinti informacinę sistemą	2	<Reikėtų daugiau informacijos dėl ko tą parką verta lankyti>; <viešinimo informacijos>.
Gerinti infrastruktūrą	2	< Reikėtų poilsiaviečių>; <dviraičių takų įrengimas>.
Pasiūlyti papildomų paslaugų	2	<Trūksta plukdymo valtimis Neries upe paslaugos. Nepakenktų kulinarinio paveldo įstaiga>; Trūksta papildomų paslaugų (maitinimo, dviračių nuomos ir pan.) Kita vertus, mūsų tikslas labiau ne pritraukti daugiau lankytojų, o atvykusiems suteikti kokybiškesnes paslaugas>.
Organizuoti daugiau renginių	3	<Lankytojus pritrauktų „gyvosios istorijos“ renginiai, daugiau atgaivinamų senųjų papročių, kuriuose dalyvautų lankytojai>; <Renginių>; <Trūksta renginių>.
Vystyti gamtinį turizmą	1	<Vystyti gamtinį turizmą. Gamtinį turizmą sudaro: natūralios gamtos, paukščių stebėjimo ir dalinai kaimo turizmo rūšys. Jis populiarus tarp turistų, kurie yra jautrūs aplinkai ir kultūrai ieško natūralių dalykų ir stengiasi juos išsaugoti. Jis gali tapti aplinkos išsaugojimo varomąja jėga>.

Iš lentelėje apibendrintų duomenų matyti, kad ekspertų dauguma (3) siūlo Neries regioniniame parke organizuoti daugiau renginių, kuriuose būtų atgaivinami senieji papročiai. Taip pat ekspertai mano, kad reikėtų pasiūlyti papildomų paslaugų, susijusių su maitinimu, vandens pramogomis, paveldo puoselėjimu. Be to, tikslinga gerinti infrastruktūrą, informacinę sistemą, kad turistus pasiektų daugiau informacijos apie parką, galimybes jame poilsiauti ir pramogauti. Vienas iš ekspertų mano, kad reikėtų vystyti gamtinį turizmą, kad į parką būtų pritraukta daugiau gamtos mylėtojų.

Apklausti ekspertai mano, kad jų siūlymams įgyvendinti būtų tikslinga ir vėl pasitelkti ES struktūrinių fondų lėšas. Tačiau, kaip nurodė vienas iš ekspertų, prie šių iniciatyvų įgyvendinimo Neries regioniniame parke galėtų prisidėti ir privatūs verslininkai.

IŠVADOS

1. Atliktas tyrimas atskleidė, kad reikia plėtoti turizmą saugomose teritorijose taip, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti lankytojų lūkesčiai. Šiuo metu lankytojai NRP parko teritorijoje pasigenda pramogų, renginių (pvz., koncertų, teatralizuotų švenčių šeimai), poilsio zonų ir suoliukų, patogesnio susisiekimo (visuomeninio transporto), maitinimo paslaugas teikiančių įstaigų.
2. ES struktūrinių fondų lėšomis finansuoti parko projektai yra naudingi, t.y. lėšos panaudotos tinkamai. Dauguma Neries regioninio parko lankytojų itin palankiai vertina infrastruktūros (atokvėpio aikštelės, tiltukai, laiptai į piliakalnius, informaciniai stendai ir kt.), sukurtos ES fondų lėšomis, pritaikymą lankymui, nors pažymi, kad nebuvo pagalvota apie neįgaliųjų poreikius bei šeimų su mažais vaikais. Be to, ne visiems pakanka informacijos apie tai, kur ir kokiems tikslams buvo panaudotos ES struktūrinių fondų lėšos, gerinant turizmo ir poilsio infrastruktūrą NRP.
3. Pagrindiniai nustatyti trūkumai: po projektų įgyvendinimo parkui nėra skiriama iš biudžeto papildomų lėšų projektų metu įrengtų turizmo ir poilsio infrastruktūros objektų eksploatacijai privalomus 5 metus, infrastruktūros objektai neapdrausti.
4. ES struktūrinių fondų lėšomis sukurtas Lankytojų centras vertinamas prieštaringai. Šis centras nepakankamai reklamuojamas, informacija neprieinama centro nedarbo metu.

SIŪLYMAI

Siekiant gerti turizmo infrastruktūrą NRP, pasinaudojus ES struktūrinių fondų lėšomis, parko Direkcijai siūloma:

1. Tobulinti lankytojų informavimo sistemą ne tik pateikiant informaciją apie lankytinus objektus, bet ir apie panaudotas ES struktūrinių fondų lėšas.
2. Pritaikyti aplinką ir infrastruktūrą šeimoms su mažais vaikais (pvz., įrengti saugias žaidimų aikšteles, pastatyti pavienių supynių, įrenkti daugiau žaismingų poilsio aikštelių ir suoliukų).
3. Daugiau dėmesio skirti privažiavimų prie lankytinų objektų automobiliu gerinimui, įrengti daugiau automobilių stovėjimo aikštelių, pažymint specialias automobilių stovėjimo vietas neįgaliesiems.
4. Siekiant pritraukti daugiau poilsiautojų į Kairiojo Neris kranto turizmo bei Saidės pažintinį takus ir Velniakampio ežero orientacinę trasą pastatyti daugiau suoliukų, atokvėpio aikštelių, informacinių rodyklių ir stendų.
5. Ieškoti galimybių ir būdų labiau pritaikyti parko infrastruktūrą neįgaliųjų lankymui (neįgaliesiems turėtų būti patogų apžiūrėti visus lankytinus objektus, sukurtos specialios poilsia vietės, kuriose būtų patogus ilsėtis su neįgaliojo vežimėliu).
6. Parko teritorijoje organizuoti šventinius renginius šeimoms, jaunimui, rengti koncertus, sporto varžybas.
7. Pasirūpinti maitinimo paslaugų bei įvairių nuomos punktų (dviračių, vandens turizmo priemonių) pasiūla parko teritorijoje – tuo tikslu paskatinti aktyviai įsitraukti vietinius verslininkus.
8. Parko trasose sudaryti tinkamas sąlygas ir poilsiautojams pasiūlyti šiaurietiško ėjimo pasiremiant lazdomis galimybes.
9. Siekti, kad labiau nuo NRP nutolusių regionų gyventojus pasiektų informacija apie galimybes poilsiauti ir pramogauti parke.
10. Populiarinti Lankytojų centrą (daugiau reklamuoti; dažniau atnaujinti ekspozicijas ir ieškoti įdomesnių sprendimų pateikiant informaciją apie lankytinus objektus, pristatant parko istoriją, reikšmingus gamtos išteklius; organizuoti renginius; sukurti daugiau informacinių ženklų, vedančių į šį centrą; pateikti lengvai prieinamos informacijos, kuo šis centras įdomus ir patrauklus, pvz., sukurti lankstinukus, informacinius stendus su nuotraukomis ir pan.).
11. Plėtoti informacijos pateikimą, įrengiant išorinius terminalus, kad informacija būtų prieinama ir centro nedarbo metu.

12. Keisti Lankytojų centro darbo laiko grafiką. Šiokiadieniais centras galėtų dirbti ilgiau, nei iki 16 val., o savaitgaliais galėtų dirbti ne iki 14 val., o iki vakaro 18 val.
13. Siekti, kad būtų tobulinamas viešojo transporto, važiuojančio į NRP, tvarkaraštis ir autobusai kursuotų dažniau.
14. Sukurti naujų darbo vietų, nes esami specialistai nespėja atlikti pavestų funkcijų, tinkamai prižiūrėti parką.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. *Aiškinamasis turizmo terminų žodynas*. Vilnius: Valstybinis turizmo departamentas prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, 2009.
2. Biologinės įvairovės išsaugojimo ir saugomų teritorijų planavimo bei tvarkymo 2007-2013 m. programa, skirta Europos Sąjungos struktūrinės paramos strategijos prioritetams įgyvendinti. Patvirtinta LR aplinkos ministro 2007 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. D1-509.
3. Baškytė R. ir kt. *Lietuvos saugomos teritorijos*. Vilnius: Lututė, 2006.
4. Įpusėjo struktūrinių fondų finansuojamas projektas, 2007. Prieiga per internetą: <<http://www.neriesparkas.lt/?id=122&sub=321&l=1>> [žiūrėta 2014-02-18]
5. Kardelis K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus, 2007.
6. LR saugomų teritorijų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1996. Nr. 32-788; 2001. Nr. 101-3597
7. LR Konstitucija, priimta Lietuvos Respublikos piliečių 1992 m. spalio 25 d. referendume, *Valstybės žinios*, 1992. Nr. 33-1014.
8. LR Turizmo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 123–5507; 2011, Nr. 85-4138.
9. Leonavičienė T. *SPSS programų paketo taikymas statistiniuose tyrimuose*. Vilnius: VPU I-kla, 2006.
10. Lazdinis I. *Aplinkos politika ir valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.
11. Lietuvos saugomos teritorijos tampa patrauklesnės, 2010-09-10, prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=929> [žiūrėta 2014-02-18]
12. Laiškas informacinių stendų niokotojui, 2013, prieiga per internetą: <<http://www.neriesparkas.lt/?id=122&sub=320&l=1>> [žiūrėta 2014 02 09]
13. Mieras P. *Saugomų teritorijų politika ir valdymas*. Vilnius : Mykolo Romerio universitetas, 2012.
14. Nacionalinė turizmo plėtros 2010–2013 metų programa, *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 88-4636.
15. Neries regioninio parko piliakalnių tvarkytojams - Didysis prizas, 2012-04-17, prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-13346733011332681523-neries-regioninio-parko-piliakalni%C5%B3-tvarkytojams-didysis-prizas.htm#.Uwn7yfl_vfI> [žiūrėta 2014-02-19]
16. Neries regioninio parko lankytojų centras, 2014, prieiga per internetą: <<http://neriesparkas.lt/?id=99&l=1>> [žiūrėta 2014-02-20]
17. Pranulis V. *Marketingo tyrimai: teorija ir praktika*. Vilnius: VU I-kla, 2007.
18. Pakalniškienė V. *Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.

19. Pruskus V. *Sociologija : teorija ir praktika*. Vilnius: Ciklonas, 2004.
20. Saugomų teritorijų statistika. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, 2013-10-19.
21. Saugomų teritorijų tvarkymas (I etapas), 2012-08-14, prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=436> [žiūrėta 2014-02-17]
22. Saugomų teritorijų tvarkymas ir priežiūra, 2008, prieiga per internetą: <<http://www.vstt.lt/VI/index.php#a/275>> [žiūrėta 2014-02-17]
23. Valackienė A., Mikėnė S. *Sociologinis tyrimas*. Kaunas. Technologija, 2004.

Kološevska Z. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas Neris regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai / Tarptautinio turizmo magistro darbas. Vadovė dr. Rima Jakytė. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2014. – 75 p.

ANOTACIJA

Magistro darbo pirmoje dalyje išanalizuota saugomų teritorijų samprata ir jų klasifikacija, saugomų teritorijų veiklos finansavimo šaltiniai. Taip pat aptarta Neris regioninio parko esama būklė. Antroje darbo dalyje pristatoma tyrimo metodologija, naudoti tyrimo instrumentai. Trečioje darbo dalyje atliktas ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neris regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumo tyrimas.

Darbas yra sudarytas iš įvado, trijų pagrindinių dalių, išvadų bei rekomendacijų. Darbo apimtis – 75 puslapiai. Darbe pateikiama 60 paveikslų, 25 lentelės ir 9 priedai.

Darbo rezultatų panaudojimas: Tyrimo rezultatai bus pateikti Neris regioninio parko direkcijai, Elektrėnų, Trakų ir Vilniaus rajono savivaldybių administracijoms.

Pagrindiniai žodžiai: turizmo ir poilsio infrastruktūra, ES struktūriniai fondai, Neris regioninis parkas.

Kološevska Z. The EU structural funds for the Neris Regional Park tourism and recreation infrastructure development / Master's Work in International tourism. Supervisor dr. Rima Jakytė. - Vilnius: Mykolas Romeris University: Faculty of Policy and Management, 2014. – 75 p.

ANOTATION

The first part of Master work analyzes the concept of protected areas and their classification of protected areas financing sources. It also discusses the existing state of the Neris Regional Park. The second part presents the research methodology used to test instruments. The third part examined the EU structural funds of the Neris Regional Park tourism and recreation infrastructure development suitability.

The work consists of an introduction, three main parts, conclusions and recommendations. Scope of work -75 pages. The paper contains 60 figures, 25 tables and 7 accessories.

Use of performance: The results will be submitted to the Neris Regional Park Management.

Key words: tourism and recreation infrastructure, EU structural funds, Neris Regional Park.

Kološevska Z. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai / Tarptautinio turizmo magistro darbas. Vadovė dr. Rima Jakytė. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2014. – 75 p.

SANTRAUKA

Magistro darbo tema aktuali, nes nėra tyrimų, kurie atskleistų ar ES struktūrinių fondų lėšos šalies saugomose teritorijose panaudojamos tinkamai. Neries regioniniame parke jau yra investuota 3 mln. 522 tūkst. Lt ES struktūrinių fondų lėšų. Bet iki šiol nebuvo daromi tyrimai ar lėšos, skirtos infrastruktūros gerinimui, yra panaudotos tinkamai.

Tyrimo objektas: Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtros projektai, finansuoti iš ES struktūrinių fondų lėšų.

Tyrimo tikslas: Ištirti ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumą.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti saugomų teritorijų sampratą ir jų klasifikavimą.
2. Išanalizuoti saugomų teritorijų veiklos finansavimo šaltinius.
3. Apžvelgti Neries regioninio parko esamą būklę.
4. Atlikti ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo Neries regioninio parko turizmo ir poilsio infrastruktūros plėtrai tinkamumo tyrimą.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir teisės aktų, projektų analizė; anketinė apklausa; interviu; statistinė tyrimo duomenų analizė; kontent (turinio) analizė; interpretavimas.

Keliama tyrimo hipotezė: ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas Neries regioniniame parke yra tinkamas.

Tyrimo rezultatai. Nustatyta, kad dauguma parko lankytojų palankiai vertina infrastruktūros (atokvėpio aikštelės, tiltukai, laiptai į piliakalnius, informaciniai stendai ir kt.) pritaikymą lankymui, be to, ne visiems pakanka informacijos apie tai, kur ir kokiems tikslams buvo panaudotos ES struktūrinių fondų lėšos, gerinant turizmo infrastruktūrą NRP. Išaiškėjo, kad tie respondentai, kurie yra labiau informuoti apie ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimą, dažniau pasisako už turizmo plėtrą saugomose teritorijose. Nustatyta, kad turizmo plėtra saugomose teritorijose turėtų būti neatsiejama ir nuo Lankytojų centro populiarinimo. Tačiau dalis respondentų teigia, kad Lankytojų centras yra nepakankamai reklamuojamas, siekiant labiau sudominti, informuoti poilsiautojus. Be to, ne visiems respondentams patinka Lankytojų centro darbo laikas. NRP parko teritorijoje lankytojai pasigenda pramogų, renginių (pvz., koncertų, teatralizuotų švenčių šeimai), poilsio zonų ir suoliukų, patogesnio susisiekimo (visuomeninio transporto), maitinimo paslaugas teikiančių įstaigų. Daugelis ekspertų mano, kad ES struktūrinių fondų lėšomis finansuoti parko projektai yra naudingi, nes buvo įrengtas

Lankytojų centras, sutvarkyta lauko informacinė sistema bei pagrindiniai lankytini objektai, vykdomi gamtos tvarkymo darbai svarbiose gamtinėse teritorijose. Tačiau reikia ir toliau gerinti infrastruktūrą, pasiūlyti papildomų paslaugų.

Kološevska Z. The EU structural funds for the Neris Regional Park tourism and recreation infrastructure development / Master's Work in International tourism. Supervisor dr. Rima Jakyte. - Vilnius: Mykolas Romeris University: Faculty of Policy and Management, 2014. – 75 p.

SUMMARY

Master's work is relevant, because there is no research that demonstrates whether the EU structural funds in protected areas of the country are used properly. Neris Regional Park has invested 3 million 522 thousand of EU Structural Funds. But so far been made in research on whether the funds for the improvement of the infrastructure is used properly.

Object of the research: the Neris Regional Park tourism and recreation infrastructure projects, financed by EU structural funds.

Aim of the research: to examine the EU's structural funds of the Neris Regional Park tourism and recreation infrastructure development suitability.

Tasks of the work:

1. To analyze the concept of protected areas and their classification.
2. To analyze the performance of protected areas financing sources.
3. An overview the existing condition of the Neris Regional Park.
4. Perform the EU Structural Funds in the Neris Regional Park tourism and recreation infrastructure development feasibility study.

Methods used in the work: literature and law, project analysis; questionnaire survey; interviews; statistical data analysis; content analysis; interpretation.

Hypothesis of the research: EU structural funds for the Neris Regional Park is used properly.

Results of the research. It was found that not all of the Neris Regional Park visitors particularly welcomes Infrastructure (respite area, bridges, stairs to the mounds, boards, etc.). In addition, not all visitors have enough information about where and for what purpose the use of EU structural funds to improve tourism infrastructure in the park. The study found that the majority of respondents do not see the necessity of the visitors' center, which suggests that this center enough to be promoted, in order to better engage, inform holidaymakers. In addition, not all respondents like the visitors' center exhibits content. Many experts believe that the EU structural funds to finance projects in the park are useful because they were installed in the Visitor Center, friendly outdoor information system and the main attractions of nature management activities carried out in important natural areas. However, it should continue to improve infrastructure and to offer additional services.

PRIEDAI

1 priedas

Paveldo objektai saugomose teritorijose

Eil. Nr.	Paveldo tipas	Vienetų skaičius
1.	Archeologinis paveldas (akmenys, atodangos, dvarvietės, kapinės, piliakalniai, senkapiai, pilkapynai)	296
2.	Architektūros paveldas (bažnyčios ir vienuolynai, dvarai, fortai, kaimai, koplyčios, malūnai, namai, pilys, rūmai, užtvankos)	100
3.	Gamtinis paveldas (drevės, ežerai, medžiai, pažintiniai takai, šaltiniai)	258
4.	Geologinė vertybė (akmenys, atodangos, duobės, kalvos, olos, ozai, skardžiai)	61
5.	Hidrografinė vertybė (ežerai, šaltiniai)	33
6.	Inžinerinis paveldas (malūnai, tiltas, tunelis, užtvankos)	34
7.	Istorinis paveldas (biblioteka, dvaro sodybos, istoriniai kapai, kaimai, dvaro vandens malūnai)	98
8.	Sakralinis paveldas (bažnyčios, kapinės, varpinė, koplytstulpis)	88
9.	Mitologinis objektas (akmenys, kalnai)	46
10.	Paminklas (kapai, paminklai, stogastulpiai žūties vietos)	56
11.	Urbanistikos vertybė (etnokultūrinis kaimas, istorinis centras, turgaus aikštė)	13

2 priedas

Draustiniai Neries regioniniame parke

Eil. Nr.	Draustinio pavadinimas	Steigimo tikslas
1.	Aliosios hidrografinis draustinis	Skirtas išsaugoti Aliosios upelio slėnį, Aliosios ir Neries upių santaką
2.	Bražuolės botaninis draustinis	Skirtas išsaugoti Bražuolės ir upės slėnį ir salpą su natūraliomis ir pusiau natūraliomis buveinėmis ir didele saugomų rūšių augaviečių įvairove.
3.	Dūkštų kraštovaizdžio draustinis	Skirtas išsaugoti Dūkštų ažuolyną, unikalų erozinį Dūkštos slėnį, Karmazinų, Buivydų, Brideliškių piliakalnius, vaizdingą Neries ir Dūkštos upių santaką
4.	Elniakampio (Velniakampio) kraštovaizdžio draustinis	Skirtas išsaugoti Neries upės slėnio ruožą su raiškiomis slėnio terasomis, raguvomis, termokarstinės ir eolinės kilmės reljefo formomis, natūralius Elniakampio ir Karmazinų vingius, Panerių salą, miškus su retųjų augalų augavietėmis, Panerių dvaro sodybą su parku
5.	Čekonės hidrografinis draustinis	Skirtas išsaugoti Čekonės žemupio erozinio slėnio ruožą, Čekonės ir Neries upių santaką
6.	Kulio kraštovaizdžio draustinis	Skirtas išsaugoti miškingą, išraižytą raguvomis Neries upės slėnio ruožą, daug kultūros paveldo turintį Grabijolų kaimą su jam priklausančia žeme abipus Neries upės, kaimo plano struktūrą
7.	Saidės hidrografinis draustinis	Skirtas išsaugoti unikalų Saidės upelį, jo šlaitus ir santaką su

	draustinis	Nerimi, Stirnių piliakalnį.
8.	Semeniukų zoologinis draustinis	Skirtas išsaugoti retos žinduolių rūšies didžiųjų miegapelių ir apyrečių lazdyninių miegapelių natūralias buveines
9.	Sviliškių kraštovaizdžio draustinis	Skirtas išsaugoti natūralią, miškingą Neries upės slėnio ruožą su Sviliškių kilpomis ir srauniomis rėvomis, Naujosios Rėvos piliakalnį, Lietuvos Raudonosios knygos augalus ir jų augavietes
10.	Šilėnų etnokultūrinis draustinis	Skirtas išsaugoti kaimo planinę erdvinę struktūrą, senosios architektūros sodybas, akmenimis gręstą kelią, puošybos elementus.
11.	Veprių botaninis draustinis	Skirtas išsaugoti Veprių termokarstinės kilmės ežerus, juos supančius miškus su saugomų augalų – šakotosios ratainytės, dvilapio purvuolio, vienalapio gedučio – augavietėmis

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Baškytė, 2006, 200-201 p.

3 priedas

Neries regioninio parko biologinė įvairovė

Eil. Nr.	Pavadinimas	Bendras rūšių skaičius	Lietuvos raudonoji knyga, skaičius	Saugomos Europos Benrijos
1.	Augalai	732	44	
2.	Grybai	443		
3.	kerpių rūšių	153		
4.	gyvunų rūšių	1 523		
5.	Žinduoliai	43	12	3
6.	Paukščiai	111	23	22
7.	Žuvys	30	1	6
8.	Varliagyvių ir roplių	11		
9.	Bestuburių	1 329	16	6

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Baškytė, 2006, p.200

4 priedas

Preliminarios Natura 2000 buveinės Neries regioniniame parke

Eil.Nr	Buveinės pavadinimas ir charakteristika
1.	Panerių miškas - priskiriamas Vakarų taigos buveinių tipui. Čia auga įvairaus amžiaus ir skirtingų rūšių medžiai, čia taip pat būna gana daug išvirtusių, pūvančių medžių, būtinų retoms grybų ir vabzdžių rūšims.
2.	Dūkštų ąžuolynas ir Dūkštos upelio slėnis - tai didžiausias plačialapių miškų masyvas Neries regioninio parko teritorijoje. Jo medynuose vyrauja ąžuolai, drebulės, beržai ir eglės. Dūkštų ąžuolynas turtingas savo biologine įvairove. Čia auga 280 rūšių augalai, 95 rūšių kerpės, 317 rūšių grybai, taip pat gyvena 102 rūšių vabalai.

3.	Bražuolės upė ir jos slėnis - priskiriamas upių sraunumų buveinių tipui su kurklių bendrijomis. Bražuolės slėnyje yra daugiausiai retų augalų rūšių visame Neries regioniniame parke – net 22 saugomos ir kelios dešimtys apyrečių.
4.	Neries upė - skiriama retoms žuvų rūšims bei jų nerštavietėms apsaugoti (salačiams (<i>Aspius aspius</i>), kirtikliams (<i>Cobitis taenia</i>), paprastiesiems kūjagalviams (<i>Cottus gobio</i>), lašišoms (<i>Salmo salar</i>). Parko teritorijoje esanti Neries atkarpa pasižymi ypač palankiais lašišinių žuvų nerštui biotopais.
5.	Sviliškių kaimo apylinkės - priskiriamos šienaujamų mezofitų pievų buveinių tipui. Išlikusios natūralios pievos yra puiki buveinė gyvuoti melsviesiems gencijonams ir kitoms retoms augalų rūšims. Čia gausu nedidelių pelkių, kuriose gausiai auga orchidiniai augalai bei gyvena retosios drugelių rūšys. Šaltiniuose šlaituose prieglobstį randa Lietuvos raudonosios knygos augalai – didieji asiūkliai, taip pat retosios samanų rūšys.
6.	Vepriškių ežerėliai - Veprinis (6,60 ha) ir Veprukas (2,16 ha) bei juos supantys miško kvartalai. Čia užregistruotos 432 augalų rūšys, iš kurių 9 įtrauktos į Lietuvos raudonąją knygą. Čia auga retasis augalas šakotoji rataintė (<i>Cladium mariscus</i>). Jis yra prieš 5 tūkst. metų čia buvusio šiltesnio klimato reliktas. Lietuvoje žinoma tik apie 30 jos augaviečių.
7.	Grabijolų miškas - priskiriamas griovų ir šlaitų miškų buveinių tipui. Teritorijos ribos sutampa su Neries regioninio parko Kulio kraštovaizdžio draustinio ribomis. Dėl sudėtingo reljefo sunkiai pasiekiamuose Neries šlaituose išliko pirmykštė gamta. Dešiniajame Neries krante esančiuose brandžiuose miškuose gyvena retasis žvėrelis – didžioji miegapelė.

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis <http://www.neriesparkas.lt/?id=21&l=1>, [žiūrėta 2014 01 09]

5 priedas

Apžvalginės ekskursijos

I. “Neries pakrančių gamtos ir kultūros turtai”.

Ekskursija prasideda pirmajame Lietuvos saugomose teritorijose įrengtame Neries regioninio parko **lankytoju centre**. Ten dalyvių laukia ne tik informatyvus ir įdomus supažindinimas su modernia ekspozicija, bet ir galimybė pamatyti nuostabią Neries kilpas iš paukščio skrydžio! Vėliau ekskursija persikelia į vienintelius Lietuvoje atkurtus pilkapius - Karmazinių pilkapyną, apžvelgiama Neris ties Purvės rėva. Vėliau aplankomas didžiausias Lietuvoje Dūkštų ažuolynas bei netoli jo vinguriuojantis vienintelis Lietuvoje kalnų upelis – Dūkšta bei jos šlaituose stūksantys neseniai sutvarkyti įspūdingo grožio **Bradeliškių** ir **Buivydu** piliakalniai. Ekskursija užbaigiama aplankant įspūdingo dydžio Dūkštų atodangą ir vieno rečiausių ir unikaliausių Lietuvoje drugelio - gencijoninio melsvio

Trukmė	–	3~4	val.
Pėsčiomis	einame	~	3,6 km.

II. “Lietuvos sengirė – Dūkštų ažuolynas” (LRT radijo laidoje "Atrask Lietuvą" pristamos šios ekskursijos metu lankomos vietos)

Ekskursija prasideda pirmajame Lietuvos saugomose teritorijose įrengtame Neries regioninio parko **lankytoju centre**. Čia dalyvių laukia ne tik informatyvus ir įdomus supažindinimas su modernia ekspozicija bei parko vertybėmis, bet ir galimybė pamatyti nuostabią Neries kilpas iš paukščio skrydžio! Vėliau ekskursija persikelia į tikrą lietuvišką sengirę - Dūkštų ažuolyną, kurio pažintiniuose takuose dalyvius pasitinka daugiau nei 38 senovės legendų ir mitologijos personažų. Šimtamečiame ažuolyne grožimasi lietuviškomis orchidėjomis – aukštosiomis gegūnėmis, parko įžymybe - retai sutinkama didžiąja miegapelė bei keistaisiais gyvūnais - šikšnosparniais. O legendomis apipintas

Airėnų akmuo su ženklais, kurių iki šiol dar niekam nepavyko perskaityti, laukia savo mįslės įminimo...

Trukmė	~	1,5	val.
Pėsčiomis	einame	~	1,5 km.
Kaina grupei - 60 Lt. (gido paslaugos);			

III. “Sakralinis Neries regioninio parko kraštovaizdis”

Ekskursijos metu aplankomas iki mūsų dienų išlikęs, legendomis garsėjantis ir daugiau nei pusę tūkstančio metų skaičiuojantis gatvinis Šilėnų kaimas, regykla su nuostabiu vaizdu į Neries slėnį bei keistais padavimais apipintas mitologinis šaltinis "Akis". Nusiprausęs jo stebuklingu vandeniu, įvertinama aukščiausio regioniniame parke - **Vaigeliškių ažuolo** - didybė, aplankoma raganų kadaise mėgta Velniakampio regykla, modernus Neries regioninio parko **lankytojų centras** bei geriausiai ištirtas Neries regioniniame parke, iš trijų pusių upės saugomas Bradeliškių piliakalnis. Ekskursijos pabaigoje laukia vienas didžiausių Lietuvoje, 37 m. skersmens, Grabijolų pilkapis bei neįprastas geologinis darinys - **Vilkų duobė**.

Trukmė	-	5~6	val.
Pėsčiomis	einame	~	2,5 km.
Kaina grupei – 200 Lt. (gido paslaugos);			

ŽYGLIAI YPATINGŲ POTYRIŲ MĖGĖJAMS

IV. Žygis pėsčiomis “Per Vilkų duobę į Kernavę”

Vieni didžiausių Vilniaus krašte Grabijolų pilkapynai bei Grabijolų dvarvietė ir senovės gyvenvietė pradeda šį netrumpą ir kiek ekstremalų, tačiau kultūros ir gamtos paveldo objektų gausų žygį. Pasigerėjus senąja dvasia alsuojančiomis apylinkėmis, apžvelgiami kitame Neries krante stūksantys Alkų kalnai ir Paalkių piliakalnis bei viena didžiausių per visą Neries ilgį - Druskinės - rėva. Kopimas į labai statų Padvarių koplyčios kalną bei Kernavėlės dvarvietės aplankymas - žygio etapai, įveikiami prieš įžengiant į Gojaus mišką. Pro jame esančias Daubulių ir Pajautinės vietas pasiekiami Kernavės piliakalniai.

Dėmesio! - šio žygio maršrutas vingiuoja ne per įrengtus ir sutvarkytus turistinius pėsčiųjų takus, o per mažai mindytas, stačių įkalnių ir nuolydžių turinčias vietas. Būtina patogi apranga ir avalynė bei gera nuotaika.

Trukmė	~	4	val.
Pėsčiomis	einame	~	6,0 km.
Kaina	grupei	-	120 Lt.

V. Žygis pėsčiomis “Nakties pasaka prie Dūkštos”

Neries regioninio parko lankytojų centras siūlo išskirtinį naktinį žygį, kurio metu paslaptingi miegančios gamtos garsai bei vaizdai atskleis kitokį, nematytą Dūkštos apylinkių veidą. Žygio metu galima pamatyti:

- Karmazinių alkakalnių;
- Senuosius ažuolus;
- Buivydu ir Bradeliškių piliakalnių;
- Dūkštos skardžius ir atodangas;

Žygio metu galima išgirsti:

- Nakties paukščius;
- Dūkštos čiurlenimą;

- “Laumių” šnibždėjimą...

Žygio trukmė ~ 3 val.

Pėsčiomis einame ~ 3,0 km.

Grupės dydis – iki 20 žmonių

Kaina grupei – 200 Lt. (į kainą įskaičiuotos gido paslaugos, laužas, deglai, žvakutes, arbata)

Būtina turėti patogią avalynę ir aprangą.

VII. Dviračių žygis kairiojo Neris kranto turizmo trasa

Prie XVIII a. pastatyto Panerių dvaro ansamblio prasidėsiantis 23km ilgio žiedinio dviračių žygio maršrutas vinguriuos per gražiausią Neris slėnio atkarpą ir ją supančius miškus. Šioje vietovėje Neris net 4 kartus keičia savo tekėjimo kryptį, o joje stūksantys akmenys, natūralūs apylinkių pušynai, pakrančių raguvos bei šaltiniuotos vietos nuo seno apipintos sakmėmis ir legendomis. Tokių padavimų galėsite išgirsti prie mitologinių Verkšionių “Užkeiktos veselios” ir “Karvutės” akmenų, nematytomis formomis išsiraizgiusių pušų “Raganų rate” ir, sakoma, stebuklingą vandenį žmonėms dovanojančio Pinyklos šaltinio. Dviračių žygio metu bus aplankomas ir neįprastos formos geologinės praeities liudininkas – Ausiutiškių konglomeratas bei 33 senovės laidojimo paminklus – pilkapius - išsaugojęs Padūkštų pilkapynas. O ypatingai akį džiuginančios panoramos žygio dalyviams atsivers ties Peklynės kalnu bei Ausiutiškių ir Panerių miško regyklose. Esant poreikiui, erdvioje Bražuolės stovyklavietėje galima sustoti atokvėpiui ar ilgesniam poilsiui, arba iš ten pradėti ir baigti šį dviračių žygį.

Dviračių nuoma rūpinasi Neris regioninio parko draugai – www.velo-city.lt

Trukmė ~ 3 val. (jei nesustojama Bražuolės stovyklavietėje)

Atstumas ~ 23 km

Neris regioniniame parke yra organizuojamami žygiai ir mokamos apžvalginės ekskursijos:

“Neris pakrančių gamtos ir kultūros turtai”, kuri prasideda Lankytojų centre. Ten dalyvių laukia ne tik informatyvus ir įdomus supažindinimas su modernia ekspozicija, bet ir galimybė pamatyti nuostabiąsias Neris kilpas iš paukščio skrydžio! Vėliau ekskursija persikelia į vienintelius Lietuvoje atkurtus pilkapius - Karmazinų pilkapyną, apžvelgiama Neris ties Purvės rėva. Vėliau aplankomas didžiausias Lietuvoje Dūkštų ąžuolynas bei netoli jo vinguriuojantis vienintelis Lietuvoje kalnų upelis – Dūkšta bei jos šlaituose stūksantys neseniai sutvarkyti įspūdingo grožio Bradeliškių ir Buivydu piliakalniai. Ekskursija užbaigiama aplankant įspūdingo dydžio Dūkštų atodangą ir vieno rečiausių ir unikaliausių Lietuvoje drugelio - gencijoninio melsvio - buveinę.

“Lietuvos sengirė – Dūkštų ąžuolynas” ekskursija prasideda pirmajame Lietuvos saugomose teritorijose įrengtame Neris regioninio parko lankytojų centre, kur laukia informatyvus ir įdomus supažindinimas su modernia ekspozicija bei parko vertybėmis ir galimybė pamatyti nuostabiąsias Neris kilpas iš paukščio skrydžio! Vėliau ekskursija persikelia į tikrą lietuvišką sengirę - Dūkštų ąžuolyną, kurio pažintiniuose takuose dalyvius pasitinka daugiau nei 38 senovės legendų ir mitologijos personažų. Šimtamečiame ąžuolyne grožimasi lietuviškomis orchidėjomis – aukštosiomis gegūnėmis, parko įžymybe - retai sutinkama didžiąja miegapele bei keistaisiais gyvūnais - šikšnosparniais. O legendomis apipintas Airėnų akmuo su ženklais, kurių iki šiol dar niekam nepavyko perskaityti, laukia savo mįslės įminimo...

“Sakralinis Neris regioninio parko kraštovaizdis” ekskursijos metu aplankomas iki mūsų dienų išlikęs, legendomis garsėjantis ir daugiau nei pusę tūkstančio metų skaičiuojantis gatvinis Šilėnų kaimas, regykla su nuostabiu vaizdu į Neris slėnį bei keistais padavimais apipintas mitologinis šaltinis "Akis". Nusiprausęs jo stebuklingu vandeniu, įvertinama aukščiausio regioniniame parke -Vaigeliškių

ąžuolo - didybė, aplankoma raganų kadaise mėgta Velniakampio regykla, modernus Neries regioninio parko lankytojų centras bei geriausiai ištirtas Neries regioniniame parke, iš trijų pusių upės saugomas Bradeliškių piliakalnis. Ekskursijos pabaigoje laukia vienas didžiausių Lietuvoje, 37 m. skersmens, Grabijolų pilkapis bei neįprastas geologinis darinys – Vilkų duobė.

Žygis pėsčiomis “Per Vilkų duobę į Kernavę” vienų didžiausių Vilniaus krašte Grabijolų pilkapynų bei Grabijolų dvarvietė ir senovės gyvenvietė pradeda šį netrumpą ir kiek ekstremalų, tačiau kultūros ir gamtos paveldo objektų gausų žygį. Pasigerėjus senąja dvasia alsuojančiomis apylinkėmis, apžvelgiami kitame Neries krante stūksantys Alkų kalnai ir Paalkių piliakalnis bei viena didžiausių per visą Neries ilgį - Druskinės - rėva. Kopimas į labai statų Padvarių koplyčios kalną bei Kernavės dvarvietės aplankymas - žygio etapai, įveikiami prieš įžengiant į Gojaus mišką. Pro jame esančias Daubulių ir Pajautinės vietas pasiekiami Kernavės piliakalniai.

Žygis pėsčiomis “Nakties pasaka prie Dūkštos” aplankant Karmazinių alkakalnį, senuosius ąžuolus, Buivydų ir Bradeliškių piliakalnius, Dūkštos skardžius ir atodangas.

Dviračių žygis kairiojo Neries kranto turizmo trasa prasideda prie XVIII a. pastatyto Panerių dvaro ansamblio. 23km ilgio žiedinio dviračių žygio maršrutas vinguriuos per gražiausią Neries slėnio atkarpą ir ją supančius miškus. Šioje vietovėje Neris net 4 kartus keičia savo tekėjimo kryptį, o joje stūksantys akmenys, natūralūs apylinkių pušynai, pakrančių raguvos bei šaltiniuotos vietos nuo seno apipintos sakmėmis ir legendomis. Dviračių žygio metu bus aplankomas ir neįprastos formos geologinės praeities liudininkas – Ausiutiškių konglomeratas bei 33 senovės laidojimo paminklus – pilkapius - išsaugojęs Padūkštų pilkapynas. O ypatingai akį džiuginančios panoramos žygio dalyviams atsivers ties Peklynės kalnu bei Ausiutiškių ir Panerių miško regyklose. Esant poreikiui, erdvioje Bražuolės stovyklavietėje galima sustoti atokvėpiui ar ilgesniam poilsiui, arba iš ten pradėti ir baigti šį dviračių žygį.

Saugomi gamtos paveldo objektai

Neries regioniniame parke yra 13 valstybės saugomų gamtos paveldo objektų. Dar 2 objektai, yra ne parko teritorijoje, tačiau jų paskelbimą saugomais inicijavo parko direkcija.

7 paveldo objektai yra botaniniai (išskirtinio amžiaus, matmenų bei estetiniu požiūriu vertingi medžiai):

šimtmetis **Vaigeliškių ąžuolas** auga Dūkštų girininkijoje. Jo skersmuo - 1,56 m, apimtis - 4,90 m.;

Ąžuolų karalienė ošia Dūkštų girininkijoje. Jos skersmuo 1,40 m, apimtis - 4,40 m.

Šventasis Daubų ąžuolas auga kairiajame Dūkštos krante, apie 400 metrų iki santakos su Nerimi. Tai pats storiausias šių apylinkių ąžuolas (kamieno skersmuo - 1,57 m, kamieno apimtis - 4,95 m). ąžuolo amžius apie 300 metų;

Paneriškių ąžuolas auga Neries regioninio parko Sviliškių kraštovaizdžio draustinyje. Jo kamieno apimtis - 4,70 m., aukštis - 21 m. Deja, 2009 m. ąžuolo būklė labai pablogėjo - nulūžo ąžuolo viršūnė ir viena stambi šaka. Kol kas yra išlikusios gyvybingos dvi ąžuolo šakos;

Alkų ąžuolas Netoli Paalkių piliakalnio (Elektrėnų sav., Kazokiškių sen.), Neries regioninio parko Kulio kraštovaizdžio draustinyje augantis Alkų ąžuolas – storiausias regioninio parko teritorijoje. Vietovė, kurioje auga šis saugomas ąžuolas, ypatinga. Tai natūralių kalvų grandinė, vadinama Alkų kalnais (alkais buvo vadinamos senosios šventvietės). Kadaisė už jų plytėjo šventoji Alkų giria, minima ir XVI a. šaltiniuose. Todėl naujai atrastas šimtmetis galiūnas pavadintas *Alkų ąžuolu*. ąžuolo kamieno apimtis siekia net 512 cm., aukštis - 18 m., amžius - apie 300 metų.

Gojaus ąžuolas auga šalia Neries regioninio parko, Vilniaus miškų urėdijos Dūkštų girininkijos 301 kv. 25 skl. Jo kamieno apimtis - 4,50 m, aukštis - 32 m.;

Velniakampio pušis yra netoli Dūkštų, Neries regioninio parko Velniakampio kraštovaizdžio draustinyje, tai – vienintelė regioniniame parke, turinti saugomo objekto statusą. Jos kamieno apimtis 330 cm., aukštis – 26 m., amžius – apie 300 metų. Pušis auga netoli Karmazinių pilkapyno, kuriame mūsų protėviai buvo laidojami V-VIII a.

6 paveldo objektai - geologiniai (išskirtinių dydžių rieduliai, konglomeratai, olos, tipiškos arba unikalios, moksliniu požiūriu vertingos atodangos):

Ausiutiškių konglomeratas yra neįprastos formos darinys, lyg nebylus geologinės praeities liudininkas, stūksa ties Ausiutiškių vienkiemių, kairiajame Neries krante, prie pat upės vagos. Konglomerato aukštis – 2,10 m, ilgis – 5,55 m, plotis – 3,20 m., didžiausia horizontali apimtis – 12,80. Gerai matomas vis dar išlikęs pirminis sucementuotų nuogulų sluoksniuotumas;

Airėnų konglomeratas yra Neries regioninio parko Kulio kraštovaizdžio draustinyje. Konglomeratas sudarytas iš 2-jų dalių. Viena jų yra Neryje, kita – prie pat upės vagos. Konglomeratas - tai nuosėdinė uoliena, kurią sudaro susicementavęs įvairiagrūdis smėlis, žvirgždas, gargždas, rieduliai. Padavimuose pasakojama, kad Neries pakrantėje prie esančios konglomerato uolos gyveno atgailaujantys atsiskyrėliai – “pūstelninkai”. Kažkokius ypatingus drabužius dėvėdami jie gyveno valgydami riešutus,

grybus, uogas, šildydami pri laūžo. Pagrindinė jų atsiskyrimo priežastis buvo atgaila, o užsiėmimas – malda;

Braūuolės akmuo. Paėjėjus apie 800 m. nuo Braūuolės tufų atodangos prieš srovę, kairiajame Braūuolės krante stūkso įspūdingas riedulys, vadinamas Braūuolės akmeniu. Riedulys dalinai apsemtas upės vandens, netaisyklingo kūgio formos, dalinai apsamanojės. Jo matomos dalies ilgis 3,4 m, plotis 3,2 m, aukštis 2 m, apimtis ties apačia 11,2 m. Riedulį sudaro rausvas granitas su koncentruotomis lauko špatų kristalų sankaupomis, biotitu, pavieniais granatais;

Braūuolės tufų atodanga ties Joteliūnų kaimu, dešiniajame Braūuolės slėnio šlaite, atsidengia klintinio tufo atodanga (ilgis – 65 m, aukštis – 5,4 m). Braūuolės tufų atodanga - viena iš nedaugelio Lietuvoje, kur formuojasi klintiniai tufai. Ši atodanga yra labai svarbi moksliniu ir pažintiniu požiūriu. Klintinis, arba šaltinių, tufas – tai porėta lengva uoliena, susidaranti nusėdant šaltinių vandenyje esančiam kalcio karbonatui. Šaltas, kalcio bikarbonato ($\text{Ca}(\text{HCO}_3)_2$) prisotintas požemių vanduo, išsiveržęs į žemės paviršius, sušyla, netenka dalies anglies dvideginio (CO_2), o jame esantis kalcitas (CaCO_3) iškrinta nuosėdomis – panašiai, verdant kietą vandenį, ant arbatinuko sienelių susidaro kalkių sluoksnis. Gamtoje procesas trunka žymiai ilgiau – tūkstančius metų. Ypač daug klintinio tufo susidarė poledynmetyje (holocene), prieš 5-6 tūkst. metų, ilgą laiką vyraujant šiltam ir drėgnam klimatui. Šaltinių klinties susidarymo vietos (tiesa, ne tokios didelės kaip prie Braūuolės) Neris slėnyje taip pat geologų žinomos ir tirtos prie Elniakampio, Antakalnių, Naujosios Rėvos ir Mozūriškių kaimų. Joteliūnų klintinio tufo atodanga - ypač jautrus lankymui objektas, todėl jo lankymui pritaikyti neketinama;

Čiobiškio urvas yra Širvintų rajone, Čiobiškio apylinkėse, tekančio mažo upeliuko suformuotos griovos šlaite, apie 5 m aukštyje nuo upelio vandens lygio (a.a - 76 m). Čiobiškio Urvas yra unikalus, tuo, kad jis yra vienintelis Lietuvoje kvartero dariniuose. Urvas susiformavo dėka sudėtingų daugialypių geologinių procesų ir jų sekos pokyčių, kurie liudija apie bendrą aplinkos kitimą geologinėje praeityje. Net ir neturint detalesnių tyrimų duomenų, yra aiški svarbiausia sąlyga urvui susiformuoti – tai smiltainio klodo susidarymas. Karbonatinio cemento kristalizacija galėjo įvykti holocene, prieš kelis tūkstančius metų, kada gruntiniame vandenyje buvo padidėjęs hidrokarbonatų kiekis, o jų virtimas kalcio karbonatinium mineraliniu cementu vyko dėka slėgio pokyčių tekant požeminio vandens šaltinio tėkmei poringo ir laidaus smėlio sluoksniu. Kitas urvo formavimosi etapas, tai požeminio vandens lygio nukritimas, smiltainio klodo nusausėjimas ir biraus smėlio dalelių išplovimas iš po smiltainio. Taigi patį urvą suformavo šaltiniai (sufozija), ištekę iš šlaito. Įdomiausia tai, kad dabartiniu metu požeminio vandens srautai yra pakitę, urvas yra sausas. Tuo tarpu visai netoli olos išsikrauna šaltinis, formuojantis naują sufozinį cirką ir naują griovos atšaką. Gal būt, požemyje formuojasi naujos tuštumos, jei iškrovos vietoje slūgso smiltainiai;

Karmazinių atodanga, jos aukštis: 35 – 36 m, ilgis palei upės vagą: 40 m. netoli Karmazinių piliakalnio, Dūkšta pasuka į pietus, neįveikusi stataus 55 m aukščio klonio šlaito. Stiprios srovės nuolat ardomas šlaitas tai vienur, tai kitur nuslenka, atidengdamas šlaitą sudarančių nuogulų sluoksnius.

1 paveldo objektas yra geomorfologinis (išskirtinių dydžių ir išvaizdos reljefo formos, daubos) - **Vilkų duobė**. Ji yra Neries regionio parko Kulio kraštovaizdžio draustinyje. Vilkų duobės gylis 8 – 10 m, ilgis - 75 m, plotis - 40 m, plotas – 0,21 ha. Tai vakarų-rytų kryptimi šiek tiek ištęsta taisyklingo piltuvo formos duobė. Jos dugne kaip ir aplink duobę slūgso geltonas įvairaus grūdėtumo smėlis su reta žvirgždo priemaiša. Duobės dugne yra senų kasinėjimo žymių. Duobė sausa. Pagal turimą geologinę medžiagą ir pagal bendrą geologinės situacijos analizę galima daryti prielaidą, kad tai glaciokarstinė duobė. Kitaip sakant, paviršius šioje vietoje „prasmego“, ištirpus po III terasos smėliu

palaidotam ledo luistui. Ši duobė sausa dėl to, kad paviršinis vanduo smėlingose nuogulose čia slūgso žymiai giliau, negu yra duobės dugnas.

1 paveldo objektas hidrogeologinis (išskirtinio debito ir ypatingų savybių šaltiniai) - **Saidžių šaltinis** trykšta greta Saidžių kaimo, Neries upės slėnio kairiojo šlaito papėdėje, Lentvario girininkijos 64 kvartale. Šaltinis išteka didelio sufozinio cirko pakraštyje. Aukščio skirtumas tarp Saidžių šaltinio ir Neries upės lygio sudaro 1,3-1,5 m. Nuo šlaito papėdės, kur išteka šaltinis, iki Neries upės yra 19 metrų atstumas. Šaltinio debitas - 3,33 litro per sekundę arba 287,45 kub. m. per parą. Vanduo švarus, vidutinio kietumo, lyginant su geriamojo vandens kokybės standartais, turi maždaug 2 kartus daugiau geležies.

7 priedas

ES struktūrinių fondų panaudojimo konkrečioms objektams įrengti vertinimas

Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir atokvėpio aikštelės ($\chi^2=246,044$; $df=16$; $p<0.000$)

	Atokvėpio Aikštelės				
	blogai	gerai	labai gerai	netinkamai	vidutiniškai
Blogai	0,0%	2,9%	0,0%	0,0%	3,8%
gerai	50,0%	68,5%	29,3%	0,0%	53,1%
labai gerai	0,0%	17,6%	70,7%	100,0%	20,6%
vidutiniškai	25,0%	10,9%	0,0%	0,0%	22,5%
visai nepritaikyti	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir tilteliai ($\chi^2=637,595$; $df=16$; $p<0.000$)

	Tiltukai				
	blogai	gerai	labai gerai	netinkamai	vidutiniškai
blogai	25,0%	2,7%	0,0%	0,0%	3,4%
gerai	75,0%	69,9%	24,1%	0,0%	50,3%
labai gerai	0,0%	15,4%	74,7%	0,0%	24,5%
vidutiniškai	0,0%	12,0%	1,1%	0,0%	21,8%
visai nepritaikyti	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Infrastruktūros pritaikymas turizmui ir laiptai ($\chi^2=197,793$; $df=16$; $p<0.000$)

	Laiptai				
	blogai	gerai	labai gerai	netinkamai	vidutiniškai
blogai	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	8,4%
gerai	11,1%	62,8%	35,3%	0,0%	58,7%
labai gerai	0,0%	28,0%	63,5%	0,0%	9,8%
vidutiniškai	77,8%	8,8%	1,2%	0,0%	23,1%
visai nepritaikyti	0,0%	,4%	0,0%	100,0%	0,0%

Infrastruktūros pritaikymas ir apžvalgos bokštai ($\chi^2=402,307$; $df=16$; $p<0.000$)

	Apžvalgos Bokštai				
	blogai	gerai	labai gerai	netinkamai	vidutiniškai
blogai	46,7%	0,0%	0,0%	0,0%	6,1%
gerai	6,7%	61,1%	36,5%	100,0%	63,3%
labai gerai	0,0%	26,2%	63,5%	0,0%	9,2%
vidutiniškai	46,7%	12,1%	0,0%	0,0%	21,4%
visai nepritaikyti	0,0%	,7%	0,0%	0,0%	0,0%

Infrastruktūros pritaikymas ir pastogės ($\chi^2=229,553$; $df=16$; $p<0.000$)

	Pastogės				
	blogai	gerai	labai gerai	netinkamai	vidutiniškai
blogai	0,0%	4,7%	0,0%	0,0%	,9%
gerai	0,0%	70,1%	31,7%	0,0%	55,8%
labai gerai	100,0%	14,2%	65,0%	71,4%	15,0%
vidutiniškai	0,0%	11,0%	3,3%	14,3%	27,4%
visai nepritaikyti	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%	,9%

Anketos lankytojams pavyzdys

Ši anketa yra skirta Neries regioninio parko lankytojams. Jos tikslas yra išaiškinti ES struktūrinių fondų efektyvų panaudojimą turizmo reikmėms saugomose teritorijose. Anketa yra anoniminė ir Jūsų atsakymai bus panaudoti tik statistiniams duomenų apibendrinimui ir niekur viešai neskelbiami. Jūsų dalyvavimas padės surinkti svarbius duomenis mano diplominiam darbui. Maloniai prašau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus. Jeigu Jums bus įdomūs apklausos rezultatai, praneškite man adresu kolosevska@gmail.com. Aš Jums juos išsiųsiu. Ačiū. Zita

Pažymėkite savo atsakymus apibraudami ar pažymėdami varnele Jums tinkantį atsakymo variantą.

1. Neries regioninį parką lankote:

- a. pirmą kartą b. antrą kartą c. kartą (įrašykite)

2. Parką lankote su

- a. šeima b. draugais c. individualiai d.

3. Jūsų lytis:

- a. moteris b. vyras

4. Jūsų amžius:

- a. iki 19 metų b. 20 – 30 m. c. 31 - 40 m. d. 45 m. ir daugiau

5. Nurodykite iš kur atvykote (šalis, miestas, vietovė ir pan.):

6. Į parką atvykote

- a. automobiliu b. viešuoju transportu c. kitaip (įrašykite)

7. Parką lankote

- a. savarankiškai b. su gidu

8. Kiek laiko planuojate praleisti (praleidote) parke?
- a. iki 3 val., b. virš 3 val. c. visą dieną
9. Neries regioniniame parke lankote:
- a. lankytojų centrą (ekspoziciją) b. Dūkštų ažuolyno pažintinį taką
c. Dūkštos pažintinį pėsčiųjų taką d. Saidės pažintinį pėsčiųjų taką
e. Karmazinių pažintinį pėsčiųjų takąf. Kairiojo Neries kranto turizmo taką
g. Šilėnų – Naujosios Rėvos piliakalnį h. Velniakampio ežero orientacinę trasą
10. Kaip vertinate infrastruktūros (atokvėpio aikštelės, tiltukai, laiptai į piliakalnius, informaciniai stendai ir pan.) pritaikymą lankymui?
- a. labai gerai b. gerai c. vidutiniškai d. blogai e. visai nepritaikyti
11. Ar, Jūsų nuomone, reikia saugomose teritorijose plėtoti turizmą?
- a. Taip b. Ne
12. Kokia veikla, Jūsų nuomone, turėtų būti plėtojama, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti turistų lūkesčiai?
13. Jūsų nuomone, ar Neries regioninio parko objektai yra pritaikyti neįgaliųjų lankymui?
- a. labai gerai b. gerai c. vidutiniškai d. blogai e. visai nepritaikyti
14. Ar ES struktūriniai fondai atokvėpio aikštelėms (Šilėnų kaime, prie Šilėnų šaltinio, prie Naujosios Rėvos piliakalnio, prie Rastinėnų šaltinio, Šiurmonių kaime, prie Velniakampio ežero, Karmazinių pilkapyne, prie Karmazinių ir Bradeliškių piliakalnių) įrengti buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?
- a. labai gerai b. gerai c. vidutiniškai d. blogai e. netinkamai

15. Ar ES struktūriniai fondai 5 tiltukams (2 Karmazinių pažintiniame take, 2 Karmazinių pilkapyno atokvėpio aikštelėje, 1 per Dūkštos upelį prie Bradeliškių piliakalnio) įrengti buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?

b. labai gerai b. gerai c. vidutiniškai d. blogai e.
netinkamai

16. Ar ES struktūriniai fondai nutiesti laiptams į Bradeliškių, Buivydu, Stirnių ir Naujosios Rėvos piliakalnių buvo, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?

c. labai gerai b. gerai c. vidutiniškai d. blogai e.
netinkamai

17. Ar ES struktūriniai fondai 2 apžvalgos bokštams pastatyti (ties Ausiutiškėmis ir Šilėnų kaime), Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?

d. labai gerai b. gerai c. vidutiniškai d. blogai e.
netinkamai

18. Ar ES struktūriniai fondai 10 naujų pastogių, 36 informaciniams stendams, 63 informacinėms rodyklėms, 26 informaciniams ženklams (nuorodos link lankytinų objektų bei objektų pavadinimai), 82 suoliukai, Jūsų nuomone, tinkamai panaudoti Neries regioniniame parke?

e. labai gerai b. gerai c. vidutiniškai d. blogai e.
netinkamai

19. Ar pakankamai yra informuojama, kad Neries regioniniame parke buvo panaudoti ES struktūriniai fondai?

a. Taip b. ne c. trūksta informacijos

20. Ar Jūsų nuomone parke reikalingas Lankytojų centras?

a. Taip b. ne

21. Kaip vertinate Lankytojų centro ekspozicijos turinį?

a. gerai b. blogai e. visai neįdomu f. nebuvo

22. Kas Jums labiausiai patiko, nustebino lankymo metu

23. Ko, Jūsų nuomone šiame parke trūksta, kad lankytumėtės dažniau?

24. Jūsų pasiūlymai ir pageidavimai

AČIŪ!

9 priedas

Anketos ekspertams pavyzdys

Ši anketa yra skirta Neries regioninio parko ekspertams. Jos tikslas yra išaiškinti ES struktūrinių fondų efektyvų panaudojimą turizmo ir poilsio reikmėms saugomose teritorijose. Jūsų atsakymai bus panaudoti tik statistiniams duomenų apibendrinimui ir niekur viešai neskelbiami. Jūsų dalyvavimas padės surinkti svarbius duomenis mano diplominiam darbui. Maloniai prašau atsakyti į žemiau pateiktus klausimus. Ačiū. Zita

Pažymėkite savo atsakymus apibraudami ar pažymėdami varnele Jums tinkantį atsakymo variantą.

1. ***Kiek metų dirbate turizmo srityje?***

2. ***Kiek laiko dirbate saugomų teritorijų srityje?***

3. ***Ar, Jūsų nuomone, reikiasaugomose teritorijose plėtoti turizmą?***

a. Taip

b. ne

4. Kokia veikla, Jūsų nuomone, parke turėtų būti plėtojama, kad nenukentėtų gamta ir būtų patenkinti turistų lūkesčiai, veikla?

5. Kaip vertinate turizmo ir poilsio infrastruktūros (atokvėpio aikštelės, tiltukai, laiptai į piliakalnius, informaciniai standai ir pan.) plėtrą Neries regioniniame parke?

labai gerai b. gerai c. vidutiniškai d. blogai e. visai nepritaikyti

6. Ar užtenka parkui biudžetinio finansavimo parko nuostatuose numatytais funkcijoms vykdyti?

Taip b. Ne

7. Jeigu – ne, kam labiausiai trūksta lėšų?

8. Ar, Jūsų nuomone, yra pakankamas darbuotojų skaičius Neries regioniniame parke?

9. Ar manote yra tikslinga įvesti parko lankymo mokestį už naudojimąsi turizmo ir poilsio infrastruktūra?

10. Kuo, Jūsų nuomone, ES fondų lėšomis finansuoti projektai buvo naudingi Parkui?

11. Ar skiriama iš biudžeto papildomų lėšų iš projektų įrengtų objektų eksploatacijai privalomus 5 metus?

12. Ar šie objektai yra apdrausti nuo sugadinimo ir sunaikinimo?

13. Jūsų nuomone, ar Neries regioninio parko objektai yra pritaikyti neįgaliųjų lankymui?

a. labai gerai b. gerai c. vidutiniškai d. blogai e. visai nepritaikyti

14. Ar, Jūsų nuomone, pakankamai yra informuojama, kad Neries regioniniame parke buvo panaudoti ES struktūriniai fondai?

a. Taip b. ne c. trūksta informacijos

15. Ar, Jūsų nuomone, parke reikalingas Lankytojų centras?

a. Taip b. ne

16. Kam, Jūsų nuomone, šis centras turi tarnauti?

b. Lankytojams b. Parko administracijai

17. Ko, Jūsų nuomone šiame parke trūksta, kad lankytojų būtų daugiau?

18. Ar, manote, tikslinga tam pasitelkti ir vėl ES struktūrinių fondų lėšas?

AČIŪ!